

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет фінансів
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

**Збірник тез доповідей Третьої Всеукраїнської
студентської Інтернет-конференції кафедри
фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ**

**«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ,
ПІДПРИЄМСТВА ТА ДОМОГОСПОДАРСТВА:
ПОГЛЯДИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДИ»**

м. Тернопіль, 14 листопада 2016 р.

Тернопіль – 2016

**Третя Всеукраїнська студентська Інтернет-конференція
кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ
«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ, ПІДПРИЄМСТВА
ТА ДОМОГОСПОДАРСТВА: ПОГЛЯДИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ»
м. Тернопіль, 14 листопада 2016 р.**

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Письменний В.В. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Булавинець В.М. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Горин В.П.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Гупаловська М.Б.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Дем'янишин В.Г.* – професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н., професор; *Дем'янюк А.В.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Карпишин Н.І.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Квасниця О.В.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Кізіма Т.О.* – професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н., професор; *Коваль С.Л.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Лободіна З.М.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Малиняк Б.С.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Машко А.І.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Петрушка О.В.* – старший викладач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Русін В.М.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Савчук С.В.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Сидор І.П.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Сидорчук А.А.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Стоян В.І.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Шашкевич О.Л.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент.

Збірник тез доповідей розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ (протокол №6 від 7 листопада 2016 р.).

ВІДПОВІДАЛЬНА ЗА ВИПУСК:

Кириленко О.П. – завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н., професор.

УКЛАДАЧІ:

Письменний В.В. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент;
Максимчак Б.В. – економіст журналу «Світ фінансів».

У 66 **Управління фінансами** держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди студентської молоді: збірн. тез доп. Третьої Всеукр. студ. інт.-конф. каф. фін. ім. С.І. Юрія ТНЕУ, м. Тернопіль, 14 лист. 2016 р. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 190 с.

У збірнику тез доповідей розглянуто коло питань, що стосуються вивчення проблем і розробки основних напрямів вдосконалення управління фінансами на макро-, мезо- та мікрорівнях. Представлені матеріали можуть бути використані студентами при написанні курсових і дипломних робіт.

**ББК 65.9(4Укр)26
УДК 336**

За зміст і достовірність матеріалів Інтернет-конференції, а також встановлення фактів плагіату відповідальність несуть автори та їхні наукові керівники.

ЗМІСТ

<i>Байрамова Анна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ БАЗОВОГО СОЦІАЛЬНОГО СТАНДАРТУ.....	8
<i>Бич Павло</i> ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНОЇ РОБОТИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ.....	12
<i>Богомаз Вікторія</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ ДУБЕНСЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	17
<i>Бурлій Євген</i> ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	21
<i>Братанич Іван</i> БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	24
<i>Вітківська Мар'яна</i> ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМАТИКА ГОРИЗОНТАЛЬНОГО БЮДЖЕТНОГО ВИРІВНЮВАННЯ В УКРАЇНІ	26
<i>Волошин Оксана</i> МІСЦЕ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ У ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	29
<i>Глуха Оксана</i> ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	31
<i>Гончарук Олена</i> МОТИВИ ТА РИЗИКИ ОЩАДНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ	34
<i>Горобець Петро</i> НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ У ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОМУ МЕТОДІ.....	37
<i>Гнатишин Марія, Гринчук Наталія</i> ЧИННИКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКІВ ТА ЙОГО ДІАГНОСТИКА.....	40
<i>Гупаловський Орест</i> ЗАОЩАДЖЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДОМОГОСПОДАРСТВ	44
<i>Давидюк Леся</i> РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ.....	48
<i>Джердж Юлія</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ.....	50

<i>Дзюбій Ілона</i> НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БОРГОВОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ.....	53
<i>Дідора Ольга</i> РОЛЬ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	56
<i>Дільмухамедова Наталія</i> ТЕОРИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ	59
<i>Дролюк Олександр</i> ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ОБЛАСНОГО БЮДЖЕТУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ УПРАВЛІННЯМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	61
<i>Дуда Оксана</i> ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	63
<i>Ігнатів Андрій</i> ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В КОНТЕКСТІ ЗМІН ДО БЮДЖЕТНОГО ТА ПОДАТКОВОГО КОДЕКСІВ УКРАЇНИ	67
<i>Ільчук Ліна</i> ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗДІЙСНЕННЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	70
<i>Крамачук Богдан</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	73
<i>Ковтанюк Олена</i> НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	75
<i>Коженівський Сергій</i> ВПЛИВ ТЕНДЕНЦІЙ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ РУХУ КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ НА ОЩАДНО-ІНВЕСТИЦІЙНУ ПОЛІТИКУ ДОМОГОСПОДАРСТВ	78
<i>Корнелюк Володимир</i> РОЛЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ У ВИКОНАННІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ.....	82
<i>Костюк Вікторія</i> ЕФЕКТИВНЕ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ ЯК ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	85
<i>Костецька Олена</i> ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ...	88
<i>Кривецька Дана</i> МОТИВАЦІЯ ТА ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ.....	91
<i>Лилик Назарій</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ БЮДЖЕТУВАННЯ.....	95

<i>Малий Анатолій</i>	
АНАЛІЗ СПОЖИВЧИХ ТА НЕСПОЖИВЧИХ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ	99
<i>Мелих Наталія</i>	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	101
<i>Микитин Юлія, Гасин Христина</i>	
МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ БАНКУ	105
<i>Олексієнко Володимир</i>	
ШЛЯХИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ У ВІТЧИЗНЯНУ ЕКОНОМІКУ	110
<i>Осташук Ольга</i>	
СТАН МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	114
<i>Панкратьєв Валентин</i>	
БЮДЖЕТНІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	119
<i>Патік Анастасія</i>	
ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИЦІЙНИХ ВИТРАТ	123
<i>Пачковська Мар'яна</i>	
ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ	127
<i>Пивовар Людмила</i>	
ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ	130
<i>Пінчук Альона</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ	131
<i>Піскун Ірина</i>	
ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ НА БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС	134
<i>Полівчак Олексій</i>	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ	137
<i>Романюк Юлія</i>	
ВПЛИВ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ФОРМУВАННЯ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	141
<i>Ружиляк Микола</i>	
ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	143
<i>Ряшко Мар'яна</i>	
БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	146
<i>Сафандула Ярослав</i>	
ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ	151

<i>Сидорчук Сергій</i> ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ	154
<i>Сліпець Катерина</i> УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОГО КАЗНАЧЕЙСЬКОГО РАХУНКУ	156
<i>Телеп Василь</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ	159
<i>Толуб'як Павло</i> ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ТА ЇЇ ОСНОВНІ МОТИВИ	163
<i>Торлон Юлія</i> ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	165
<i>Шевчук Ігор</i> ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В КОНТЕКСТІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	168
<i>Шепетюк Михайло</i> ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ	171
<i>Шмигельська Ірина</i> МОНІТОРИНГ ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	173
<i>Шпурак Валентина</i> СУБ'ЄКТИ ТА ОСНОВНІ МОТИВИ КРЕДИТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ	178
<i>Якимечко Андрій</i> ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНИХ ФІНАНСІВ.....	180
<i>Яковчук Інна</i> ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ВИТРАТИ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ.....	184

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

учасникам Третьої Всеукраїнської студентської Інтернет-конференції кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди студентської молоді»

Інтеграція України у європейський простір ставить перед фінансовою наукою завдання обґрунтування теоретичних і практичних рекомендацій з метою гармонізації фінансових систем України та країн Європи. Для цілей їх пошуку і систематизації кафедра фінансів ім. С.І. Юрія Тернопільського національного економічного університету здійснює низку заходів наукового характеру, серед яких Інтернет-конференція «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди студентської молоді».

Головною метою проведення Інтернет-конференції «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди студентської молоді» є організація обміну науковими ідеями, критичного обговорення найболючіших та актуальних фінансових проблем й обґрунтування ефективних напрямів їх вирішення з урахуванням кращого світового досвіду та особливостей економічних, політичних, суспільних умов розвитку нашої держави на сучасному етапі.

Надзвичайно раді запросити студентів, науковців, фінансистів-практиків, представників фінансових органів, органів місцевого самоврядування та інших органів державної і місцевої влади до оприлюднення наукових результатів.

Віримо, що наша співпраця слугуватиме не лише висвітленню найновіших досягнень фінансової науки, а й стане запорукою її збагачення креативними науковими ідеями, формування дієвого механізму реалізації фінансової політики забезпечення сталого економічного зростання в умовах євроінтеграційних процесів та сучасних глобальних викликів.

**З повагою,
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету
Ольга Павлівна Кириленко**

Байрамова Анна

ст. гр. ФУДзм-21

Тернопільський національний економічний університет

anyabayramova2000@i.ua

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В.П.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ БАЗОВОГО СОЦІАЛЬНОГО СТАНДАРТУ

Ринкові відносини вимагають ефективного функціонування механізму фінансового забезпечення соціальної функції держави. Соціальна орієнтація економічних перетворень в Україні передбачає поглиблення структурних реформ у різноманітних сферах життєдіяльності людини. Мобілізація фінансових ресурсів на потреби економічного та соціального розвитку держави є одним із визначальних факторів зростання добробуту населення.

Період глибоких економічних трансформацій зазвичай супроводжується падінням рівня життя, зниженням особистих доходів населення й доступності найважливіших суспільних послуг. За таких обставин виняткової актуальності набуває питання забезпечення належного функціонування системи соціального захисту населення з метою матеріальної підтримки громадян, що постраждали від негативного впливу соціальних ризиків. При цьому однією із головних умов ефективності системи соціального захисту є наявність необхідного фінансового забезпечення, що дає можливість утримати показники добробуту вразливих верств населення на рівні суспільно визнаних стандартів.

Не зважаючи на перманентне зростання обсягів суспільних видатків на соціальний захист населення, показники суспільного добробуту в Україні нині суттєво погіршились. Загальновизнаними в Україні стали проблеми низької дієвості соціальних трансфертів у питанні відновлення добробуту вразливих верств населення, низького ступеня їх адресності та дестимулюючого впливу на працездатне населення, надмірної «роздутості» і низької ефективності системи соціальних пільг. При цьому, на думку експертів, однією із найважливіших причин неефективності соціального захисту в Україні є продовження практики планування суспільних витрат на соціальний захист на основі занижених соціальних стандартів, що враховують можливості державних фінансів, а не реальну потребу в фінансуванні соціальних програм.

Найважливішим у системі соціальних стандартів в Україні залишається прожитковий мінімум. Він покладений в основу розрахунку розмірів

основних соціальних виплат та компенсацій, багатьох інших програм соціального захисту та показників оплати праці у бюджетному секторі. Разом з тим, діюча методика встановлення цього соціального параметру залишається недосконалою.

Основою розрахунку прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення в Україні є мінімальний споживчий кошик, головну частину якого складає набір продуктів харчування в розрахунку на одну особу на місяць. Тривалий час цей набір базувався на основі норм споживання продуктів харчування для різних категорій населення, розроблених НДІ харчування МОЗ України на базі методичних розробок щодо фізіологічних потреб, здійснених ще у 1990 р. У 2016 р. вміст споживчого кошика було вперше за останні роки переглянуто. Між тим, на думку фахівців, закладені у прожитковому мінімумі продуктові норми навіть після коригування суттєво нижчі за фізіологічні, а набір непродовольчих товарів взагалі не забезпечує багатьох потреб сучасної людини [1].

Величина прожиткового мінімуму також не враховує низку життєво необхідних витрат: на будівництво чи купівлю житла або одержання його у найм, придбання великого спектру засобів особистої гігієни, утримання дітей у дошкільних навчальних закладах, платні медичні послуги, мобільний зв'язок тощо. У структурі цього показника для працездатних осіб також не закладено податок на доходи фізичних осіб, який на практиці складає відчутну частину заробітної плати. Включення цих витрат у прожитковий мінімум відповідало б принципам його формування згідно Закону України «Про прожитковий мінімум», а також міжнародним стандартам Конвенції МОП №117 про основні цілі та норми соціальної політики. На думку експертів, якби споживчий кошик було наповнено реальним змістом, видаткову частину бюджету необхідно було б збільшити принаймні утричі.

Важливим недоліком методики встановлення прожиткового мінімуму є його уніфікація, відсутність важелів врахування регіональних відмінностей у формуванні цін на товари і послуги. Між тим, за підрахунками експертів, диференціація реальних розмірів прожиткового мінімуму в Україні може сягати 1,4–1,5 рази [2, с. 112]. Відтак, на сьогодні фактично існують два кошики: на основі офіційного ведуться розрахунки та перерахунки соціальних виплат, інший визначає реальний споживчий мінімум. Реальна вартість прожиткового мінімуму, за оцінками фахівців Міністерства соціальної політики України, у 2016 р. складає майже 2,7 тис. грн. [3], а на думку окремих експертів – понад 7,0 тис. грн. [4].

Неадекватність прожиткового мінімуму породжує дезорієнтацію у соціальній політиці та стримує зростання матеріального добробуту насе-

лення. Згідно Конституції України доходи громадян мають бути не нижчими за прожитковий мінімум, що є стандартом та державною гарантією мінімальних потреб людини. Однак, доходи громадян за певними видами економічної діяльності не перевищують вартості споживчого кошика, що вказує на недотримання їх базових конституційних прав. Показовим у цьому випадку є ситуація з мінімальною заробітною платою, яка складає дещо більше половини від реального розміру прожиткового мінімуму, розрахованого Міністерством соціальної політики. Між тим, відповідно до вимог Європейської соціальної хартії мінімальний стандарт оплати праці має складати 2,5-кратну величину прожиткового мінімуму для працездатної особи.

Продовжує залишатися непослідовним використання прожиткового мінімуму для розрахунку соціальних виплат:

– в сучасних умовах прожитковий мінімум застосовується лише для встановлення розміру державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям та сім'ям з дітьми, особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам. Однак, всупереч ст. 46 Конституції України, він не застосовується при визначенні пільгових пенсій та допомоги;

– прожитковий мінімум згідно законодавства є основою для визначення розмірів адресної соціальної допомоги для малозабезпечених сімей. При цьому прожитковий мінімум для сім'ї визначається як сума розмірів прожиткового мінімуму для дітей, працездатних та непрацездатних її членів, а допомога являє собою доплату в розмірі, який дозволяє забезпечити прожитковий мінімум. Однак, всупереч положенням базового закону, держава щорічно встановлює так званий рівень забезпеченості прожиткового мінімуму (РЗПМ) у відсотках до реального показника цього стандарту. Цей показник значно менший за прожитковий мінімум і взагалі нівелює його значення як такого [5, с. 162]. «Ручне» управління соціальними виплатами на основі гарантованого мінімуму порушує конституційні права громадян на достатній рівень життя.

Таким чином, вдосконалення методики розрахунку споживчого кошика і прожиткового мінімуму є одним із важливих завдань політики підвищення суспільного добробуту. Зміни до Закону України «Про прожитковий мінімум», які передбачають оприлюднення щомісячних розрахунків прожиткового мінімуму, сприяють інформаційній прозорості рішень щодо розмірів цього показника, підвищенню дієвості оперативного моніторингу для коригування як прожиткового мінімуму, так і мінімальної зарплати відповідно до динаміки рівня життя в Україні. Водночас така прозорість лише посилює потребу подальшого вдосконалення розрахунків та методики визначення прожиткового мінімуму у зв'язку зі зміною соціально-

економічних умов та необхідністю переходу до міжнародних соціальних стандартів. З цією метою, на наш погляд, необхідно втілити такі заходи:

1) змінити методику визначення розміру прожиткового мінімуму, а саме:

– переглянути структуру нормативів розрахунку прожиткового мінімуму для усіх категорій населення з урахуванням умов їх проживання;

– змінити співвідношення продовольчих та непродовольчих товарів і послуг відповідно до фактичних витрат населення та з урахуванням потреб нормального відтворення людини, урахувати при розрахунку прожиткового мінімуму низку життєво важливих витрат (низка медичних препаратів, окремі засоби особистої гігієни, дитячі товари та ін.), а також витрат, які визначають стандарт життя сучасної людини;

– забезпечити при перегляді структури набору продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг врахування динаміки середнього розміру сім'ї за відповідний період;

– розробити методику врахування регіональних відмінностей при формуванні прожиткового мінімуму;

2) забезпечити узгодження процедури внесення поправок до норм споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг, які враховуються при розрахунку прожиткового мінімуму і змін до методики визначення прожиткового мінімуму шляхом внесення відповідних поправок до Закону України «Про прожитковий мінімум».

Література:

1. 2 кг сала на рік: Кабмін затвердить новий споживчий кошик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dp.ridna.ua/2016/03/21/2-kh-sala-na-rik-kabmin-zatverdyt-povuj-spozhyvchuj-koshyk/>.

2. Пищуліна О.М. Зміна методики розрахунку прожиткового мінімуму – крок до реформування соціальної політики / О.М. Пищуліна // Стратегічні пріоритети. – 2009. – №1 (10). – С. 106–114.

3. Інформація щодо фактичного розміру прожиткового мінімуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=ED314270BFF84BB304CEC8578A2F10C7.app1?art_id=194555&cat_id=141688.

4. Реальний прожитковий мінімум 2016 р. в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vasylkiv.today/economy/realnyi-prozhytkovyi-minimum-2016-roku-v-ukraini/>.

5. Горин В.П. Вдосконалення методики і практики планування соціальних гарантій як передумова забезпечення соціальної безпеки / В.П. Горин // Інноваційна економіка. – 2009. – №4. – С. 159–170.

Бич Павло

ст. гр. ФУМзм-21

Тернопільський національний економічний університет

alexshash@bigmir.net

Науковий керівник – к.е.н., доцент Шашкевич О.Л.

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНОЇ РОБОТИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Виникнення контролю є окремою стадією суспільного розвитку. Він є невід’ємним і об’єктивно існуючим явищем в економічному житті суспільства. Характерна особливість контролю в державному управлінні полягає в тому, що такий контроль, з одного боку, є самостійним видом управлінської діяльності, а з другого – необхідним структурним елементом усієї системи державного управління. Тому актуальною виявляється проблема визначення напрямів, обсягів здійснення контролю у вітчизняній системі державного управління, пошуку нових форм контрольної діяльності у цій сфері, що відповідає б реаліям демократичного суспільства.

Питаннями основ контролю займалися та досліджували у своїх працях такі науковці та вчені, як Б.Ф. Усач, Л.В. Дікань, В.В. Павлюк, В.І. Крисюк, І.А. Белобжецький, В.В. Бурцев, В.О. Шевчук, І.В. Басанцов, І.Б. Стефанюк, Л.В. Гуцаленко та ін.

Система контролю передбачає різні типи контролю – адміністративний, фінансовий, архітектурний, санітарний, технічний, екологічний, пожежний та ін.

Варто відмітити, що державний фінансовий контроль – це система заходів забезпечення ефективного використання державних фінансових ресурсів в інтересах суспільства, які охоплюють усі операції, пов’язані з рухом державних коштів, і здійснюються у відповідних формах за допомогою спеціальних методів [2].

Зазначимо, що найбільш ефективним та організованим є фінансовий контроль з боку держави. В Україні функції державного фінансового контролю здійснюють:

1) Верховна Рада України та Рахункова палата України – законодавчий контроль, супровідний контроль на всіх стадіях: від планування бюджету до звіту про його виконання;

2) Міністерство фінансів України – на кожній стадії бюджетного процесу;

3) Державна фіскальна служба України – на стадії справляння податків і зборів і формування бюджетних ресурсів;

4) Державна казначейська служба України – на стадії виконання бюджету;

5) Державна аудиторська служба України – на стадії здійснення витратів і звітності;

6) інші органи центральної виконавчої влади – спеціалізований контроль, визначений законодавством [4].

Розглянемо більш детально роботу Державної аудиторської служби України як центрального органу виконавчої влади, який забезпечує в установленому порядку реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю [4].

Зазначимо, що Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю [6].

Держаудитслужба у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Виділимо основні завдання контрольно-ревізійної роботи органів Держаудитслужби, а саме:

1) реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначеній сфері [3].

У свою чергу, Держаудитслужба відповідно до покладених на неї завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Кабінетові Міністрів України;

2) здійснює контроль у:

– міністерствах, інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах, суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного

соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно (далі – підконтрольні установи);

– суб'єктах господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні;

3) реалізує державний фінансовий контроль через здійснення:

– державного фінансового аудиту;

– перевірки державних закупівель;

– інспектування (ревізії);

– моніторингу закупівель;

– контролю за станом внутрішнього аудиту;

4) здійснює контроль за:

– цільовим, ефективним використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів;

– досягненням економії бюджетних коштів і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів;

– цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), отриманих під державні (місцеві) гарантії;

– достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах під час складання планових бюджетних показників та відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі);

– відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів довгострокових зобов'язань за енергосервісом затвердженим в установленому порядку умовам закупівлі енергосервісу;

– дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного і місцевих бюджетів;

– дотриманням законодавства про державні закупівлі;

– веденням бухгалтерського обліку, а також складенням фінансової і бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі), кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету;

– станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності;

– виконанням функцій з управління об'єктами державної власності;

– станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту у розпорядників бюджетних коштів, станом внутрішнього контролю в інших підконтрольних установах;

– усуненням виявлених недоліків і порушень;

5) проводить оцінку управління бюджетними коштами, досягнення їх економії, стану фінансової і господарської діяльності, ефективності і результативності в діяльності підконтрольних установ;

б) проводить оцінку достовірності фінансової звітності підконтрольних установ;

7) сприяє забезпеченню законного та ефективного використання державних і комунальних коштів та/або майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку та складення фінансової звітності суб'єктами господарювання державного сектору економіки, визначеними в установленому порядку;

8) вживає в межах повноважень, передбачених законом, заходів до усунення виявлених недоліків та запобігання їм у подальшому, а саме:

– проводить аналіз стану дотримання фінансової та бюджетної дисципліни, виявляє причини та умови, що призвели до недоліків і порушень, готує рекомендації та пропозиції щодо їх усунення і запобігання їм у подальшому;

– подає зазначені рекомендації та пропозиції Кабінету Міністрів України, міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, іншим державним органам, органам місцевого самоврядування та керівникам підконтрольних установ;

– здійснює контроль за станом врахування і впровадження поданих рекомендацій та пропозицій;

9) вживає в установленому порядку заходів до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства та притягнення до відповідальності винних осіб, а саме:

– вимагає від керівників та інших осіб підприємств, установ та організацій, що контролюються, усунення виявлених порушень законодавства; здійснює контроль за виконанням таких вимог;

– звертається до суду в інтересах держави у разі незабезпечення виконання вимог щодо усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства з питань збереження і використання активів;

– застосовує заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, накладає адміністративні стягнення на осіб, винних у порушенні законодавства;

– передає в установленому порядку правоохоронним органам матеріали за результатами державного фінансового контролю у разі встановлення порушень законодавства, за які передбачено кримінальну відповідальність або які містять ознаки корупційних діянь;

10) забезпечує участь представників Держаудитслужби в ревізійних комісіях господарських організацій, у яких корпоративні права держави перевищують 50 відсотків статутного капіталу;

11) здійснює розгляд листів, заяв і скарг про факти порушення законодавства з фінансових питань та бюджетного законодавства, вживає згідно із законодавством відповідних заходів для їх усунення;

12) подає щомісяця Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України і Мінфіну звіти про узагальнені результати контролю за дотриманням бюджетного законодавства;

13) отримує та аналізує звітність про результати діяльності підрозділів внутрішнього аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій;

14) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Держаудитслужби;

15) інформує громадськість про свою діяльність та стан реалізації державної політики у визначеній сфері;

16) здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Держаудитслужби, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління;

17) здійснює міжнародне співробітництво з питань, що належать до компетенції Держаудитслужби;

18) здійснює інші повноваження, визначені законом [4].

Організація та функціонування чіткої системи фінансового контролю – це обов'язковий елемент управління. Таким чином, контроль, який здійснює Державна аудиторська служба України – це спосіб реалізації фінансової політики держави. Він сприяє створенню умов для фінансової стабілізації країни.

Основна мета діяльності органів Державної аудиторської служби – забезпечення інтересів держави. Однак, її можливості повністю не розкриті і потребують подальшого вивчення. Для належного здійснення органами державного фінансового контролю своїх повноважень необхідно постійно вдосконалювати не лише форми і методи контролю, а й саму систему контролю.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. №2456-VI // Офіц. вісн. України. – 2010. – №59. – С. 9. – Ст. 2047.
2. Монаєнко А. Місце фінансово-правової відповідальності в системі юридичної відповідальності / А. Монаєнко // Право України. – 2014. – №9. – С. 228–237.
3. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua>.
4. Положення про Державну аудиторську службу України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. №43. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>.

Богомаз Вікторія

ст. гр. ФУПОМ-11

Тернопільський національний економічний університет

viktoriyabogomaz@mail.ru

Науковий керівник – д.е.н., професор Дем'янишин В.Г.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ ДУБЕНСЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Дослідження проблематики формування місцевих бюджетів, як головної складової фінансів місцевих органів влади, на сучасному етапі набуває особливого значення. Досягнення фінансової децентралізації місцевих органів влади є однією з умов забезпечення ефективного зростання соціально-економічних процесів у всіх сферах життя населення, оскільки вона є основною умовою забезпечення незалежності органів місцевої влади та сприяє покращенню ефективного узгодження видатків органів влади з потребами місцевого населення.

Серед зарубіжних вчених питаннями фінансової децентралізації займалися В. Оутс, Ч. Тібо, Р. Масгрейв та ін. У вітчизняній економічній науці дослідженню проблем місцевих бюджетів та фінансової децентралізації присвячені праці таких провідних вчених, як О. Василик, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, І. Лютий, В. Опарін, К. Павлюк, С. Юрій та інші. Наукова цінність їх розробок полягає у визначенні економічної сутності місцевих фінансів, обґрунтуванні необхідності існування розвитку інституту місцевого самоврядування, узагальненні теоретичних основ та пропозиціях щодо удосконалення системи міжбюджетних відносин, механізму фінансового вирівнювання та ін.

Кожна територіальна громада має свій власний бюджет – більший або менший. Визначення місцевого бюджету міститься в ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування», за яким бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – це план утворення та використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [2].

Децентралізація (від лат. *de* – «заперечення», *centralize* – «середній, центральний») – знищення, скасування або ослаблення централізації і розширення прав низових органів управління [5, с. 164]. За визначенням англійського ученого В. Оутса, «децентралізація – право незалежного прийняття рішень децентралізованими одиницями» [7, с. 115].

Децентралізація виступає однією з форм розвитку демократії, що дозволяє при збереженні держави та її інститутів розширити місцеве самоврядування, активізувати населення на вирішення власних потреб та інтересів, звузити сферу впливу держави на суспільство, замінюючи цей вплив механізмами саморегуляції, виробленими самим суспільством, зменшити витрати держави і платників податків на утримання держапарату і його матеріальних додатків – армію, міліцію тощо [4]. Фінансова децентралізація відображає фінансові повноваження органів регіонального рівня і є однією з фундаментальних умов незалежності та життєздатності органів місцевої влади: децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади в розвитку підконтрольної їй території.

Вплив процесу децентралізації можна визначити проаналізувавши зміну обсягів дохідної частини бюджету Дубенського району за 2014–2015 рр. Формування доходів бюджету було здійснено з врахуванням змін, внесених до Бюджетного та Податкового кодексів України в частині місцевих бюджетів, зокрема:

- скасування місцевих зборів (збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності);
- скорочення кількості податків шляхом їх об'єднання за відповідною специфікою (замість 22 податків – 9);
- встановлення нових нормативів відрахувань податку на доходи фізичних осіб (районів – 60%, обласні бюджети – 15%, державний – 25);
- передачу з державного бюджету до місцевих бюджетів плати за надання інших адміністративних послуг та державного мита;
- запровадження акцизного податку з кінцевих продаж по всіх міських, сільських радах;
- розширення бази оподаткування податку на нерухомість шляхом включення до оподаткування цим податком комерційного (нежитлового)

майна (раніше це був спецфонд, тепер нерухоме майно і плата за землю до загального фонду);

– зміни до розподілу коштів екологічного податку (загальний фонд) з урахуванням зарахування до державного бюджету 20%, до міських бюджетів 25%, до обласних бюджетів – 55% надходжень цього податку;

– розширення надходжень загального фонду шляхом передачі єдиного та екологічного податків, а також податку на нерухоме майно зі спеціального фонду до загального [1].

Аналізуючи доходи місцевого бюджету Дубенського району Рівненської області за 2014–2015 рр., можна відмітити значне зростання його обсягів. Порівняно із 2014 р., у 2015 р. доходи збільшилися на 23,6%, або ж на 50422881,30 грн. Загальний фонд зріс на 53664624,45 грн. (26%), спеціальний фонд скоротився на 3241743,15 грн., або на 43,46%, внаслідок процесу бюджетної децентралізації, що видно з рис. 1.

Починаючи з 2015 р. місцеві бюджети отримують такі нові види трансфертів: освітня субвенція, субвенція на підготовку робітничих кадрів та медична субвенція.

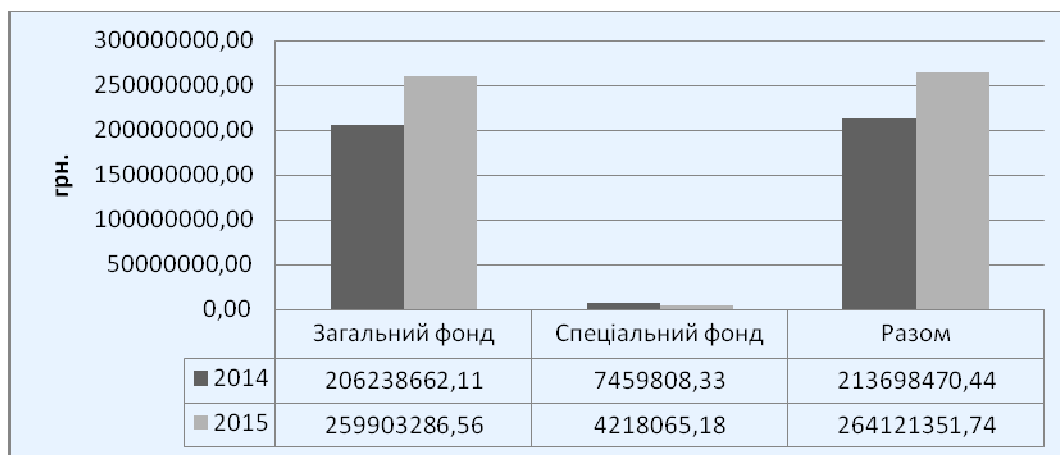

Рис.1. Динаміка зміни величини надходжень до бюджету Дубенського району Рівненської області (грн.)*

* Складено автором на основі джерела [3].

За словами колишнього Міністра фінансів України Наталії Яресько, прийняті зміни до Бюджетного кодексу України розширяють права місцевих органів влади і, в першу чергу, в частині самостійності прийняття рішень із формування та використання бюджетних коштів. Це сприятиме: формуванню нових прогресивних відносин в управлінні бюджетними ресурсами; визначенню на законодавчому рівні чітких бюджетних прав і рівня відповідальності двох рівноправних гілок влади – Уряду і місцевого

самоврядування; комплексному вирішенню питань територіальних громад; збільшенню мотивацій до нарощування дохідної бази місцевих бюджетів. У цілому ресурс місцевих бюджетів на 2015 р. склав 266,9 млрд. грн., що на 20,6% більше, ніж 2014 р. [6].

Формування місцевих бюджетів є одним із найважливіших завдань державних фінансів та потребує свого подальшого дослідження й пошуку нових підходів до реформування. Зважаючи на ряд здійснених ефективних кроків в напрямку досягнення фінансової децентралізації, досі чітко не розмежовано повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Відчутним негативним впливом на формування місцевих бюджетів був і ще залишається дисонанс між бюджетним законодавством та відповідними положеннями Конституції України, Закону «Про адміністративно-територіальний устрій», а також Закону «Про місцеве самоврядування в Україні». Ці неузгодженості спричиняють декларативність проголошеного принципу самостійності бюджетів, зумовлюють недовіру між виконавчою та законодавчою гілками влади та послаблюють загальну ефективність усього бюджетного процесу в Україні. Більш того, ліквідація рівня громади суперечить принципу субсидіарності щодо надання послуг громадянам на найнижчому можливому рівні. Позбавлення місцевих громадян права впливу в освітній та медичній сферах знижують якість місцевого самоврядування.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи» №71 від 28.12.2014.
2. Закон України: «Про місцеве самоврядування в Україні» // Чинне законодавство зі змінами та доповненнями: станом на 1 листоп. 2014 р.: (офіц. текст). – К.: Паливода А.В., 2014. – 88 с. – (Закони України).
3. Звіти про виконання бюджету Дубенського району Рівненської області 2015–2016 рр.
4. Скрипнюк О.В. Децентралізація влади як фактор забезпечення стабільності конституційного ладу: питання теорії і практики [Електронний ресурс] / О.В. Скрипнюк. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=E3D0F7338B17ADA5C5564ACFAF68F>.
5. Словник іншомовних слів / уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарлупа. – К.: Наук. думка, 2000. – 680 с.
6. Ярецько Н. Ресурс місцевих бюджетів на 2015 р. / Н. Ярецько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247868006&cat_id=24426429.
7. Qates W. Fiscal Federalism. New-York, Harcourt Brace Jovanovich, 1972.

Бурлій Євген
ст. гр. ФУПОМ-12
Тернопільський національний економічний університет
s.savchuk@tneu.edu.ua
Науковий керівник – к.е.н., доцент Савчук С.В.

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В умовах бюджетної децентралізації в Україні значно посилюється роль місцевих органів влади у формуванні фінансових ресурсів для виконання усіх покладених на них функцій та завдань з метою забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку регіонів та максимального задоволення потреб громадян. У зв'язку з цим виникає необхідність розширення та зміцнення їх основної фінансової бази – місцевих бюджетів, що є важливим джерелом, фінансовою основою діяльності органів місцевого самоврядування, активною формою акумуляції значної частини їх фінансових ресурсів. Враховуючи даний аспект, особливого значення набувають проблеми зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів, розвитку місцевого оподаткування, здійснення ефективного бюджетного регулювання.

Ще донедавна існуюча система місцевих бюджетів нездатна була забезпечити повною мірою фінансову спроможність органів місцевого самоврядування за рахунок власних дохідних джерел. Оскільки, по-перше, запроваджені місцеві податки і збори не є достатнім джерелом власних доходів місцевих бюджетів через їхній незначний податковий потенціал і, відповідно, місцеві ради незацікавлені у їх запровадженні, адже їхня частка складає близько 3% доходів зведених місцевих бюджетів. По-друге, більшість з цих податків та зборів характеризуються значними адміністративними витратами, які часто переважають суму їх надходжень до відповідних бюджетів. По-третє, характерною була залежність місцевих бюджетів від обсягів наданих міжбюджетних трансфертів.

Тому в таких умовах розвитку України назріла необхідність здійснення бюджетної реформи, в результаті реалізації якої були запроваджені нові підходи до формування місцевих бюджетів із забезпеченням можливості фінансування всіх завдань і програм соціально-економічного розвитку регіонів. В контексті зазначеного, починаючи з кінця 2015 р. в Україні активізуються процеси бюджетної децентралізації з метою зміцнення фінансової спроможності та самостійності органів місцевого самоврядування. Оскільки, як відомо, бюджетна децентралізація являє собою перенесення

надходження доходів та/або здійснення витрат грошових коштів на більш низький рівень влади при збереженні фінансової відповідальності. Тому відповідно ефективний механізм формування доходів місцевих бюджетів при здійсненні реформ і є запорукою їх результативності [3].

Так, важливим етапом поступового впровадження децентралізації за період незалежності України стало прийняття Верховною Радою України в грудні 2014 р. змін до Податкового і Бюджетного кодексів України, відповідно до яких відбулася трансформація підходів до визначення та організації міжбюджетних взаємовідносин, які покликані надати значну фінансову самостійність місцевим органам влади та розширення їхніх прав [2].

Хоча проведення бюджетної децентралізації в державі у формі збільшення повноважень місцевих органів влади стосовно мобілізації дохідних джерел місцевих бюджетів триває вже декілька років і кожного разу декларується в Основних напрямках бюджетної політики, проте реально відбувався протилежний процес – бюджетна централізація. Впродовж 2011-2013 років рівень бюджетної централізації поступово зменшувався із 78,3% до 76,2% і, відповідно, рівень децентралізації бюджетних ресурсів зростав з 21,7% до 22,2%. У 2014 р. відбулося незначне збільшення частки у доходах зведеного бюджету – 77,8%, одночасно при цьому спостерігалося зменшення частки місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету – 22,2% [5]. Однак вже у 2016 р. було заплановано зростання ресурсів місцевих бюджетів на 30 млрд. грн.

В результаті прийнятих змін до бюджетного законодавства розширено джерела наповнення місцевих бюджетів, зокрема за рахунок: 1) передачі доходів з державного бюджету (100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки); 2) запровадження акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою 5% вартості реалізованого товару; 3) розширення бази оподаткування податку на нерухомість шляхом включення до оподаткування цим податком комерційного (нежитлового) майна та автомобілів з великим об'ємом двигуна; 4) збільшення нормативу зарахування до місцевих бюджетів екологічного податку з 35% до 80% [1].

Тому саме внесені зміни в частині збільшення на місцевому рівні автономії при формуванні місцевих бюджетів у процесі бюджетної децентралізації в майбутньому дадуть синергетичний ефект, відповідно до чого доходи місцевих бюджетів зростуть у два-три рази. Тобто у розпорядженні органів місцевого самоврядування буде достатньо ресурсів для забезпе-

чення ефективного соціально-економічного розвитку як окремих територіальних громад, так і регіонів загалом. Реальну самостійність місцевих бюджетів забезпечує лише їх фінансова незалежність. Як свідчить досвід розвинутих країн, бюджетні реформи у напрямку децентралізації слідує паралельно з інституційними змінами, хоча «фактична процедура при впровадженні може включати значні політичні дискусії» [3].

Таким чином, головним завданням, яке має вирішити бюджетна децентралізація – це забезпечити фінансову незалежність органів місцевого самоврядування з наданням можливостей пошуку необхідних обсягів фінансових ресурсів. Хоча з утвердження процесів децентралізації не може бути і послаблення функцій держави, а навпаки, вони мають посилюватись за допомогою ринкових механізмів, які мають різні форми і методи їх забезпечення. Здійснення адміністративної та бюджетної реформи повинно сприяти поступовому досягненню територіальної відповідності між наданими повноваженнями органам місцевого самоврядування, доходами, які вони отримують для виконання всіх поставлених завдань та забезпечення всіх сторін життєдіяльності і розвитку регіону, та видатками, що безпосередньо визначають його потреби.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Бюджет місцевої ради в умовах децентралізації / Центр політичних студій та аналітики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cpsa.org.ua/novyny/byudzhets-mistsevoji-rady-v-umovah-detsentralizatsiji/>.
3. Лазутіна Л.О. Джерела формування місцевих бюджетів сільських територій в умовах децентралізації / Л.О. Лагутіна. – Збірник наук. праць. – 2015. – Вип. 6. – С. 728.
4. Русін В.М. Вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні / В.М. Русін // Збірн. тез доповідей Першої Інтернет-конф. «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків». – Тернопіль, 2015.
5. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю.О. Набатова, Т.В. Ус // Ефективна економіка. – 2015. – №5.

Братанич Іван
ст. гр. ФУМзм-21
Тернопільський національний економічний університет
ivan_br@gmail.com
Науковий керівник – к.е.н. Квасниця О.В.

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

На сьогоднішній день пріоритетним напрямом розвитку демократичної держави є забезпечення зростання рівня благополуччя кожного окремого громадянина. Згідно з досвідом розвинутих європейських країн, досягнення даної мети можливе лише за умов якісного державного управління, котре посилює демократичні інститути, ліквідує нерівність можливості доступу до суспільних благ, підвищує якість суспільних послуг і рівень життя населення.

Відповідно, вектором реформ в Україні, у даному напрямі, стали процеси фінансової децентралізації як найбільш ефективною форми організації управління суспільними коштами, що всебічно відповідає як новій системі економічних відносин, побудованій на ринкових засадах, так і процесам демократизації всіх сфер життєдіяльності суспільства.

Децентралізація, реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні є вихідною умовою для формування дієвих стимулів регіонального розвитку, для успішного здійснення реформ на місцевому, регіональному рівні, реальним підґрунтям яких є формування дієвих економічних стимулів до саморозвитку територіальних громад.

Децентралізації влади бюджетної політики – це процес передачі повноважень від центральних органів влади до місцевих. Тобто, це ніщо інше як перерозподіл функцій і повноважень єдиної державної влади між відповідними органами з одного боку, і органами регіонального самоврядування з іншого боку [1].

Децентралізація влади – це дієвий механізм функціонування територіальної організації влади, в основі якого лежатиме оновлена система адміністративно-територіального устрою, заснована на засадах децентралізації влади, збалансованого регіонального розвитку, спроможності територіальних громад та створюваних ними органів ефективного здійснювати надані повноваження [2].

Прийняття Державного Бюджету України на 2015 р. супроводжувалося здійсненням бюджетної децентралізації, законодавчим підґрунтям чого стало прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (відносно реформи міжбюджетних відносин). Прийняття цього законопроекту було обумовлено необхідністю підвищення бюджетної та фінансової самостійності місцевих бюджетів, у т.ч. шляхом розширення доходної бази (поповнення) місцевих бюджетів. Серед новацій: передача з державного бюджету на місцевий рівень плати за надання адміністративних послуг; збільшення відсотку зарахування до місцевих бюджетів екологічного податку (з 35% до 80%, при цьому 55% будуть направлятися в обласні бюджети, а 25% – до районних бюджетів і бюджетів міст обласного значення); збільшення відрахування до держбюджету з рентної плати за користування надрами (крім нафти і природного газу) з 50% до 75%; передано надходження акцизного податку через роздрібні мережі пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, нафтопродуктів, біодизеля і скрапленого газу, надходжень від ліцензій на право експорту, імпорту та оптової торгівлі алкогольною та тютюновою продукцією; розширення бази оподаткування податку на нерухомість через включення до оподаткування комерційного (нежитлового) майна. Лише ці зміни сприяли підвищенню зацікавленості ОМС у збільшенні кількості (та якості) надання адміністративних послуг місцевому населенню, підвищать контроль ОМС за станом екологічного забруднення навколишнього середовища суб'єктами господарювання, що здійснюють свою діяльність на певній території. У перспективі, це спонукатиме бізнес укладати договори з екологічного страхування, збільшить обсяги фінансування коштів на потреби екологізації виробництва, що позитивно позначиться на якості та чистоті природного середовища місцевої громади.

Таким чином центральні органи влади намагаються перекласти частину власних функцій на органи місцевого самоврядування з метою кращого надання суспільних послуг на основі принципу субсидіарності. Центральні органи влади обмежуються лише виконанням загальнодержавних функцій, які не враховують особистих інтересів громадян, а лише інтереси суспільства, в той час як максимально враховувати інтереси громадян, які проживають на певній території і об'єднані у територіальні громади, повинні органи місцевого самоврядування на основі сформованих ними фондів фінансових ресурсів.

Для вирішення проблем децентралізації влади необхідно проводити реформу децентралізації у два етапи, який треба було б почати на рівні громад, міст та селищ, зокрема підґрунтям проведення успішної реформи повинен виступати новий адміністративно-територіальний каркас.

Що стосується місцевих бюджетів вони повинні відповідати декільком групам критеріїв, за яких він може вважатися самодостатнім: вони повинні володіти відповідним обсягом закріплених і власних бюджетних надходжень; наявністю базових виробництв; економіка регіону має бути відкритою для інвестицій.

Кінцевим результатом децентралізації, на нашу думку, має стати створення такої моделі місцевих бюджетів, яка б відповідала принципу федералізму і ґрунтувалася б на конституційній основі; забезпечувала б економічний розвиток регіону та їх економічних суб'єктів, за участю яких безпосередньо сплачуються податки та збори, з одного боку. З іншого – тих, хто безпосередньо здійснює управління місцевими бюджетами, приймає самостійні рішення у розподілі та використанні суспільних благ – це органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, які представляють та захищають інтереси економічних суб'єктів як жителів окремої адміністративно-територіальної одиниці.

Література:

1. Бюджетний кодекс України зі змінами від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/>.
2. Мойсеєнко В.В. Формування місцевих бюджетів в умовах ринкових відносин / В.В. Мойсеєнко // Фінанси України. – 2010. – №11. – С.16–19.

Вітківська Мар'яна

ст. гр. ФУПОМ-12

Тернопільський національний економічний університет

vitkivsky@mail.ru

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лободіна З.М.

ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМАТИКА ГОРИЗОНТАЛЬНОГО БЮДЖЕТНОГО ВИРІВНЮВАННЯ В УКРАЇНИ

Однією з найскладніших проблем сучасних державних фінансів є розроблення ефективних механізмів територіального перерозподілу ресурсів і доходів, котрі сприятимуть, з одного боку, вирівнюванню фінансової спроможності окремих адміністративно-територіальних утворень та населених пунктів, а з другого – зацікавленості місцевих органів влади й управління в раціональному господарюванні [4, с. 30].

У процесі реалізації реформи міжбюджетних відносин з 2015 р. з метою забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів запроваджено так звані «прямі» міжбюджетні відносини – передача трансфертів відбувається на двох рівнях:

I) державний бюджет – обласний бюджет;

II) державний бюджет – бюджет міста обласного значення / бюджет об'єднаних територіальних громад / районний бюджет).

Крім того передбачено новий механізм горизонтального бюджетного вирівнювання.

Алгоритм горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів визначено ст. 98–100 Бюджетного кодексу України. Результатом горизонтального вирівнювання є базова та реверсна дотації.

Під час розрахунку запланованого обсягу базової (реверсної) дотації на наступний бюджетний період враховуються такі параметри як кількість наявного населення, обсяг надходження податку на доходи фізичних осіб (15% до обласного бюджету, 60% до бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад), податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки (10% до обласних бюджетів) за останній звітний (попередній) бюджетний період, індекс податкоспроможності відповідного бюджету окремо за надходженнями зазначених вище податків [1].

Так, у 2017 р. базову дотацію отримують:

– бюджети міст обласного значення, районні бюджети та бюджети об'єднаних територіальних громад, у яких надходження податку на доходи фізичних осіб на 1 жителя нижче 903,55 грн.;

– обласні бюджети, у яких надходження на 1 жителя з: податку на доходи фізичних осіб нижче 225,89 грн.; податку на прибуток підприємств нижче 52,99 грн.

У 2017 р. це 18 обласних бюджетів, 53 бюджети міст обласного значення, 377 районних бюджетів та 125 бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Реверсна дотація передбачається, коли надходження на 1 жителя становлять:

– для бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад – вище 1 104,34 грн.;

– для обласних бюджетів з: податку на доходи фізичних осіб – вище 276,09 грн., податку на прибуток підприємств – вище 64,76 грн.

У 2017 р. реверсну дотацію будуть перераховувати 5 обласних бюджетів, 65 бюджетів міст обласного значення, 40 районних бюджетів та 20 бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Прогнозний обсяг базової дотації на 2017 р. становить 5701,7 млн. грн., реверсної дотації – 3861,6 млн. грн.

При цьому, у порівнянні з 2016 р. кількість бюджетів, що отримують базову дотацію скоротилася на 9, збільшилась кількість бюджетів, по яких вирівнювання не здійснюється – на 6, та кількість бюджетів, яким передбачена реверсна дотація, – на 3. Зазначене свідчить про підвищення рівня фінансової забезпеченості місцевих бюджетів [2].

У правових актах, які регламентують бюджетні відносини, не передбачено можливість перегляду у звітному бюджетному періоді планового обсягу базової (реверсної) дотації, розрахованого у попередньому році.

Фактично, запланований у 2016 р. на 2017 р. обсяг зазначених видів трансфертів у 2017 р. не перераховується. Внаслідок цього, під впливом певних чинників (наприклад, зміна місця обліку та реєстрації великих платників податків) при виконанні окремих місцевих бюджетів спостерігаються відхилення від запланованого обсягу податкових надходжень та отримання чи передача некоректного обсягу дотації.

Отже, діючий порядок розрахунку обсягу базової (реверсної) дотації на звітний бюджетний період в окремих випадках є причиною зменшення доходів місцевих бюджетів при їх виконанні. І хоча загальний обсяг базової (реверсної) дотації по усіх місцевих бюджетах України від таких відхилень не змінюється, для окремого місцевого бюджету зазначене є суттєвою проблемою, оскільки не дає можливості у належному обсязі здійснювати видатки на виконання повноважень органів місцевого самоврядування.

Для розв'язання розглянутих проблем при збереженні діючого механізму горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів актуальною є пропозиція З. Лободіної [3, с. 25] щодо доцільності перераховування запланованого обсягу базової (реверсної) дотації на звітний бюджетний період при уточненні показників державного та місцевих бюджетів у звітному бюджетному періоді із використанням показників надходження податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки за попередній бюджетний період у зв'язку із високою ймовірністю зміни надходження обсягів зазначених податків у звітному та попередньому бюджетних періодах, зумовленою змінами місць обліку та реєстрації великих платників податків.

Впровадження окресленої пропозиції у практичну діяльність дасть змогу удосконалити порядок розрахунку міжбюджетних трансфертів.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Лист Міністерства фінансів України «Щодо формування проектів місцевих бюджетів на 2017 р.» від 19.09.2016 №31-05110-14-8/26486.
3. Лободіна З.М. Міжбюджетні трансферти: реалії надання та шляхи удосконалення в контексті зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування / З.М. Лободіна // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – №7. – С. 23–25.
4. Опарін В.М. Домінанти і пріоритети фінансового вирівнювання в Україні / В.М. Опарін // Фінанси України. – 2015. – №6. – С. 29–43.

Волошин Оксана

ст. гр. ФУДЗМ-11

Тернопільський національний економічний університет

m.hupalovska@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н. Гупаловська М.Б.

МІСЦЕ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ У ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Ключовою складовою соціального забезпечення населення є пенсійне забезпечення, як базова й одна з найважливіших соціальних гарантій стабільного розвитку суспільства, оскільки стосується інтересів працездатного і непрацездатного населення.

Пенсійне забезпечення є невід’ємною складовою системи соціального захисту, важлива умова економічної та соціальної стабільності держави [1, с. 39].

Державні програми пенсійного забезпечення відіграють велику роль не тільки в соціальному і суспільно-політичному житті держави, а й у фінансовій системі країни, шляхом впливу на формування і перерозподіл грошових ресурсів у регіональному і галузевому аспектах.

На наш погляд, пенсійну систему доцільно трактувати як складний комплекс інститутів, відносин, та механізмів, за допомогою яких здійснюється формування пенсійних фондів та створюються відповідні умови для пенсійного забезпечення непрацездатного населення. Пенсійна система реалізує себе через пенсійне забезпечення, яке пов’язане з інтересами і проблемами різнопланових суб’єктів пенсійної системи – юридичними і фізичними особами в частині сплати внесків і отримання пенсій.

Правовою основою діючої пенсійної системи в Україні є прийнятий Верховною Радою Закон «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», який визначає особливості функціонування фінансових відносин у системі пенсійного забезпечення на страхових засадах [2]. Разом з тим, нині діючі відносини в пенсійній системі носять не в повній мірі страховий характер.

На сьогоднішній день пенсійне страхування в Україні представлено Пенсійним фондом України, який був створений з метою покращення добробуту людей похилого віку та їх соціального забезпечення. Він посідає важливе місце у пенсійній системі України і є центральним органом виконавчої влади, що здійснює керівництво та управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, провадить збір, акумуляцію та облік страхових внесків, призначає пенсії та готує документи для їх виплати, забезпечує своєчасне і в повному обсязі фінансування та виплату пенсій, допомоги на поховання, інших соціальних виплат, які згідно із законодавством здійснюються за рахунок коштів Пенсійного фонду України, здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду України.

У науковій літературі Пенсійний фонд розглядається як інтегроване поняття двох аспектах: 1) у фінансовому аспекті, як ланку державних фінансів у формі централізованого фонду грошових коштів, який виступає матеріально-речовою формою економічних відносин, що виникають між державою, найманими працівниками, суб'єктами господарювання та пенсіонерами з приводу розподілу і перерозподілу ВВП; 2) як організаційно-управлінську структуру з центральним і територіальними органами, що наділені відповідними функціями. Вважаємо, що доходи бюджету Пенсійного фонду також слід розглядати як відносини між державою, суб'єктами господарювання, найманими працівниками з приводу розподілу ВВП і формування пенсійних активів, а з матеріальної сторони, як сукупність грошових коштів, які мобілізує держава для реалізації пенсійної політики, матеріального забезпечення пенсій. Видатки Пенсійного фонду відображають відносини з приводу перерозподілу частки ВВП між економічно активним працюючим населенням і пенсіонерами, з однієї сторони, а, з іншої, є матеріальним, фінансовим ресурсом держави і розглядається як сукупність коштів, які використовує держава для здійснення пенсійного забезпечення, виплати пенсій, допомоги тощо. Особливістю видаткової складової бюджету Пенсійного фонду України є те, що одна група видатків використовується на основі законодавчих актів і має під собою правову основу, а інша – не маючи страхового характеру використовується за розсудом уряду і керується у ручному режимі. До першої групи відносять-

ся пенсійні виплати, які здійснюються «за правом» і відповідають змісту Пенсійного фонду. Друга група включає соціальну допомогу, компенсаційні виплати, які за своїм змістом не можуть бути віднесені до державного пенсійного забезпечення.

Головне завдання пенсійної системи країни – створити умови для забезпечення людей достойним доходом у старості відповідно до особистого внеску кожного. При цьому система не має бути тягарем для розвитку держави, тобто не повинна створювати надмірний тиск на державні фінанси, громадян, які працюють і бізнес. На жаль, в Україні це завдання виконується не в повній мірі. Існує ряд проблем, які перешкоджають нормальному функціонуванню пенсійного забезпечення [3].

Отже, підводячи підсумок можна зазначити, що Пенсійний фонд України є потужною фінансовою та соціальною інституцією в державі. Однак, існуюча пенсійна система України потребує подальшого реформування з врахуванням сучасного кризового стану України та досвіду зарубіжних держав.

Література:

1. Гура М. Пенсійна реформа: виклик для України / М. Гура // Страхова справа.– 2008. – №3. – С. 38–40.
2. Закон «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 з змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
3. Дзеб'як Т.М. Деякі аспекти реформування пенсійно системи в Україні / Т.М. Дзеб'як [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2012-2/doc/5/03.pdf>.

Глуха Оксана

ст. гр. ФУПОМ-11

Тернопільський національний економічний університет

oksanahlukha@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н. Гупаловська М.Б.

ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

На сьогоднішній день місцеві бюджети посідають важливе місце у фінансовій системі держави, яка без їх наявності не може ефективно фун-

кціонувати. Місцеві бюджети можуть впливати на все суспільство, усіх юридичних і фізичних осіб. Вони є фондами грошових коштів, за допомогою яких органи місцевої влади надають блага та послуги, котрі необхідні на певній території.

Виконання місцевого бюджету є однією з основних стадій бюджетного процесу, оскільки саме від її організації залежить, чи повністю будуть задоволені потреби населення, чи ефективно будуть використані наявні фінансові ресурси, від чого залежить і сам економічний розвиток як територій, так і економіки в цілому.

У науковій літературі однозначного трактування терміна «виконання бюджету» немає, незважаючи на його широке застосування. Різні науковці трактують його по-своєму.

Опарін В.М. під виконанням бюджету розуміє мобілізацію запланованих доходів і фінансування передбачених видатків [4, с. 136].

За визначенням Кириленко О.П., виконання місцевого бюджету – це забезпечення повної та своєчасної мобілізації надходжень місцевого бюджету як у цілому, так і за кожним із джерел, а також своєчасного, повного, безперервного та цільового фінансування передбачених ним програм і заходів, фінансуванні передбачених видатків [3, с. 599].

Гапонюк М.А., Яцюта В.П., Буряченко А.Є. та Славкова А.А. виконання місцевого бюджету визначають як процес забезпечення доходів бюджету та його видатків, який здійснюється місцевим органом державної виконавчої влади, а також виконавчим органом місцевого самоврядування [2, с. 97]. Аналізуючи дані визначення поняття «виконання місцевих бюджетів» можна помітити те, що вони доповнюють один одного і в загальному розкривають дане визначення як сукупність послідовних дій, спрямованих на забезпечення повної та своєчасної мобілізації запланованих доходів і на фінансування передбачених бюджетних видатків на певній території та шляхи ефективного використання бюджетних коштів.

Бюджетні процедури, пов'язані з виконанням бюджету, здійснюються відповідно до Бюджетного кодексу України, де визначено й органи, які забезпечують виконання відповідних місцевих бюджетів. Так, згідно зі ст. 78 Бюджетного кодексу України, місцеві фінансові органи здійснюють загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету [1].

Для того, щоб проаналізувати виконання місцевого бюджету і оцінити результати роботи органів місцевої влади, потрібно порівняти заплановані дані з фактичними. Протягом року місцеві фінансові органи здійснюють аналіз виконання місцевого бюджету (аналіз відхилень). Різниця у відхи-

ленні фактичних даних від запланованих у бюджеті може бути спричинена недостатністю дохідних надходжень або збільшенням фактичних видатків, що часто є причиною виникнення заборгованості. Для повноти картини здійснюється також аналіз відхилень порівняно з показниками попереднього року (оцінка показників у динаміці).

На сьогоднішній день, ставши на вектор європейського розвитку, місцеві бюджети України в умовах децентралізації зазнали значних змін, що і позначилось на процесі їх виконання.

Відбулося укрупнення територіальних громад, яке спрямоване на забезпечення ефективнішого використання бюджетних коштів і покращення розвитку об'єднаних територій.

Органам місцевої влади було надано більше повноважень щодо формування дохідної частини місцевих бюджетів, а також щодо їх використання. Але частка місцевого бюджету у доходах зведеного бюджету є все ще незначною і щороку скорочується, присутня також значна залежність місцевих бюджетів від трансферів з державного бюджету. Висока ступінь концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті країни знижує значення місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення завдань.

Територіальні громади в Україні все ще малорозвинені, що впливає на наповнення місцевих бюджетів, оскільки немає потрібної кількості підприємств і різних інших об'єктів, які б сплачували податки до місцевих бюджетів, і тим самим забезпечували їх міцність. Цю проблему слід вирішити покращенням інвестиційного клімату територіальної громади і розвитком виробничого сектора.

Можливим було б застосування місцевими органами влади концесій – контрактів про надання суспільних послуг з умовами інвестування капіталу, що б дало змогу зменшити обсяг витрат органів місцевої влади на управління збитковими комунальними підприємствами. Це б дозволило вивільнити кошти з місцевого бюджету і направити їх на задоволення інших потреб.

Значною проблемою місцевих бюджетів є те, що їх кошти використовуються неефективно і нераціонально. З метою вирішення цієї проблеми на державному рівні було запроваджено програмно-цільовий метод, що з 2014 р. поширюється на всі місцеві бюджети. Цей метод використовується вже давно в зарубіжних країнах: США, Канада, Великобританія, Австралія, Польща. За допомогою цього методу бюджетні кошти використовуються на досягнення конкретних результатів, які визначені в бюджетних програмах, а їх виконання покладене на конкретних виконавців, що забезпечує відповідальність при використанні бюджетних коштів. В Україні

цей метод ще не зазнав значного використання, але перед органами державної влади стоїть завдання повністю перейти на цей метод виконання бюджетів.

Отже, для того, щоб вдосконалити процес виконання місцевих бюджетів, потрібно:

- забезпечити соціально-економічний розвиток територій;
- розширити дохідну базу місцевих бюджетів шляхом перерозподілу доходів між державним та місцевими бюджетами;
- сформувати стабільну нормативно-правову базу з метою надання більшої самостійності органам місцевої влади в процесі виконання місцевих бюджетів і врахування напрямків реформування системи міжбюджетних відносин;
- застосовувати і надалі програмно-цільовий метод;
- використовувати зарубіжний досвід у процесі виконання місцевих бюджетів.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Місцеві фінанси: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М.А. Гапонюк, В.П. Яцюта, А.С. Буряченко, А.А. Славкова. – К.: КНЕУ, 2002. – 184 с.
3. Місцеві фінанси: підруч. / за ред. О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.
4. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): навч.посібн., (2-ге вид., доп. і перероб.) / В.М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.

Гончарук Олена
ст. гр. ФДГзм-21

Тернопільський національний економічний університет
t.kizyma@tneu.edu.ua

Науковий керівник – д.е.н., професор Кізіма Т.О.

МОТИВИ ТА РИЗИКИ ОЩАДНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Ощадно-інвестиційну поведінку домашніх господарств науковці трактують як сукупність їх дій по акумуляції частини поточного доходу з метою його більш ефективного використання в майбутньому [1, с. 75]. Тоб-

то, така поведінка зводиться насамперед до формування і використання своїх заощаджень, а саме до вибору об'єктів, форм і інструментів заощаджень.

Основними джерелами формування фінансового потенціалу ощадно-інвестиційної поведінки домогосподарств в Україні є: доходи від зайнятості за наймом у сфері матеріального виробництва, сфери послуг та управління; доходи від підприємницької діяльності; доходи від зайнятості в особистих підсобних господарствах; доходи від власності; міграційний капітал; залучені ресурси фінансових установ. Однак ощадно-інвестиційні можливості фінансової поведінки домогосподарств є диференційованими, оскільки залежать передусім від обсягів сукупних доходів, що припадають на кожного його члена, а також обсягів, динаміки та структури видатків [2, с. 4].

Вихідним імпульсом ощадно-інвестиційної поведінки домашніх господарств слугують мотиви формування заощаджень, які спонукають до зберігання частини поточного доходу, а не використання його на цілі споживання. Такими мотивами можуть бути [3]:

– купівля товарів і послуг, оплата котрих перевищує існуючий в даний момент обсяг грошових коштів (купівля предметів довготривалого користування, автомобіля, ремонт тощо);

– попереджувальний мотив формування заощаджень, котрий виражається в тому, що споживач не повністю витрачає поточний дохід, а створює страховий резерв на випадок несподіваного падіння доходів чи екстрених витрат, тобто створює грошові резерви на непередбачені випадки;

– мотив створення грошових ресурсів у випадку допомоги батьків дітям – в основному при створенні ними сімей, покриття витрат, які пов'язані з дотриманням звичаїв і традицій (весілля, хрестини), а також витрат на освіту;

– «амортизаційний» мотив, котрий виражається в тому, що у певний момент часу домогосподарство володіє раніше придбаними матеріальними благами. Заощадження створюються в якості своєрідного амортизаційного фонду для оновлення фізично та морально застарілого майна [4, с. 36];

– пенсійний мотив – полягає у тому, що заощадження створюються заради збереження звичного рівня і структури споживання після виходу на пенсію;

– мотив комфортності, котрий спонукає здійснювати заощадження для зручності та спокою, щоб сформувати запас ліквідних коштів, почувати себе впевненіше та мати можливість задовольняти свої споживчі потреби в будь-який момент;

– інвестиційний мотив, під впливом котрого заощадження формуються заради отримання додаткового доходу від вкладення в різноманітні категорії активів, основна ціль якої – зменшити втрати від інфляції та спроба збільшити початкові вкладення;

– заощадження за звичкою, тобто заощадження здійснюються лише заради глибоко вкоріненої звички заощаджувати [1, с. 73].

На поведінку домогосподарств в процесі заощаджень здійснюють вплив такі основні ризики: ризик втрати доходу; ризик виникнення непередбачених витрат; ризик втрати заощаджень [5, с. 72].

В залежності від настання вищевказаних ризиків, домашні господарства приймають відповідні фінансові рішення залежно від ступеню ризику. Таким чином, стратегії заощадження можна класифікувати на:

- стратегію «мінімізації ризиків»;
- стратегію «максимізації доходів від використання коштів»;
- стратегію «поєднання надійних і ризикованих форм заощаджень».

Стратегія «мінімізації ризиків» передбачає низьку схильність домогосподарства ризикувати та припускає розміщення коштів в найбільш надійні інструменти ринку заощаджень. Стратегія «максимізації доходів від використання коштів» припускає високу здатність домогосподарства ризикувати, тобто мова йде про інвестиції у відносно ризиковані та високодохідні інструменти ринку заощаджень. Відтак стратегія «поєднання надійних і ризикованих форм заощаджень» визначає вкладення частини коштів у надійні інструменти залучення заощаджень, частини – в інструменти, які потенційно здатні принести високий дохід. Однак в залежності від здатності ризикувати співвідношення цих часток може змінюватися. Загалом вважаємо, що зазначену стратегію доцільно використовувати, якщо домогосподарство володіє відносно значними фінансовими ресурсами і у нього є додаткові кошти, котрі можна вкласти з метою отримання доходу.

Література:

1. Шаманська О.С. Сутність і особливості заощаджень населення в умовах ринкової трансформації економіки / О.С. Шаманська // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2012. – №3. – С. 72–77.
2. Заяць В.С. Інвестиційні можливості домогосподарств України: обмеження і перспективи / В.С. Заяць // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №5. – С. 4–6.
3. Ватченко О.Б. Заощадження населення в умовах ринкової трансформації економіки України / О.Б. Ватченко, О.С. Альхімович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
4. Чувакова С.Г. Сбереження населення как показатель экономического благосостояния и внутренний источник инвестиций / С.Г. Чувакова // Финансы и кредит. – 2011. – №20 (452). – С. 34–39.

5. Бутаков В.К. Оптимизация финансов домашних хозяйств в современных условиях / В.К. Бутаков // Финансы и кредит. – 2010. – №38 (422). – С. 70–75.

Горобець Петро
ст. гр. ФУМм-21
Тернопільський національний економічний університет
gorobetspetro@gmail.com
Науковий керівник – к.е.н. Русін В.М.

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ У ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОМУ МЕТОДІ

Проблема впровадження, функціонування, перевірки ефективності і доцільності існування програмно-цільового методу бюджетування на рівні місцевих бюджетів особливо гостро постає в період його безпосереднього впровадження на рівні всіх місцевих бюджетів, які мають взаємовідносини з державним бюджетом. Пунктом 18 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України встановлено, що програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів застосовується, починаючи із складання і виконання місцевих бюджетів на 2017 р. [1]. Вважаємо необхідним провести дослідження комплексу контрольних заходів держави стосовно функціонування інституту програмно-цільового методу бюджетування на всіх його стадіях, тобто – дослідження всіх аспектів аудиту виконання бюджетних програм як основного елемента контролю за якістю їх провадження.

Державний аудит виконання місцевих бюджетів виступає формою державного контролю, що спрямовується на виявлення причин, що перешкоджають ефективному формуванню та виконанню місцевих бюджетів.

Метою аудиту в бюджетному процесі є встановлення фактичного стану справ щодо ефективності, результативності використання коштів Державного та місцевих бюджетів України; законності, своєчасності і повноти прийняття управлінських рішень, пов'язаних з діяльністю учасників бюджетного процесу. Тому при впровадженні програмно-цільового методу бюджетування нагальним постає питання контролю за ефективністю формування і виконання паспортів бюджетних програм учасниками бюджетного процесу [2].

Програмно-цільовий метод бюджетування є безперервним циклом, який розпочинається на виявленні соціально-економічної проблеми розви-

тку регіону і встановленні мети бюджетної програми і закінчується визначенням ефективності виконання даної програми на основі результативних показників (рис. 1). Проте варто звернути увагу, що проведення аудиту виконання бюджетної програми є необхідним не тільки на етапі визначення результативних показників, а й на всіх етапах бюджетного процесу, що базується на використанні програмно-цільового методу. Причиною такої необхідності є потреба забезпечення повного і якісного контролю за процесом формування і виконання бюджетних програм та розробка на основі даних аудиту практичних рекомендацій для процесу загалом.

Рис. 1. Модель бюджетного процесу за програмно-цільовим методом [3]

Комплексний і циклічний аудит виконання бюджетних програм дозволить не лише покращити результативні показники виконання програм, а й надати цінні знання для подальшого вдосконалення використання програмно-цільового методу.

Реалізація аудиту виконання бюджетних програм на етапах бюджетного процесу за програмно-цільовим методом повинна забезпечувати повний і всесторонній огляд аспектів виконання бюджету (рис. 2).

Значення аудиту ефективності в системі державного управління визначається, виходячи з можливості використання результатів проведених в рамках нього контрольних заходів для прийняття ефективних управлінських рішень по конкретним питанням, опираючись на визначені результативні показники. Тому проведення аудиту на всіх етапах функціонування бюджетних програм дозволить вдосконалити існування програмно-

цільового методу в найкоротші терміни. Організація контрольних заходів аудиту доручена Державній аудиторській службі України постановою Кабінету міністрів від 3 лютого 2016 р., а саме здійснювати контроль за цільовим використанням коштів державного бюджету, виділених на складання бюджетних програм, при проведенні аудиту ефективності бюджетних програм – за ефективним виконанням бюджетних програм відповідно до їх паспортів.

Соціально-економічна проблема	<ul style="list-style-type: none"> • перевірка якості збору фонові інформації • визначення ризиків у формуванні та виконанні бюджету
Мета: розв'язання проблеми	<ul style="list-style-type: none"> • контроль ефективності визначення пріоритетів розвитку • правильність встановлення мети бюджетної програми
Формування бюджетних програм	<ul style="list-style-type: none"> • контроль етапу розробки, аналізу і відбору програм, визначених у програмних документах • контроль формування паспорта бюджетної програми • аналіз сформованих програм розпорядників коштів на предмет порушення законодавства
розробка завдань для реалізації бюджетних програм із зазначенням термінів	<ul style="list-style-type: none"> • контроль правильності та законодавчої обґрунтованості встановлення основних завдань бюджетної програми, перевірка відповідності їх меті
формування результативних показників	<ul style="list-style-type: none"> • контроль за ефективністю встановлення результативних показників виконання програм
виконання	<ul style="list-style-type: none"> • збір фактичних даних, аналіз виконання за видатками та наданими кредитами • аналіз напрямків використання бюджетних коштів з оцінкою відхилення • аналіз виконання видатків з виконанням програм • аналіз виконання результативних показників
моніторинг	<ul style="list-style-type: none"> • здійснення контролю за процесом збору і аналізу даних про видатки та показники виконання бюджетної програми, що досягаються в ході її реалізації
визначення, чи досягнута мета, звітування	<ul style="list-style-type: none"> • підготовка аудиторського звіту та обговорення результатів аудиту • підготовка висновків та пропозицій, реалізація яких підвищить б рівень ефективності використання державних ресурсів

Рис. 2. Аудит на різних стадіях формування та виконання бюджетних програм

Регіональними установами Державної аудиторської служби є фінансові інспекції в областях та регіональні офіси Держаудитслужби. Така організаційна структура аудиторського органу вимагає існування спеціалізованої установи яка б комплексно спостерігала за всіма етапами впровадження та виконання програмно-цільового методу, здійснювала попередній та поточний контроль виконання паспортів бюджетних програм та ро-

зробкою практичних, а не теоретичних рекомендацій щодо вдосконалення програмно-цільового методу загалом.

Таким чином впровадження програмно-цільового методу виконання бюджетів у 2017 р. повинен супроводжуватись комплексним процесом аудиторського спостереження (попереднього, поточного і наступного) з виявленням проблем та недоліків існування такого інституту та розробкою практичних рекомендацій вдосконалення програмно-цільового методу.

Література:

1. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 №2456-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – №59. – 2047 с.
2. Здирко Н.Г. Проблемні аспекти аудиту ефективності виконання бюджетних програм / Н.Г. Здирко // Економічна наука. – 2015. – №12. – С. 13–19.
3. Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: навч. посіб. / [Під заг. ред. І.Ф. Щербини]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2011. – 108 с.

Гнатишин Марія, Гринчук Наталія

ст. гр. 404 ФКбс

ДВНЗ «Університет банківської справи»

Львівський навчально-науковий інститут

hnatyshyn.marichka96@gmail.com

ukraina.novan@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Рисін М.В.

ЧИННИКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКІВ ТА ЙОГО ДІАГНОСТИКА

Банки, під час своєї діяльності, мають справу з багатьма видами ризику. Саме тому ці фінансові установи, задля свого успішного розвитку на ринку, повинні детально досліджувати та аналізувати ці ризики, шукати рішення, спрямовані на зниження їх можливих негативних наслідків. Кредити займають основну частку серед усіх активних операцій банків і не раз їхнє неповернення ставало причиною банкрутства фінансової установи.

Вагомий внесок у дослідження кредитного ризику зробили такі вчені як Н.Р. Швець, С.П. Прасолова, Л.О. Примостка, Н.П. Верхуша та ін.

Кредитний ризик (credit risk) – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання. Під час оцінки даного виду ризику розрізняють індивідуальний та портфельний кредитні ризики [1].

Найбільш точну та надійну інформацію про реальну якість кредитного портфеля банківського сектору НБУ отримав під час діагностичного обстеження найбільших 20 банків. Діагностичне обстеження передбачало дві складові – перевірка якості активів та стрес-тестування. Так, після першого етапу (оцінка якості активів банків) частка кредитів 4–5 категорій якості (негативно класифікована заборгованість) зросла із заявлених банками 27% до 36% (рис. 1). Розрахунки за сценарієм стрес-тестування дають оцінку частки кредитів 4–5 категорії на рівні 53% [2].

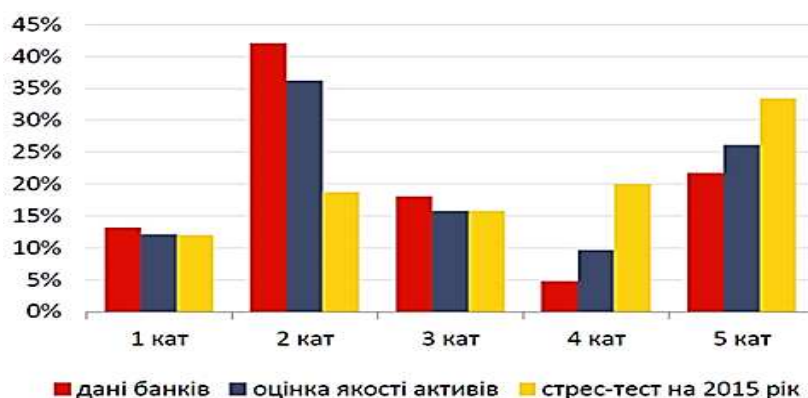

Рис. 1. Розподіл кредитів за категоріями якості [2]

У розрізі портфелів найбільш проблемними є валютні кредити фізичним особам – 88% належить до 4–5 категорій після стрес-тестування (рис. 2). Найсуттєвіша перекласифікація структури якості портфеля стосувалася кредитів суб'єктам господарювання. Відповідно до звітності банків станом на дату діагностики частка негативно класифікованих кредитів становила лише 20%. За результатами першого етапу діагностики вона зросла до 31%, а за оцінками стрес-тесту – до 51% [3].

Основними причинами виникнення кредитного ризику на рівні окремого кредиту є нездатність позичальника до створення адекватного грошового потоку, ризик ліквідності застави, моральні та етичні характеристики позичальника.

До чинників, які збільшують ризик кредитного портфеля банку, належать надмірна концентрація, надмірна диверсифікація, валютний ризик кредитного портфеля, недосконала структура портфеля, якщо його сфор-

мовано лише з урахуванням потреб клієнтів, а не самого банку, недостатня кваліфікація персоналу банку.

На основі аналізу літературних джерел визначають основні методи управління кредитним ризиком, які поділяються на дві групи:

- 1) методи управління кредитним ризиком на рівні окремого кредиту;
- 2) методи управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля банку.

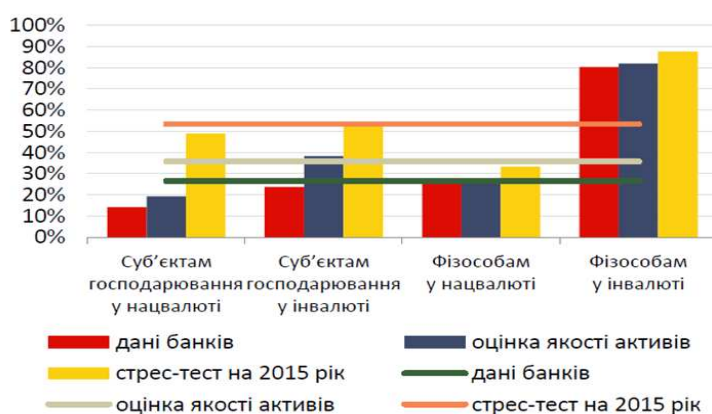

Рис. 2. Частка негативно класифікованих кредитів у портфелі банків [3]

До методів управління ризиком окремого кредиту належать: аналіз кредитоспроможності позичальника, аналіз та оцінка кредиту, структурування позички, документування кредитних операцій, контроль за наданим кредитом і станом застави.

Особливість перелічених методів полягає у необхідності їх послідовного застосування, оскільки одночасно вони є етапами процесу кредитування. Якщо на кожному етапі перед кредитним працівником поставлено завдання мінімізації кредитного ризику, то правомірно розглядати етапи процесу кредитування як методи управління ризиком окремої позички [4].

У банківській практиці застосовуються певні заходи, спрямовані на мінімізацію втрат від кредитного ризику. Це лімітування, диверсифікація, оперативність при стягненні боргу, страхування, забезпечення кредиту, вивчення й оцінювання кредитоспроможності позичальника [5].

Станом на 2015 р. у структурі забезпечення найбільшу частку становили 35.4%, що порівняно з попереднім роком (24,0%) зросло на 11,4 (рис. 3). На другому місці знаходиться нежитлова нерухомість. Порівнюючи цей вид забезпечення за 2015 р. з 2014 р., бачимо, що його частка у структурі зменшилася на 0,8% (29,5% у 2015 р. проти 30,3% у 2014 р.). На третьому місці знаходиться інші види забезпечення, але порівнюючи з

2014 р., категорія інші забезпечення у 2015 р. знизилася на 8,1%. Наступним видом забезпечення є устаткування. З графіку видно, що за 2015 р. Порівняно з 2014 р. ця категорія зросла. Наступними йдуть такі категорії як житлова нерухомість і грошове покриття. По цих двох видах забезпечення зберігається тенденція до зниження їх у структурі.

Рис. 3. Структура забезпечення, що враховується під час розрахунку кредитного ризику за активними операціями [3]

На сьогодні банки зобов'язані належним чином перекрити кредитні ризики, виявлені під час діагностичного обстеження. Відповідно до вимог НБУ це можливо зробити трьома основними шляхами:

- доформувати резерв та залучити додатковий капітал;
- отримати від позичальників додаткову заставу за кредитами, що зменшуватиме величину непокритого кредитного ризику та потребу в додатковому капіталі;
- активізувати повернення боржниками проблемної заборгованості, що зменшує потребу в резервах банків [3].

На сьогодні при діагностиці кредитного ризику найбільша увага приділяється чинникам, які його спричиняють. Зокрема, аналізуються причини неповернення клієнтом кредитних коштів, а також структура кредитного портфеля. Розглянувши ці чинники, банк може знизити ризик неповернення кредитів та захистити себе від недобросовісних позичальників. Тому актуальним для банків є знання методів усунення кредитного ризику, таких як аналіз та оцінка кредиту, структурування позички, документування кредитних операцій, лімітування, диверсифікація, оперативність при стягненні боргу, страхування, забезпечення кредиту, вивчення й оці-

нювання кредитоспроможності позичальника, а також їх практичне застосування.

Література:

1. Сайт Національного банку України./[Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123415.

2. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.

3. Звіт про фінансову стабільність./Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=32241744>.

4. Фінансовий менеджмент у банку: підруч. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://buklib.net/books/32558/>.

5. Кредитний ризик та методи його зниження [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ebooktime.net/book_123_glava_25_5.3._%D0%9A%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B8%D0%B7.html.

Гупаловський Орест

ст. гр. ФДГм-21

Тернопільський національний економічний університет

m.hupalovska@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н. Гупаловська М.Б.

ЗАОЩАДЖЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

У сучасних умовах розвитку економіки домогосподарство як економічна одиниця господарювання є важливим суб'єктом фінансових відносин. З огляду на ріст економічної самостійності, домашні господарства набувають особливого значення. Зокрема, це стосується питань, пов'язаних з вирішенням проблем управління фінансами домогосподарств, а також визначення основних пріоритетів їх розвитку з метою підвищення особистого добробуту. Саме вони є найбільш складними, а, водночас і надзвичайно актуальними в економічній науці.

Вагомий внесок у дослідженні проблематики управління фінансами домогосподарств зробили зарубіжні та вітчизняні науковці. Однак, незва-

жаючи на значний внесок вище зазначених фахівців, їх напрацювання не охоплюють усіх аспектів сутності сфери фінансів домогосподарств, яке виявляється у відсутності чіткого поняття щодо здійснення процесу заощаджень домогосподарствами, а також відсутності основних характеристик при прийнятті ними фінансових рішень в сучасних умовах економіки України.

Аналіз інформаційної бази, за допомогою якої здійснюється оцінка фінансових ресурсів домогосподарств, а також визначаються основні напрями їх використання, бере свій початок з 1999 р. із часу, коли здійснювалось розроблення методології міжнародних стандартів та введення її у систему статистичної звітності нашої держави [1]. Основною причиною для окреслення фінансових результатів від діяльності домогосподарств є кількісні дослідження, які проводяться за допомогою певної вибірки і загалом здійснюють представлення отриманих результатів, на основі яких встановлюється середньостатистичний обсяг фінансових ресурсів, що належить одному домогосподарству України.

Основними показниками, які використовуються для аналізу результатів їх фінансової діяльності є:

- чисельність домогосподарств,
- кількість осіб, з яких складається одне домогосподарство;
- витрати, доходи та заощадження домогосподарств.

Витрати і заощадження визначають основні цілі, на які будуть використані нагромаджені обсяги доходів. В залежності від цільового призначення, у науковій літературі виокремлюють:

- сукупні витрати (в т.ч. витрати на споживання);
- витрати на власне підсобне господарство;
- витрати пов'язані із наданням допомоги родичам тощо.

За даними Державної служби статистики України, заощадження – це частка доходів, яку домогосподарства за певний проміжок часу не використали на свої споживчі потреби, а зберегли і накопичили, маючи на меті використати їх у майбутньому [4].

Як вже було вище сказано, заощадження є складовим елементом сукупних витрат. Однак, в даному випадку, вони представлені у вигляді окремої групи. Власне самі заощадження можуть бути двох видів:

- організованими – виступати у формі активів з ціллю в майбутньому отримати доходи від їх реалізації;
- неорганізованими – виступати у якості необлікованих форм, які не беруться до уваги при складанні статистичної звітності [2].

У табл. 1 наочно зобразимо обсяг та динаміку заощаджень населення України впродовж 2010–2015 рр.

Таблиця 1

**Обсяги та динаміка заощаджень населення України
в 2010–2015 рр.**

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Заощадження млн. грн.	156358	123123	147280	116266	83320	47551
Темп приросту, %	–	-21,26	19,62	-21,06	-28,34	-42,93
Абсолютний при- ріст, млн. грн.	–	-33235	24157	-31014	-32946	-35769

**Складено автором на основі джерела [4].*

Проведений аналіз таблиці 1 свідчить про те, що впродовж досліджуваного періоду відбулись значні зміни стосовно зменшення розміру заощаджень домогосподарств. Так, обсяги заощаджень у 2015 р. зменшилися на 42,93% у порівнянні з 2014 р. Разом з тим, раптове скорочення кількості заощаджень можна спостерігати і у 2013 р. на 21,06% порівняно з 2012 р. Основою причиною цього явища було те, що політична та економічна ситуація в Україні була і залишається нестабільною і несприятливою для заощаджень.

При чому, незважаючи на девальваційні процеси, дані Національного Банку України свідчать про стійку динаміку депозитного розміщення заощаджень населення. Дане явище наочно зображено у табл. 2.

На основі даних табл. 2, можна зробити висновок про те, що обсяг депозитів населення постійно зростає до 2013 р. Однак, у 2014 р. сума депозитів зменшилася на 5,39% порівняно з 2013 р. Показники 2015 р також характеризуються скороченням обсягів депозитів на 7240 млн.грн., або на 1,73% відносно 2014 р. Також варто наголосити на тому, що девальваційні процеси національної валюти, в розрізі усіх валютних депозитів, відбилися на заощадженні домогосподарств у гривнях незначним скороченням.

Відтак, обсяг депозитів у національній валюті у 2013 р. склав 257, 829 млн. грн., тоді як у 2014 р. він скоротився на 22,1%, або на 56970 млн. грн. і становив 200859 млн. грн., попри обсяг депозитів у доларах (зростання становило 30439 млн. грн.) чи євро (обсяг росту складає 3024 млн. грн.). Дещо складнішою є ситуація у 2015 р. Вона характеризується скороченням обсягів усіх валютних депозитів, залишивши незмінною їх валютне співвідношення. Основними причинами цього явища можна назвати недовіру населення до банківських вкладів в нестабільній політичній та економічній ситуації та невдала програма уряду щодо санації банків, яка ви-

явилася неможливою для усіх, що призвело до скорочення кількості банківських установ.

Таблиця 2

**Динаміка заощаджень населення України за видами валют
у 2011–2015 рр.**

Показник	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Сума депозитів усього, млн. грн.	310390	369264	441951	418135	410895
Темп приросту, %	12,83	18,97	19,68	-5,39	-1,73
Абсолютний приріст, млн. грн.	35297	58874	72687	-23816	-7240
у тому числі депозити в: національній валюті	160530	186772	257829	200859	198876
Темп приросту, %	12,32	16,35	38,04	-22,10	-0,98
Абсолютний приріст, млн. грн.	17606	26242	71057	-56970	-1983
- доларах США	114859	149286	150707	181146	177426
Темп приросту, %	19,53	29,97	0,95	20,20	-2,05
Абсолютний приріст, млн. грн.	18767	34427	1421	30439	-3720
- євро	31620	30831	31199	34223	33034
Темп приросту, %	-7,89	-2,50	1,19	9,69	-3,47
Абсолютний приріст, млн. грн.	-2710	-789	368	3024	-1189
- російський руб. Рублях	493	715	889	404	242
Темп приросту, %	67,12	45,03	24,34	-54,56	-40,09
Абсолютний приріст, млн. грн.	198	222	174	-485	-162
- іншій валюті	2889	1660	1327	1502	1318
Темп приросту, %	98,97	-42,54	-20,06	13,19	-12,25
Абсолютний приріст, млн. грн.	1437	-1229	-333	175	-184

*Складено автором на основі джерела [3].

З огляду на вище сказане, можна зробити висновок, що в умовах ринкової економіки домогосподарства, здійснюючи заощадження своїх коштів, мають потужний арсенал різноманітних інструментів. Таким чином, необхідним є підвищення значення домогосподарств в управлінні утвореними заощадженнями. Важливим є проведення просвітницької та

роз'яснювальної роботи серед населення щодо можливостей та переваг фінансових інструментів, а також необхідності у користуванні послугами персональних фінансових консультантів, банківських та страхових компаній, що дасть змогу домашнім господарствам якомога ефективніше здійснювати управління власними фінансовими ресурсами.

Література:

1. Баранник Л.Б. Фінансові аспекти самозахисту українських домогосподарств [Електронний ресурс] / Л.Б. Баранник – Режим доступу до ресурсу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2012_19_1/Barannik.pdf.
2. Бонд Р. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: Факти та висновки / Р. Бонд, О. Куценко, Н. Лозицька. – 2-ге вид., допов. та випр. – К.: USAID, 2014. – С. 41.
3. Депозити домашніх господарств у розрізі валют у 2011–2015 рр. // Бюлетень НБУ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18405395>.
4. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov>.

Давидюк Леся

ст. гр. ФДГЗм-51

Тернопільський національний економічний університет

n.karpyshyn@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н., доцент Карпишин Н.І.

РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Домогосподарства відіграють важливу роль у функціонуванні економічної системи держави оскільки виконують функції споживання, заощадженн та інвестування, і виступають своєрідним внутрішнім стабілізатором впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Фінансова криза, яка охопила Україну, актуалізувала низку важливих проблем, на які донедавна українці не звертали уваги. Вона певним чином змусила людей передивитися свої звички та уподобання з метою посилення раціональності у витрачанні особистих доходів.

Щоб раціоналізувати свої витрати домогосподарство повинне володіти інформацією про їх структуру. Однак дані емпіричних досліджень засвідчують, що українці не лише не планують свої майбутні витрати, а й навіть достеменно не знають, на які цілі витратили останні кошти [1].

В зарубіжних країнах контроль за особистими витратами формувався десятиліттями. Громадяни постійно розмірковують над напрямками оптимізації своїх доходів та витрат, обговорюючи різні можливості для заощаджень, обмінюються досвідом раціоналізації сукупних витрат. Щодо України то тут ми спостерігаємо протилежну ситуацію: почавши жити у «суспільстві споживання», ми не освоїли культури економії.

Зважаючи на необхідність бережливого використання отримуваних доходів слід виокремити кілька базових принципів раціоналізації сукупних витрат домогосподарств у сучасних умовах, сформованих як на зарубіжному досвіді, так і на вітчизняній специфіці:

- планування витрат. Потрібно навчитися правильно і раціонально використовувати власні кошти, тому що це вас вбереже від необґрунтованого необдуманого витрачання;

- грамотне споживання. Не потрібно витрачати кошти на покупку речей які вам не потрібні, завжди необхідно здійснювати їх в потрібний час і в потрібному місці;

- детальний аналіз витрат. Необхідно завжди приділяти час для того щоб проаналізувати свої витрат тому, що це дасть вам можливість зекономити значні кошти у майбутньому;

- купівля речей в потрібний час та якомога дешевше, наприклад, під час розпродажів, де можна зекономити чималу суму грошей;

- ведення здорового способу життя так як на відсутності шкідливих звичок теж можна суттєво зекономити;

- використання усіх можливих податкових пільг;

- рішуче відстоювання своїх прав споживача;

- мінімізація боргів, за якими треба платити;

- спрямування певної частини доходів на заощадження та інвестування, що стане запорукою фінансової свободи в майбутньому [2, с. 252].

Отже слід зробити висновок, що надзвичайно важливим є не тільки вміння заробляти гроші, а й правильно їх витрачати. Проте проблема полягає не в тому, щоб постійно відмовляти собі у купівлі тих чи інших речей, а в тому, щоб правильно навчитися споживати. На сьогоднішній день на споживачів великий вплив має телебачення, радіо, реклама в транспорті, інтернет тощо. Тому вітчизняним домогосподарствам необхідно навчитись правильно споживати, а саме аналізувати і грамотно обирати серед великого потоку товарів тільки необхідне для того щоб вберегтися від неефективних і необдуманих витрат.

Література:

1. Коваль Л.А. Основні аспекти поведінк споживачів і чинників, що зумовлюють вибір певного типу споживацької поведінки / Л.А. Коваль, С.А. Романчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу://<http://www.nbuu.gov.ua>.
2. Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та домінанти розвитку: моногр. / Т.О. Кізіма. – К.: Знання, 2010. – 431 с.

Джердж Юлія

ст. гр. ФУДзм-21

Тернопільський національний економічний університет

dzherdzh_yulka@mail.ru

Науковий керівник – к.е.н., доцент Савчук С.В.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

У процесі утвердження ринкової економіки важливим є визнання того, що макроекономічна стабілізація неможлива без кардинального реформування державних фінансів, в тому числі і механізму функціонування бюджету, їх центральної ланки. Це спонукає до вивчення і використання як позитивного, так і негативного світового досвіду для пошуку найбільш раціональних підходів у його застосуванні в Україні. Оцінка практики розвинутих країн дає змогу не тільки прийняти до використання перевіреного часом цінного досвіду функціонування бюджетної системи, але й дозволить уникнути негативних наслідків у майбутньому.

В кожній країні впродовж свого еволюційного розвитку напрацьовано власну схему бюджетних відносин, яка визначає особливості формування бюджету. Відповідно на його структуру значний вплив справляють: економічний потенціал країни, її роль в соціально-економічних процесах, масштабність та характер завдань, розв'язуваних на окремих етапах становлення держави та низка інших факторів.

В основному, у багатьох країнах не формується єдиного зведеного загальнодержавного бюджету. Кожний рівень влади має власний самостійний, відокремлений від інших, бюджет, який, відповідно, формує і виконує також самостійно, згідно покладених функцій і завдань. Поряд з цим, бюджети адміністративних одиниць нижчого рівня не входять до складу бюджетів адміністративних одиниць вищого рівня.

Вважаємо за доцільне, в першу чергу, звернути увагу на специфіку організаційних засад формування державного бюджету у світовій практиці, в тому числі його дохідної частини.

Підготовка проекту державного бюджету починається ще до початку наступного бюджетного періоду (наприклад, у США – за 18 місяців, у ФРН – за 6 місяців, Японії – за 7 місяців, у Франції – за 14 місяців) і проводиться органами виконавчої влади (зокрема, у США – це Спеціальний орган – Адміністративно-бюджетне управління при Президентові) [1].

Загалом бюджет США представлений як єдине ціле для тривалого розгляду Конгресом, яким він часто детально переглядається. Така процедура спільного розгляду доходів і витрат різними органами влади є звичайним явищем в більшості європейських країн. Бюджет Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії складається з ряду різних документів, і лише дуже обмежено пов'язані один з одним. Схематичний звіт про наміри уряду подається лише в осінній Заяві, як правило, опублікованій в листопаді, а також в лютому або березні передбачені в Білій книзі детальні плани витрат. Бюджет Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії, як правило, представлений в березні у вигляді окремого тому під назвою фінансової звітності та бюджетного звіту, в основному, стосується оподаткування. Це дає загальну схему бюджетної стратегії в державі, пропоновані податкові зміни і оцінку ймовірних доходів, а також детальну інформацію про капітальні надходження від продажу активів і розмір резервного запасу для покриття непередбачених подій [4].

У більшості розвинених країн існує практика складання бюджетів на середньострокову перспективу з відповідним уточненням на наступний рік. Основною вимогою є здійснення багаторічного планування на плановий бюджетний період, а також наступні чотири. Так, у Німеччині річний бюджет складається на основі середньострокового фінансового плану, який подається до парламенту щорічно. Ці документи розробляються, виходячи із фіскальних пропозицій, що пропонуються Радою з фінансового планування, з урахуванням інтересів всіх рівнів влади. Оцінки майбутніх доходів федерального бюджету на середньостроковий період базуються на макроекономічних прогнозах та узгоджуються із середньостроковими цілями. Центральний бюджет Франції складається із: загальнодержавного бюджету, місцевих бюджетів, спеціальних рахунків Казначейства, приєднаних бюджетів для фінансування пошти і телеграфу, приєднаних служб сільськогосподарських дотацій, операцій тимчасового характеру. Основними бюджетними доходами є податкові, що складають близько 90% усіх надходжень, з яких лівову частку становить індивідуальний податок на

прибуток і податок на прибуток корпорацій. У складі непрямих податків чільне місце займає податок на додану вартість. Специфікою функціонування бюджетної системи Польщі є те, що головні фінансові документи різних рівнів плануються на 8–10 років. В Японії фінансовою основою для забезпечення діяльності держави функціонує центральний та інвестиційний бюджети. У структурі дохідної частини центрального бюджету є висока питома вага неподаткових надходжень (близько 15–20%), в тому числі за рахунок доходів від орендної плати, продажу земельних ділянок та іншої нерухомості, лотерей та адміністративних доходів. Крім того, значну фіскальну роль відіграють: податок на споживання, податок на прибуток корпорацій, податок на доходи фізичних осіб, податок на майно, на спадщину, а також від операцій з цінними паперами [2, с. 218].

Як показує світовий досвід формування державного бюджету, важливою проблемою залишається переосмислення ролі планування бюджетних показників у відповідності із стратегічними цілями держави. Оскільки узгодження та відповідність прогнозних надходжень бюджету показникам соціально-економічного розвитку держави і стратегічному плану є вагомим чинником формування реальних планових показників доходів бюджету, що забезпечить у майбутньому ефективне його виконання. Адже саме на етапі планування дохідної частини бюджету приймаються рішення та затверджуються показники, які не завжди відповідають макроекономічним.

В останні роки планування не відіграло великого значення в організації державних фінансів і визначенні доходів, що призвело до виникнення коливань та відхилень у процесі реалізації бюджетної політики країни. Зважаючи на це, визначення планових показників доходів бюджету необхідно розглядати як самостійний нерозривний процес у взаємозв'язку із стратегічним планом розвитку держави

Література:

1. Карлін М.І. Фінансові системи країн західної Європи: навч. посіб. / М.І. Карлін. – Академія, 2009. – 320 с.
2. Михайленко С.В. Міжнародний досвід планування бюджету / С.В. Михайленко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №9. – С. 215–222.
3. Рожко Д.Д. Зарубіжний досвід формування бюджету та можливості використання в Україні / Д.Д. Рожко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2009. – №112. – С. 43–46.
4. John F. Government budget / John F., Due Kenyon, Edwards Poole, Assar Lindbeck, John Anderson Kay Charles Nicholas Morris [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/topic/government-budget/Components-of-the-budget>.

Дзюбій Ілона
ст. гр. ФУДзм-11
Тернопільський національний економічний університет
i.sydor@tneu.edu.ua
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БОРГОВОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ

Державний борг, як результат руху позичкового капіталу у системі державного кредиту, став іманентною, постійною складовою державних фінансів і важливим інструментом макроекономічного регулювання.

Як фінансова категорія державний борг виконує своє суспільне призначення – розширення фіскальних можливостей держави за рахунок використання кредитних інструментів, що реалізується у збалансувальній та контрольній функціях. Державний кредит виступає джерелом покриття бюджетного дефіциту, тобто за його рахунок відбувається збалансування доходів та видатків бюджету. Таким чином за рахунок державних позик збільшуються можливості держави для задоволення загальносуспільних потреб, котрі недоцільно чи неможливо фінансувати за рахунок податків.

Розбалансованість фінансової системи держави останніх років, платіжна криза, спричинена, перш за все, переходом до міжнародних стандартів щодо формування цін на енергоносії, обмеженістю внутрішніх резервів та від'ємним сальдо платіжного балансу, об'єктивно обумовили потребу у додаткових коштах для відновлення господарської рівноваги, забезпечення стабільного економічного розвитку.

Із збільшенням масштабів запозичень держави, напрацюванням певної правової бази і спробами ефективно організувати управління державним боргом роль державного кредиту як інструменту соціально-економічної політики держави поступово зростає. Даний факт підтверджує динаміка державного боргу України, який на кінець 1992 р. становив 2,8 млрд. дол. США, а на кінець 2014 р. – уже 69,8 млрд. дол. США [1, с. 56]. Боргова політика України одразу після здобуття нею незалежності була неефективною, що і призвело до стрімкого зростання загального обсягу державного боргу. Так, з 2007 р. по 2014 р. державний борг України збільшився більш, як у 12 разів.

На думку дослідників, державні боргові запозичення, як внутрішні, так і зовнішні, здатні позитивно вплинути на всю економіку країни, тільки якщо вони будуть спрямовані на вирішення стратегічних завдань радикального підвищення ефективності використання інтелектуального і кадро-

вого потенціалу України на шляху переходу від сировинного до наукоміського розвитку.

Основними напрямками вдосконалення боргової безпеки країни є напрями зменшення ризиків за допомогою розроблення стратегії державних запозичень, яка дозволить досягти оптимального співвідношення між витратами і ризиками. Моделювання стратегій державних запозичень повинне включати [2, с. 41]:

– забезпечення стабільності курсу гривні, що знижуватиме ризик девальвації;

– ефективне використання залучених коштів, зокрема для збільшення виробничих потужностей не лише для внутрішнього споживання, а і для збільшення обсягу експорту. Не дивлячись на суворі вимоги МВФ, уряд країни має шукати найбільш ефективні напрями використання зовнішніх запозичень, які разом з економічними реформами дали б значне зростання ВВП та експорту орієнтованої його складової;

– застосування заходів спрямованих на зменшення дефіциту бюджету, зокрема скорочення видатків бюджету і збільшення дохідної частини. Зміна бюджетного дефіциту є одним із факторів, що впливають на динаміку державного боргу з певним часовим лагом, тому зазначений зв'язок необхідно враховувати при визначенні граничного розміру цих показників на наступні періоди;

– формування різних співвідношень обсягів внутрішніх і зовнішніх запозичень. Таке співвідношення (через вплив на зміни у сумі та частці боргу в іноземній валюті) визначає рівень валютних ризиків, з одного боку, але у разі дешевших зовнішніх запозичень має своїм результатом, за інших рівних умов, менший рівень витрат;

– формування різних співвідношень обсягів запозичень під фіксовані і під плаваючі процентні ставки. Відсутність залучення коштів під плаваючі процентні ставки сприяє зменшенню обсягу і частки боргу з плаваючими ставками, через що зменшуються процентні ризики. Однак, з іншого боку, запозичення під фіксовані ставки передбачатимуть, за інших рівних умов, вищі витрати на обслуговування державного боргу;

– формування різних структур запозичення в розрізі строків запозичень. Різне співвідношення між строками здійснюваних запозичень має своїми результатами зміни в графіку погашення державного боргу, а отже і зміни в рівнях ризику рефінансування. Слід брати до уваги також те, що короткі запозичення є дешевшими порівняно з довгими і генеруватимуть менші витрати на обслуговування державного боргу, однак містять у собі більші ризики рефінансування. Вплив запозичень з довгими термінами є, відповідно, протилежним. З метою уникнення піків боргового наванта-

ження в майбутньому рішення про строки залучень відповідного обсягу коштів слід приймати на основі графіка погашення поточного державного боргу. Якщо поточний профіль погашення державного боргу не має значних пікових навантажень, нові державні запозичення слід здійснювати рівними сумами протягом усього періоду стратегії (бюджетного року чи періоду, що його перевищує);

– формування різних графіків запозичень із зазначенням відповідних сум і строків запозичення. Вибір між різними датами запозичень насамперед впливає на рівень обслуговування державного боргу через дію двох факторів:

1) чим пізніше здійснено запозичення, тим менші витрати на його обслуговування будуть здійснені у відповідному бюджетному періоді чи періоді стратегії, який перевищує бюджетний;

2) у зв'язку з тим, що процентні ставки протягом бюджетного періоду чи періоду стратегії, який перевищує бюджетний, змінюються, запозичення у різні дати передбачатимуть різні рівні витрат на обслуговування.

Крім того, вибір між різними датами запозичень у взаємозв'язку з вибором між різними строками запозичень визначають суму державного боргу станом на певні дати в майбутньому. Разом з тим графік запозичень у розрізі сум та строків має вплив на рівень ризиків рефінансування через розподіл строків виконання зобов'язань з погашення державного боргу;

– зменшення ризику пов'язаного з наданням державних гарантій на отримання позик за умов вкладення коштів у високоефективні інвестиційні проекти, які матимуть мінімальні терміни окупності.

Література:

1. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації: кол. моногр. / [Луніна І.О., Булана О.О., Фролова Н.Б. та ін.]; за ред. д.е.н. І.О. Луніної; НАН України; ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2014. – 296 с.

2. Молдован О.О. Стратегія реформування системи державних фінансів України: завдання, пріоритети, механізми: аналіт. доп. / О.О. Молдован. – К.: НІСД, 2014. – 48 с.

Дідора Ольга
ст. гр. ФУПОМ-12
Тернопільський національний економічний університет
s.savchuk@tneu.edu.ua
Науковий керівник – к.е.н., доцент Савчук С.В.

РОЛЬ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

За роки незалежності в Україні склалася така система управління видатками місцевих бюджетів, яка не сприяє сталому розвитку окремих територій та держави загалом. Утворення промислових регіонів-донорів, привілейованих міст-мегаполісів та депресивних регіонів негативно вплинуло на рівень життя населення. Склалась значна диференціація не тільки між соціальними верствами населення, але й між адміністративно-територіальними одиницями. І хоча впродовж тривалого періоду у державі неодноразово здійснювалися спроби щодо реформування бюджетної системи та впорядкування міжбюджетних відносин, проблема все ж залишається актуальною і потребує подальшого вирішення.

У сучасних умовах впровадження процесів децентралізації одним із першочергових завдань в Україні є досягнення високої ефективності використання коштів місцевих бюджетів. Так, як відомо, місцеві бюджети являються складною економічною категорією, яка характеризується безліччю сторін і функцій, які розглядаються у взаємозв'язку. Доповнюючи один одного, різносторонні характеристики поняття місцевих бюджетів спрямовані на вирішення їх головного завдання – регулювання соціально-економічних процесів на рівні адміністративно-територіальних одиниць [3].

Дослідити економічну сутність місцевих бюджетів – як фінансову базу органів місцевого самоврядування дають змогу бюджетні видатки. Витрачання бюджетних коштів яскраво виявляє зміст основних функцій і завдань, які виконують органи державної влади і місцевого самоврядування. Саме за рахунок видатків місцевих бюджетів мають вирішуватися завдання місцевого значення, забезпечується населення локальними благами і послугами, а також ефективний розвиток територій. Загалом склад, структура і динаміка бюджетних видатків відображає державні, регіональні та місцеві пріоритети соціально-економічного розвитку держави та регіонів. Про роль видатків місцевих бюджетів у розвитку як окремих територій, так бюджетній системі держави свідчить їх частка у валовому внутрішньому продукті. Так, якщо у 2014 р. частка видатків місцевих бюджетів у

ВВП становила 14,5%, то вже у 2016 р. лише 6,9% [5]. Як бачимо, спостерігається стрімкий спад, а це, в свою чергу, свідчить про скорочення фінансових можливостей місцевих органів влади у фінансовому забезпеченні територій.

Ситуація, яка склалася сьогодні в соціально-економічному розвитку нашої держави, свідчить про те, що централізація в управлінні країною та її економікою безперспективна. Без децентралізації функцій у розвитку економіки регіон не може забезпечити налагодження взаємозв'язків територіальних інтересів із загальнодержавними. В таких умовах необхідний новий концептуальний підхід до визначення ролі видатків місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку територій і розробці основних напрямів їх реформування. Обмежені фінансові ресурси, які не повною мірою забезпечують виконання повноважень, делегованих державою місцевим органам влади, робить необхідним не тільки перегляд податкової бази для збільшення власних дохідних джерел місцевих бюджетів, а й підвищення ефективності та результативності використання наявних бюджетних ресурсів. Крім того, досить гостро постає проблема вироблення дієвого механізму, який би забезпечив підвищення ефективності та раціональності використання видаткової частини місцевих бюджетів, цільове її спрямування. Запорукою цього є вдосконалення системи планування видатків місцевих бюджетів та контролю за їх використанням. Цьому сприятиме подальше впровадження у в бюджетний процес програмно-цільового методу в контексті проведення реформи у сфері місцевих бюджетів відповідно до стратегічного завдання регіональної політики, створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення. Метою запровадження програмно-цільового методу є встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання.

У сучасних наукових дослідженнях ефективність управління видатками бюджету часто пов'язують з досягненням високого результату від інвестування коштів у той чи інший проект. Загалом термін «управління видатками бюджету» не є законодавчо закріпленим й, відповідно відсутнє його чітке трактування в фінансово-економічній літературі. Тому, на нашу думку, управління видатками місцевих бюджетів можна визначити як систему цілеспрямованого впливу органів місцевого самоврядування із застосуванням взаємопов'язаних дій та заходів щодо оптимального використання видатків відповідного місцевого бюджету з метою виконання поставлених цілей та завдань. Так, у Бюджетному кодексі України ефективність видатків бюджету розглядається, з однієї сторони, як досягнення заплано-

ваних цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів (економність); з іншої – як досягнення максимального результату з використанням визначеного бюджетом обсягу коштів (продуктивність) [1]. Тому ефективність управління бюджетними видатками можна встановити шляхом оцінки дій місцевих органів влади (розпорядників коштів) щодо використання коштів місцевих бюджетів. Відповідно до бюджетного законодавства, оцінювання ефективності використання бюджетних коштів має здійснюватися на всіх стадіях бюджетного процесу шляхом проведення як внутрішнього, так і зовнішнього контролю [1]. Результатом ефективного управління бюджетними коштами є покращення ситуації (показників розвитку) у тій сфері, в яку інвестовано кошти.

Доступність послуг, достатність коштів та інші параметри повинен оцінювати їх одержувач, а чи реалізується процес надання соціальних послуг для кінцевих споживачів так, як це було заплановано, оцінює сам виконавець. Тому для якісної оцінки соціальної послуги (надання освіти, медичне обслуговування, соціальний захист тощо) доцільно застосовувати комплекс відповідних методів. Ефективність фінансового забезпечення тієї чи іншої соціальної сфери загалом проявляється як зростання добробуту населення. Необхідно також враховувати й інші заходи та дії, спрямовані на досягнення результату, що має вагоме корисне суспільне значення.

Отже, ефективним напрямом забезпечення збалансованості бюджетної системи в Україні має стати перетворення місцевих бюджетів у дієвий інструмент соціально-економічного розвитку регіонів. Таким чином від ефективності регіональної політики прямо пропорційно залежить обсяг бюджетного фінансування регіональних потреб, отже, і життєвий рівень населення регіону.

Література:

1. Бюджетний кодекс: Закон України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.
2. Коваль В.В. Організаційно-методичні засади програмно-цільового методу управління бюджетним процесом на сучасному етапі розбудови України / В.В. Коваль // Вісник ЖДТУ. – 2014. – №3 (53). – С. 326–328.
3. Легкоступ І.І. Теоретичні та практичні аспекти видатків місцевих бюджетів України в сучасних умовах / І.І. Легкоступ // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – №2. – С. 22–26.
4. Сайт Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua>.

Дільмухамедова Наталія

ст. гр. ФДГзм-21

Тернопільський національний економічний університет

t.kizyma@tneu.edu.ua

Науковий керівник – д.е.н., професор Кізіма Т.О.

ТЕОРИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

У сучасних умовах економічної нестабільності можливість знецінення національної грошової одиниці спонукає власників заощаджень до їх капіталізації. Відтак, заощадження домогосподарств поступово набувають форм фінансових або нефінансових активів.

У Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» фінансові активи трактують як «кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів» [1]. Тобто, закон тільки перелічує інструменти, які можуть бути віднесені до фінансових активів.

Система Національних Рахунків класифікує фінансові активи у таких основних категоріях: золото і спеціальні права запозичення; готівка і депозити; цінні папери, крім акцій; позики; акції та інший акціонерний капітал; страхові технічні резерви; інші рахунки до одержання або до оплати.

Український учений В. Шелудько подає власне розуміння фінансових активів: «Фінансові активи є специфічними неречовими активами, які являють собою законні вимоги власників цих активів на отримання певного, як правило грошового доходу у майбутньому» [2, с. 29].

Російський учений І. Хомініч під фінансовими активами домогосподарств пропонує розуміти ту частину наявного доходу, яка набуває однієї з форм організованих заощаджень і відповідає наступним умовам: ці кошти повинні «працювати» у фінансово-кредитній сфері; вони повинні приносити дохід у тому чи іншому вигляді (відсотки, дивіденди) [3, с. 20].

Професор Ю. Кашин до фінансових активів домогосподарств зараховує суми коштів населення на депозитах, в готівці, у цінних паперах, а також у вигляді внесків у страхові, пенсійні та інші фонди [4, с. 45].

За даними Державної служби статистики України [5], приріст фінансових активів вітчизняних домогосподарств у 2013 р. по відношенню до 2012 р. суттєво зменшився і становив 73,8% до попереднього періоду, а заощадження в іноземній валюті становили лише третину обсягів 2012 р. Схожа тенденція спостерігалася і у 2014 р. (табл. 1), що обумовлено кризовою ситуацією, що має місце в економіці України.

Таблиця 1

Динаміка приросту фінансових активів домогосподарств України у 2008–2014 рр. [5]

Роки	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Заощадження – всього	52011	80377	161867	123123	147280	116266	83320
у тому числі:							
нагромадження нефінансових активів	29515	10493	19578	-1159	-2954	5378	1733
приріст фінансових активів	22496	69884	142289	124282	150234	110888	81587
з них:							
- приріст грошових вкладів та заощаджень в цінних паперах	91212	2528	81024	43607	71689	104727	–
- заощадження в іноземній валюті	32561	75834	44406	75922	63625	21509	–

Сьогодні вітчизняні домогосподарства, на жаль, не мають можливості здійснювати більш-менш значимі заощадження внаслідок низького рівня доходів та їх стрімкого знецінення в умовах інфляції. Також існує велика недовіра до національної грошової одиниці, інституцій фінансового ринку та держави загалом, що суттєво стримує ощадно-інвестиційні процеси в Україні.

За даними Статистичного щорічника України, питома вага заощаджень у витратах населення у 2014 р. становила 5,8% [5]. Водночас, за даними статистичного збірника «Витрати і ресурси домогосподарств України у 2014 р.», витрати домогосподарств на купівлю акцій, нерухомості, будівництво, капремонт, вклади до банків становили 3,3% загальної величини сукупних витрат [6]. Тобто, різниця між цифрами є суттєвою. Це вкотре підтверджує необхідність переведення статистичних досліджень доходів і витрат населення на єдину методологічну базу, здатну адекватно відображати макро- та мікроекономічні процеси в державі.

Тому для адекватної оцінки ситуації у сфері заощаджень, а також з метою якісного прогнозування ймовірних тенденцій у фінансовій поведінці населення, на нашу думку, досить корисними для дослідників були б дані стосовно фінансових активів населення в розрізі окремих соціальних груп.

Література:

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 01.01.2011 №2756-VI (2756-17) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2664-14>
2. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: навч. посіб / В.М. Шелудько. – К.: Знання-Прес, 2002. – 535 с.
3. Хоминич И.П. Финансовые активы домашних хозяйств в структуре инвестиционных ресурсов / И.П. Хоминич // Банковские услуги. – 2003. – №9. – С. 19–26.
4. Кашин Ю. Финансовые активы населения (сбережения): подход к оценке уровня жизни / Ю. Кашин // Вопросы статистики. – 1998. – №5. – С. 43–51.
5. Доходи та витрати населення України у 2008–2014 рр. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
6. Доходи та витрати населення України у 2008–2014 рр. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

Дролюк Олександр

ст. гр. ФУДМ-21

Тернопільський національний економічний університет

b.malyniak@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н., доцент Малиняк Б.С.

ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ОБЛАСНОГО БЮДЖЕТУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ УПРАВЛІННЯМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

На сучасному етапі розвитку нашої держави велика увага приділяється реформуванню різних галузей. Особлива увага приділяється розвитку та реформуванню медицини.

За останні роки було багато зроблено для реформування медичної галузі. Відкриваються нові медичні установи, закупається сучасне обладнання. Головним у програмах охорони здоров'я є забезпечення населення якісними медичними послугами нового покоління. Одним із пріоритетів забезпечення населення якісними медичними послугами є впровадження з 2017 р. страхової медицини.

Велику увагу розвитку медичної галузі приділяється і на Тернопільщині. Основними завданнями управління охорони здоров'я Тернопільської області є:

- проведення роботи з питань реформувань в медичній сфері;
- забезпечення реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я;

– прогнозування розвитку мережі закладів охорони здоров'я, для нормативного забезпечення населення медико-санітарною допомогою;

Завдяки сучасним технологіям з'явилась можливість дізнаватись, куди витрачаються кошти бюджетів областей, районів, міст, сіл та селищ. З інформацією про те на які потреби та з якою метою витрачаються кошти бюджету Тернопільської області може ознайомитись не лише зацікавлений житель Тернопільщини, а і кожного регіону України. Кожен бажаючий отримує змогу визначити доцільність використання державних коштів і зробити власні висновки, щодо витрат обласного бюджету.

Ознайомившись із звітом про касові видатки загального фонду за 1 півріччя 2016 р., можна зазначити, що кількість штатних одиниць медичних закладів, які обслуговуються з обласного бюджету становлять 8623,75. На фінансування цих закладів передбачено кошти на 2016 р. в сумі 555754,7 тис. грн. З них профінансовано у 1 півріччі – 261599,4 тис. грн.

Аналізуючи даний звіт, можна сказати, що вагому частину видатків становить заробітна плата та нарахування на зарплату, що складає 64,3% від загальних видатків. На придбання медикаментів витрачено 48596,1 тис. грн, що становить 18,6%, та оплату комунальних послуг 21442,3 тис. грн – 8,2%.

Крім коштів загального фонду, медичні заклади мають власні надходження, яких за січень–червень 2016 р. надійшло в сумі 8112,48 тис. грн. Касові видатки за цей період становлять 7632,7 тис. грн. Найбільші власні надходження по Тернопільській обласній комунальній клінічній психоневрологічній лікарні – 868,88 тис. грн, КУТОР Тернопільський обласний наркологічний диспансер 612,5 тис. грн, та КЗ ТОР Тернопільська університетська лікарня – 457,4 тис. грн. Найбільшу частину власних надходжень використано на придбання медикаментів – 2538,5 тис. грн, заробітна плата – 1 703,3 тис. грн, та нарахування на зарплату – 372,5 тис. грн.

Із звіту управління охорони здоров'я Тернопільської області, про використання коштів отриманих від благодійних внесків, грантів та дарунків за січень–червень 2016 р., сума благодійних внесків становить 11398 тис. грн. Слід зазначити, що ці внески надійшли двадцятьом медичним закладам. Найбільшу суму благодійних внесків отримала КЗ ТОР Тернопільська університетська лікарня 4333 тис. грн., більшу частину цих внесків використано на придбання медикаментів 1931,6 тис. грн., придбання предметів та матеріалів 618,8 тис. грн., та капітальні видатки – 1666,3 тис. грн.

Загалом видатки з благодійних внесків склали 11032,6 тис. грн. Серед найвагоміших витрат були витрати на придбання медикаментів, капітальні видатки та придбання предметів, матеріалів, обладнання та інші видатки.

Слід зазначити, що багато медичних закладів, не отримали жодних благодійних внесків. Можливо вони не показали цих надходжень у своїх звітах, тому і не було у них цього додаткового джерела фінансування.

Проаналізувавши звіти про використання коштів обласного бюджету управлінням охорони здоров'я Тернопільської області, можна зробити висновки, що кошти, які виділяються з обласного бюджету, в основному спрямовані на виплату заробітних плат та нарахувань, оплату комунальних послуг, а власні надходження та благодійні внески використані на придбання медикаментів, предметів, матеріалів, обладнання та інвентаря.

З одного боку ці кошти використовуються доцільно, так як вони перекривають першочергові потреби закладів охорони здоров'я, але з іншого боку, як на мене, дана галузь не розвивається так як би хотілось, тому що з бюджету на це кошти не виділяються, а власних надходжень просто не вистачає. Недостатньо коштів на придбання нового, більш сучасного обладнання, на проведення капітальних ремонтів в закладах, на закупівлю потребуючих медикаментів.

На мою думку, всі ці проблеми може вирішити впровадження страхової медицини, яка давно існує в європейських країнах, та представляє себе лише з позитивної сторони.

Дуда Оксана

ст. гр. ФДГЗМ-21

Тернопільський національний економічний університет

oksankashved@i.ua

Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В.М.

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Домогосподарство донедавна залишалося однією з найменш досліджених економічних одиниць. Проте з огляду на ріст економічної самостійності домашніх господарств, набувають особливого значення питання формування наукової парадигми фінансів домогосподарств та визначення основних пріоритетів їх розвитку в сучасних умовах.

Вагомий внесок у розвиток теорії домогосподарств зробили представники різних течій та шкіл економічної та фінансової науки, зокрема Г. Беккер, Дж.М. Кейнс, Ф. Кене, Т. Мальтус, А. Маслоу, П. Самуельсон, Ж.Б. Сей та інші. В Україні дослідженню різних аспектів економічної по-

ведінки домогосподарств присвятили свої праці С. Юрій, Т. Кізима, В. Вітлінський, В. Опарін, Е. Шубна, М. Карлін [1].

Домашнє господарство – це соціально-економічне утворення, яке є первинною ланкою в організації суспільного життя. Це незалежна економічна одиниця, яка включає одну або декілька осіб, що пов'язані спільним веденням господарства, забезпечують економіку факторами виробництва і разом користуються заробленим чи отриманим доходом.

Природа домашнього господарства певною мірою двоїста. З одного боку, домашнє господарство – це соціальний осередок суспільства, який реалізує ті завдання, що знаходяться поза економічною діяльністю. Так, домашнє господарство може дуже часто виступати у формі сім'ї, яка функціонує на суто родинних зв'язках. З іншого боку, домашнє господарство – це певною мірою первинна економічна ланка суспільства, бо тут має місце виробничий процес. Він здійснюється всіма членами сім'ї і тими, хто належить до цієї одиниці не за ознакою родинних зв'язків [2].

Кожне домогосподарство за умов ринкової економіки володіє певними економічними ресурсами й намагається ефективно їх використовувати, з метою одержання доходу, як засобу свого існування.

Дохід домогосподарства – це загальна сума коштів, що їх отримала особа або родина протягом певного періоду (як правило, за рік). Дохід складається із заробітної плати та інших трудових доходів, доходів від власності, у тому числі ренти, процентів, дивідендів, а також із трансфертних платежів, зокрема соціальної допомоги малозабезпеченим або допомоги у зв'язку з безробіттям [2].

Функціями доходів домогосподарств є:

- доходи є чинником матеріального добробуту, визначають купівельну спроможність та рівень економічних можливостей домогосподарства;
- доходи є передумовою відтворення економічних ресурсів;
- доходи впливають на стан здоров'я та рівень життя членів домогосподарства. Величина доходів визначає якість лікування і житла, визначає структуру і об'єм споживання товарів і послуг, а це, в свою чергу, позначається на тривалості життя людини;
- доходи розширюють можливості духовного розвитку індивіда, впливають на його характер і психологію.

Економічною наукою розроблено низку класифікацій доходів домогосподарств за різними ознаками. Так, за матеріально-речовою формою всі доходи домогосподарств поділяють на:

- грошові (сукупність грошових коштів, отриманих членами домашніх господарств у вигляді заробітної плати, доходу від індивідуальної трудової та підприємницької діяльності, соціальних трансфертів, доходів від

власності, коштів від продажу продукції особистого підсобного господарства, грошової допомоги від родичів та інших грошових надходжень);

– негрошові, або натуральні (надходження продукції від особистого підсобного господарства та в порядку самозаготівель, пільги та субсидії безготівкові, вартість безкоштовних послуг від установ соціальної сфери, а також надходження натурою від підприємств, держави, громадських організацій, інших домогосподарств). У сучасних економічних умовах грошові доходи, звичайно, домінують над натуральними [3, с. 149].

За економічним походженням джерел доходи домогосподарств поділяють на:

- доходи, зароблені власною працею;
- доходи від реалізації активів, що перебувають у власності;
- доходи від фінансових активів; трансфертні платежі з державного бюджету;
- позабюджетних фондів;
- інші доходи [4, с. 100–103].

Залежно від рівномірності надходжень доцільно виокремлювати:

- регулярні доходи (оплата праці, орендна плата тощо);
- періодичні доходи (авторські гонорари, доходи від цінних паперів тощо);
- випадкові, або разові доходи (подарунки, доходи від реалізації майна).

За можливістю розпоряджатися ними доходи домогосподарств поділяють на:

- мобільні (якими населення розпоряджається без жодних обмежень);
- іммобільні (як правило, негрошові надходження у вигляді послуг установ соціальної сфери: охорони здоров'я, освіти, культури тощо, які мають цільове спрямування, тому населення не може вільно ними розпоряджатися). Якщо розмір мобільного доходу домогосподарства залежить у більшості випадків від кількості працюючих членів, то величина іммобільного доходу визначається розміром домогосподарства, складом, віком його членів тощо [5, с. 13–17].

Доходи, отримані домашніми господарствами на стадії первинного розподілу, поділяють на:

- трудові або зароблені (оплата праці, доходи від підприємницької діяльності та само- зайнятості);
- нетрудові або отримані (доходи від власності).

На стадії вторинного розподілу домогосподарства отримують:

- доходи у вигляді поточних трансфертів (державних соціальних допомог та інших поточних трансфертів: переказів, компенсацій, чистих

страхових відшкодувань тощо). Проте стосовно страхових відшкодувань слід підкреслити їх специфічний характер, адже: по-перше, отриманню доходів передують здійснення домашніми господарствами відповідних витрат; по-друге, страхові випадки не завжди бажані для домашніх господарств, оскільки отримувані доходи лише частково компенсують наслідки таких подій [3, с. 150].

За критерієм суспільного визнання доходи населення поділяють на:

- легальні (отримані від діяльності в легальному секторі економіки);
- тіньові (неоподатковувані доходи, джерелом яких є законодавчо дозволені в країні види діяльності);
- кримінальні доходи (джерелом яких є кримінальна діяльність, законодавчо заборонена в країні: наркобізнес, торгівля людьми, зброєю тощо). Кримінальні доходи за сутністю також є тіньовими, тому виокремлювати їх у структурі загальних доходів населення немає сенсу [4, с. 103–105].

Також можна виділити номінальні, наявні та реальні наявні доходи громадян. Номінальні доходи охоплюють обсяги доходів, одержаних домогосподарством у грошовій формі в поточному періоді. Наявні доходи – це та сума грошових доходів, яка використовується домогосподарствами на придбання споживчих товарів та оплату послуг. Величина наявних доходів є меншою за суму номінальних доходів на величину податків і зборів. Реальні наявні доходи визначають, ґрунтуючись на сумі наявних доходів громадян з урахуванням індексу інфляції [4].

Джерелами формування доходів домогосподарств є: заробітна плата, отримана у виробничій і невиробничій сферах, пенсії, стипендії, субсидії, допомога тощо, доходи від підсобного господарства, доходи від надання послуг населенню, доходи від володіння цінними паперами, інші доходи (спадок, аліменти, гонорари тощо). Обсяг доходів домашніх господарств та їх структура залежать від впливу низки чинників, найважливішим серед яких є рівень розвитку економіки країни. За допомогою цього чинника визначають частку національного доходу, що спрямовується на споживання у вигляді як оплати праці, так і соціального захисту з боку держави непрацездатних членів суспільства. Важливим чинником є також розвиненість ринкових відносин, від якої залежить ступінь економічної активності працездатного населення, що дає змогу підвищити доходи від самостійної діяльності в межах домогосподарства. Збільшення доходів населення також безпосередньо пов'язане з підвищенням продуктивності праці, що дає змогу підприємствам збільшити фонд оплати праці без втрати конкурентоспроможності продукції.

Доходи, отримані членами домашнього господарства в процесі їхньої діяльності, спрямовуються на задоволення різноманітних потреб. Саме за-

доволення особистих потреб є основним завданням господарської діяльності людини.

Література:

1. Доля Є.В. Удосконалення науково-методичних підходів до управління фінансами домогосподарств в умовах ринкової трансформації економіки України / Є.В. Доля, Л.С. Захаркіна // Конкурсна наукова робота – 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/25317>.
2. Щетинін А.І. Політична економія: підруч. / А.І. Щетинін. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 480 с. – ISBN 78-611-01-0205-6.
3. Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та домінанти розвитку / Т.О. Кізіма [вступне слово С. І. Юрія]. – К.: Знання, 2011. – 431 с.
4. Доходи та заощадження в перехідній економіці України / за ред. С. Панчишина та М. Савлука. – Львів: Вид-во «ЛНУ ім. Івана Франка», 2003. – 406 с.
5. Суринов А.Е. Доходы населения: опыт количественных измерений / А.Е. Суринов. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 431 с.

Ігнатів Андрій
ст. гр. ФУМзм-21
Тернопільський національний економічний університет
i.sydor@tneu.edu.ua
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В КОНТЕКСТІ ЗМІН ДО БЮДЖЕТНОГО ТА ПОДАТКОВОГО КОДЕКСІВ УКРАЇНИ

Оптимізація дохідної частини місцевих бюджетів та пошук можливих резервів її зростання є особливо актуальним питанням в умовах розбалансованої вітчизняної економіки і необхідності її реформування. Однією із базових функцій органів місцевого самоврядування, задекларованій у Європейській хартії місцевого самоврядування та у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», є надання населенню необхідних суспільних благ і послуг, фінансове забезпечення яких здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів. Відтак, дане питання потрібно вирішувати шляхом забезпечення місцевих органів влади стабільними закріпленими доходами, отримання ними власних доходів та узгодження системи надання міжбюджетних трансфертів. Лише комплексне вирішення даних проблем дозволить органам місцевої влади і місцевого самоврядування

розширити можливості залучати та наповнювати місцеві бюджети необхідним обсягом фінансових ресурсів [1, с. 244].

У 2015 р. здійснено перший етап фінансової децентралізації: прийнято зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України щодо передачі органам місцевого самоврядування додаткових бюджетних повноважень і закріплення стабільних джерел доходів для їх реалізації.

Пріоритетами запроваджених змін визначено розширення прав органів місцевого самоврядування у прийнятті рішень та надання їм повної бюджетної самостійності щодо наповнення своїх бюджетів та здійснення видаткових повноважень. Одночасно передбачено збільшення джерел формування дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок передачі окремих доходів з державного бюджету, запровадження нового виду податку – акцизного податку з кінцевих продажів, розширення бази оподаткування податком на нерухомість. Також запроваджено новий механізм бюджетного регулювання – систему тотального збалансування усіх місцевих бюджетів замінено системою горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя. При цьому, вирівнювання здійснюється лише по одному податку – податку на доходи фізичних осіб, решта платежів залишаються в повному розпорядженні місцевих органів влади.

Для здійснення видатків на делеговані державою повноваження в галузях освіти та охорони здоров'я запроваджено нові субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам – освітню та медичну.

Водночас змінами до Податкового кодексу України підвищено фіскальну незалежність органів місцевого самоврядування щодо місцевих податків та зборів, зокрема шляхом надання права самостійного визначення ставок податків та встановлення пільг з їх сплати.

Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2015 р. показав, що реалізація реформи міжбюджетних відносин, незважаючи на песимістичні настрої на стадії прийняття змін, дала позитивні результати.

Приріст надходжень до загального фонду проти 2014 р. склав 29,6 млрд. грн., або 42,1%, тоді як за експертною оцінкою фахівців Міністерства фінансів він прогнозувався в сумі 22,4 млрд. грн. Як результат у 2015 р. до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 99,8 млрд. грн., що складає 116,0% до річних призначень, затверджених місцевими радами [2].

Зокрема у Звіті Міністерства фінансів України щодо стану виконання місцевих бюджетів відмічено, що базовими джерелами наповнення місцевих бюджетів є податкові надходження, а саме: податок з доходів фізич-

них осіб, податок на майно та акцизний податок, а також міжбюджетні трансферти.

Темп росту фактичних надходжень ПДФО у 2015 р. до 2014 р. становить 123,1%, плати за землю – 130,3%. При цьому, у 15 та 14 регіонах відповідно темп росту вище середнього по Україні. Загалом обсяг надходжень ПДФО за січень-грудень склав 53625,8 млн. грн., рівень виконання річного показника, затвердженого місцевими радами становить 113,7%, надходжень плати за землю – 14466,6 млн. грн., рівень виконання річного показника, затвердженого місцевими радами – 112,2%.

Надходження податку на нерухоме майно на 2015 р. затверджені місцевими радами в обсязі 530,0 млн. грн. (з урахуванням змін). Фактичні надходження податку за 2015 р. склали 736,9 млн. грн. Станом на 01.01.2016 фактичні надходження акцизного податку склали 7670,1 млн. грн. За даними Державної фіскальної служби України та Міністерства фінансів за всіма податковими надходженнями до місцевих бюджетів у середньому по Україні спостерігалось стабільне виконання та перевиконання прогнозних показників.

Ще одним вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів є міжбюджетні трансферти. Так, станом на 01.01.2016 місцеві бюджети одержали 174195,7 млн. грн. трансфертів, що складає 98,7% від передбачених розписом асигнувань на 2015 р.

Базова дотація перерахована в сумі 5261,9 млн. грн. або 98,2% розпису асигнувань на 2015 р. Субвенції на соціальний захист населення перераховані в сумі 63298,2 млн. грн. або 99,4% від передбачених розписом на цей період в межах фактичних зобов'язань. Освітню субвенцію перераховано в сумі 44085,3 млн. грн. або 100,0% до розпису на відповідний період.

Медичну субвенцію перераховано в сумі 46177,0 млн. грн. або 100,0% до розпису на відповідний період. Субвенцію на підготовку робітничих кадрів перераховано в сумі 5486,1 млн. грн. або 100,0% до розпису на відповідний період. Такі позитивні зрушення пояснюються змінами в системі бюджетного планування, за яке на місцевому рівні з 2015 р. відповідали виключно органи місцевого самоврядування. Справило свій позитивний вплив і запровадження нової системи вирівнювання, яка більшу частину коштів дозволяла залишати на місцях. Нова система вирівнювання є стимулюючою. Якщо раніше з місцевих бюджетів-донорів на користь державного бюджету вилучалися всі кошти, то тепер тільки 50% і лише для вирівнювання спроможності інших територій, а не на користь державного бюджету. Внаслідок застосування нової системи бюджетного планування та вирівнювання на 22% зменшилася кількість дотаційних місцевих бю-

джетів, а на 11,5% зросла кількість місцевих бюджетів-донорів, які, таким чином, менше залежать від прийняття рішень у центрі. Крім того, 10,2% місцевих бюджетів стали повністю збалансованими. У 2014 р. таких бюджетів взагалі не було [3, с. 20].

Незважаючи на здобутки в системі децентралізації фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування у 2014–2015 рр. необхідно продовжувати реалізацію Програми регіонального розвитку адміністративно-територіальних одиниць та проекти розвитку територіальних громад.

Література:

1. Роменська К.М. Зарубіжний досвід бюджетного регулювання / К.М. Роменська // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії (Економічні науки). – 2010. – №2. – С. 132–140.
2. Інформація щодо стану виконання місцевих бюджетів України: перші здобутки. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://minfin.gov.ua/news/view/vikonannia_dohodiv.
3. Місцеве самоврядування в Україні 2015. Асоціація міст України. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://auc.org.ua/>.

Ільчук Ліна

ст. гр. ФУПОзм-11

Тернопільський національний економічний університет

lina.ilchuk1501@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н. Дем'янюк А.В.

ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗДІЙСНЕННЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Основою розвитку суспільства, країни, індивіда завжди була і є освіта. Вона є основним чинником соціально-економічної, політичної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Саме освіта є запорукою процвітаючої держави та є вагомим елементом на шляху досягнення високих темпів економічного зростання й добробуту суспільства.

В умовах нестабільної економіки, фінансування освіти і науки у повномасштабному обсязі здається неможливим. Видатки на освіту відносяться до поточних видатків бюджету. Ст. 61 Закону України «Про освіту» визначає необхідний обсяг бюджетних асигнувань на сферу освіти у розмірі не менше 10% від валового внутрішнього продукту [2]. Та жодно-

го року в Україні не здійснювався такий рівень фінансування освіти. Проте, якщо досліджувати фінансування освіти за період здійснення реформи децентралізації, тоді важливо відзначити позитивні зрушення у цій сфері.

Реформу освіти, у рамках децентралізації, уряд визначив як основну серед інших реформ в Україні за 2016 р. Головною метою такого реформування є делегування повноважень і відповідальності за управління освітою та її фінансування демократично обраним органам місцевого самоврядування і школам зі збереженням при цьому повноважень щодо визначення освітньої стратегії країни та загального напрямку освітньої реформи за Міністерством освіти і науки України [1].

Доцільно зазначити, що освітня субвенція, з якої, власне, фінансується освіта у 2016 р. порівняно з 2015 р. зросла та є на 2% більшою (а це понад мільярд гривень), і становить – 44,8 млрд. грн. Аналізуючи показники виконання Державного бюджету України за період 2015–2016 років, простежується зростання його видаткової частини [3].

Проаналізувавши видатки за період з січня по вересень 2016 р., можна стверджувати про їхнє зростання і воно становить 4345,7 млн. грн. в порівнянні з 2015 р., а темп росту – 121,3%, що є позитивним аспектом у фінансуванні освіти [3].

Головним досягненням здійснення реформи децентралізації в Україні є утворення об'єднаних територіальних громад. Досліджуючи бюджети окремих територіальних громад, зокрема, Шумської об'єднаної територіальної громади, важливо відзначити, що, в результаті реформи децентралізації, вона отримала у своє розпорядження більше бюджетних коштів порівняно з попередніми роками. Сукупний бюджет у 2015 р. міста і усіх 35 сіл, що були об'єднані у Шумську громаду, складав близько 6 млн. грн. Тоді, як бюджет об'єднаної громади у 2016 р. зріс у 15 разів і – разом із субвенціями – освітньою, медичною та субвенцією на підтримку інфраструктури – становить цього року 92 млн. грн. У результаті такого збільшення обсягу бюджетних коштів вдалося здійснити модернізацію газової котельні дитячого садка у селі Сураж, реконструювати дах Шумської школи та розпочати реконструкцію ще чотирьох шкіл.

Здійснивши аналіз вищенаведених даних, можна відзначити, що бюджетні ресурси Шумської об'єднаної територіальної громади у 2016 р. зросли у порівнянні з 2015 р. Це дає змогу збільшувати обсяги видатків з бюджету на освіту, що звичайно є позитивним явищем. Таким чином, це дозволить оновити та здійснити капітальні ремонти багатьох навчальних закладів, модернізувати їхню матеріально-технічну базу.

Необхідно зауважити, що 15 вересня 2016 р. уряд подав до парламенту бюджетний пакет: «Про Державний бюджет України на 2017 р.»

(№5000), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (№5130), «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (№5131), «Про внесення змін до Податкового кодексу України» (№5132). У проекті Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 р.» передбачено збільшення фінансування освіти на 21,1 млрд. грн. Про це заявив Прем'єр-міністр України Володимир Гройсман на засіданні уряду щодо схвалення проекту державного бюджету на 2017 р. [4].

Отже, в умовах зростання обсягу фінансування галузі освіти в Україні, постає важливе питання якості освітньої підготовки, що має чи не основне значення для формування конкурентоспроможності громадян на ринку праці та зростання рівня якості надання освітніх послуг. Саме тому наступний крок розвитку, шляхом зростання інвестицій в освіту, повинен базуватися не на звичайному нарощуванні видатків, а на підвищенні їх ефективності з метою забезпечення належної якості освітніх послуг та можливостей рівного доступу населення до їх отримання впродовж всього життя. Адже, освіту слід розглядати не лише як галузь, яка потребує витрат, а інвестиції в людський капітал, які повертатимуться через підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни.

Література:

1. Вербицька Н. Децентралізація освіти в Україні: плани, проблеми, перспективи / Н. Вербицька // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://nbuviar.gov.ua/images%5Cukraine%5C2016%5Cukr7.pdf>.
2. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 р. №1060-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР, 1991, №34, ст. 451 (із змінами і доповненнями від 15.10.2003) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
3. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
4. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kmu.gov.ua/>.

Крамачук Богдан

ст. гр. ФУПОМ-11

Тернопільський національний економічний університет

4741525@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н. Дем'янчук А.В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Державний бюджет є одним із основних засобів досягнення економічних та соціальних цілей, котрі держава ставить перед собою. В сучасних умовах важливого значення набуває проблема формування достатньої дохідної й видаткової частин державного бюджету з урахуванням їх структури задля досягнення високого рівня соціально-економічного розвитку держави.

За останні роки в Україні склалася непроста економічна, фінансова та політична ситуація, котра вимагає суттєвих змін у сфері формування бюджету. Тому особливої уваги потребує поглиблене дослідження функціонування бюджету та його ролі у реалізації державних завдань з метою забезпечення економічної й соціальної стабільності в країні.

У сучасному розумінні бюджет сформувався в результаті тривалого історичного процесу еволюції суспільства: трансформації натурального господарства у грошово-мінове, становленням та розвитком держави, з еволюцією економічних відносин. Важливо зазначити, що сутність бюджету реалізується через його функції. Переважно виділяють дві основні функції – розподільну і контрольну. Також у наукових джерелах виділяють такі функції, як економічної безпеки держави, забезпечення існування держави тощо.

Бюджет держави знаходиться у постійному русі, оскільки щоденно до нього надходять доходи та здійснюються видатки, у зв'язку з чим виникає необхідність здійснення ефективного контролю на всіх стадіях бюджетного процесу задля своєчасного та повного надходження коштів з метою їх раціонального використання. Завдяки контрольній функції є змога знати, чи своєчасно й у повному обсязі фінансові ресурси надходять у розпорядження держави, як фактично складаються пропорції перерозподілу бюджетних коштів, наскільки ефективно вони використовуються. Контрольна функція базується на аналізі руху бюджетних коштів, який відображається в доходах і видатках бюджету. Доходи та видатки є складовими державного бюджету. Кожна з них поділяється на два фонди: загальний та

спеціальний. Бюджет може бути збалансованим, з дефіцитом або з профіцитом в залежності від співвідношення доходів і видатків [1].

Сучасні тенденції формування державного бюджету відображено в оприлюдненому Кабінетом міністрів України проекті Державного бюджету України на 2017 р., в якому закладений граничний обсяг дефіциту в сумі 77,547 млрд. грн. Дохідна частина проекту бюджету на 2017 р. розроблена з урахуванням чинних та запропонованих змін норм податкового та бюджетного законодавства, з наступними особливостями:

– податку на прибуток підприємств: обчислення податку на прибуток виходячи з бухгалтерського фінрезультату, відкоригованого на податкові різниці; нарахування та сплата податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств здійснюється поквартально наростаючим підсумком.

– податку на додану вартість: скасування спецрежиму оподаткування сільськогосподарських підприємств; збереження ставки 0 відсотків для оподаткування операцій з постачання зернових і технічних культур за межі митної території України; покращення адміністрування податку, шляхом використання системи електронного адміністрування податку на додану вартість, яка забезпечить автоматичний облік в розрізі платників податку [3].

Головними пріоритетами бюджету є фінансування оборони і безпеки обсягом близько 129 млрд. грн., підтримка аграріїв обсягом не менш як 5,5 млрд. грн., продовження процесу децентралізації й збільшення Фонду регіонального розвитку до 9 млрд. грн. та будівництво доріг за рахунок коштів Дорожнього фонду. З метою збалансування державного бюджету з урахуванням оптимального розміру його дефіциту та упорядкування сфери державних видатків, що є важливим завданням бюджетної політики на 2017 р., беручи до уваги обмеженість ресурсної частини бюджету видаткова частина проекту бюджету на 2017 р. спрямована на вкрай нагальні потреби [3].

Дослідження показників виконання державного бюджету за попередні роки свідчить про те, що за 2015 р. до державного бюджету надійшло 531,5 млрд. грн., що на 176,7 млрд. грн., або на 49,8%, більше аналогічного показника попереднього періоду, а також – річний план було виконано на 103,4%. Тоді, як видаткову частину державного бюджету було виконано у сумі 576,8 млрд. грн., що становило 96,2% планового показника. Доцільно зазначити, що найнижчим рівень фінансування був на житлово-комунальне господарство та становив 4,4% річного плану. Найвищим рівень фінансування був на соціальний захист і соціальне забезпечення, міжбюджетні трансферти, громадський порядок, загальнодержавні функції, оборону [2].

Забезпечення ефективного процесу формування та виконання державного бюджету потребує модернізації засад функціонування бюджету в системі розбудови та становлення соціально-економічного розвитку держави. Таким чином, важливо приділяти особливу увагу забезпеченню розширеного суспільного відтворення за рахунок запровадження бюджетної політики, що буде чітко вираженою і забезпечить збалансованість доходів і видатків бюджету.

Література:

1. Бюджетний менеджмент: підруч. / за ред. В.Г. Дем'янишина, Г.Б. Погріщук. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2015. – 521 с.
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/news>.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 р.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60032.

Ковтанюк Олена
ст. гр. ФУДзм-11
Тернопільський національний економічний університет
b.malyniak@tneu.edu.ua
Науковий керівник – к.е.н., доцент Малиняк Б.С.

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

В основі вироблення заходів, спрямованих на удосконалення планування бюджетних інвестицій, на нашу думку, є розробка та впровадження об'єктивних методик оцінювання ефективності бюджетних інвестицій. Застосування таких методик дає змогу визначати найбільш ефективні проекти, які доцільно включати до видаткової частини бюджету, а також виявляти ті проекти, які не матимуть значних позитивних наслідків.

Сучасна фінансова наука пропонує чимало методів оцінювання економічної ефективності суспільних інвестицій на основі порівняння вартісної оцінки вигід від інвестиційного проекту із витратами, необхідними для його реалізації. Однак, слід зазначити, що існують значні труднощі як теоретичного, так і практичного характеру у здійсненні об'єктивної оцінки бюджетних інвестицій. Її складність полягає, насамперед, у тому, що ос-

новні фонди, які утворені за допомогою бюджетних інвестицій, зазвичай, використовуються для надання соціальних послуг населенню, що виражені у нематеріальній формі. В результаті цього при здійсненні детального аналізу економічної ефективності бюджетних інвестицій, зростає вартість проведення таких досліджень, а також не завжди забезпечується висока достовірність отриманих результатів.

Зважаючи на складнощі оцінки ефективності бюджетних інвестицій, а також на те, що при виділенні бюджетних асигнувань необхідно враховувати раніше взяті державою зобов'язання щодо виробництва певних бюджетних послуг, яке вимагає забезпечення певної мінімальної потреби в основних засобах, на нашу думку, недоцільно застосовувати вказану оцінку до всіх інвестиційних проєктів. Таким чином, аналіз доцільності бюджетних інвестицій має бути розмежований на оцінку забезпеченості та оцінку ефективності.

Оцінка забезпеченості повинна давати відповідь щодо відповідності розміру виділених бюджетних асигнувань необхідному обсягу інвестицій для покриття мінімальної потреби в основних засобах, які призначені для виробництва обов'язкових бюджетних послуг. Тоді як, оцінка ефективності передбачає порівняння ефекту від здійснення бюджетних інвестицій із витратами, які необхідно здійснити.

Вирішуючи проблему розміщення бюджетних ресурсів, в першу чергу, слід звертати увагу на необхідність забезпечення суспільства тими послугами, перелік котрих вже визначений Конституцією та законами держави і щодо яких державою взяті зобов'язання. Крім того, можуть існувати раніше ухвалені законодавчі акти, що передбачають необхідність реалізації окремих соціальних та економічних програм, які визначають чіткі зобов'язання держави щодо здійснення певних інвестицій. Обов'язковою умовою взяття державою зобов'язань, які мають довгостроковий характер, повинно бути здійснення оцінки їх економічних наслідків та ефективності. Однак, при розподілі ресурсів у рамках бюджету оцінку доцільності бюджетних інвестицій варто здійснювати хіба що за критеріями забезпеченості.

Для об'єктивної оцінки забезпеченості бюджетних інвестицій доцільно керуватися існуючими стандартами та нормами. Вони можуть стосуватися бюджетного сектору в цілому або ж окремих його сегментів (заклади освіти, охорони здоров'я тощо). В першому випадку вказані нормативи будуть враховуватися при формуванні інвестиційної складової бюджету загалом, а в другому – переважно при розподілі бюджетних інвестицій для окремих груп бюджетних установ.

До першої групи стандартів, які повинні бути враховані при формуванні інвестиційної складової бюджету і пов'язані із забезпеченням мінімальної потреби в основних засобах, можна віднести: стандарти безпеки експлуатації основних засобів (пожежної, санітарної, гігієнічної, технічної і т. д.); стандарти експлуатації транспортної інфраструктури; будівельно-архітектурні норми щодо використання громадських споруд; інші стандарти та норми, що передбачені законодавством.

На основі законодавчих норм, що гарантують надання певних бюджетних послуг, галузевими міністерствами можуть бути розроблені та затверджені деталізовані нормативи покриття мінімальної потреби в основних засобах підвідомчих установ, які можна віднести до другої групи стандартів. Такі нормативи можуть стосуватися як забезпеченості будівлями та спорудами, так і обладнанням й устаткуванням, необхідним для виробництва бюджетних послуг. Зважаючи на значний вплив встановлених нормативів мінімальної забезпеченості основними засобами на формування інвестиційної складової бюджету, потрібно детально аналітично обґрунтувати величину даних норм відповідно до критеріїв ефективності.

Всі інші бюджетні інвестиції, що направляються на формування додаткових обсягів основних засобів, що перевищують мінімальну потребу, повинні піддаватися ґрунтовному аналізу на предмет їх ефективності. Проведення оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів передбачає порівняння вартісного виразу вигід від їх реалізації із грошовим еквівалентом втрат, які з цим пов'язані.

Найбільш універсальним методом, який застосовують для детальної оцінки економічної ефективності бюджетних інвестицій в багатьох розвинутих країнах, є аналіз «вигоди–витрати». Він ґрунтується на застосуванні критерію Калдора-Гікса, відповідно до якого стратегію можна прийняти тільки тоді, якщо ті, хто виграє від такої стратегії, можуть компенсувати збитки тим, хто їх зазнав, без погіршення свого початкового рівня добробуту [1, с. 32]. Суть методу зводиться до порівняння грошової оцінки усіх позитивних та негативних наслідків від реалізації інвестиційного проекту із врахуванням зміни їх вартості в часі.

Усі описані вище способи оцінки доцільності бюджетних інвестицій можуть застосовуватися на будь-якій стадії бюджетного процесу. Так, на стадії складання проекту бюджету та його затвердження результати таких досліджень використовуються для обґрунтування необхідності виділення бюджетних асигнувань, для фінансування інвестиційного проекту. А на стадії виконання бюджету та складання звітності про його виконання вони вже можуть слугувати одним із критеріїв оцінки бюджетної політики, яку проводить держава.

Позитивний вплив від застосування методик оцінки доцільності бюджетних інвестицій в Україні буде спостерігатися тоді, коли будуть сформовані умови для забезпечення об'єктивності та неупередженості при її проведенні. Для цього необхідно сформулювати відповідне інституційне середовище, в якому відбувається ухвалення рішень про спрямування суспільних ресурсів. Основними принципами його забезпечення мають стати створення прозорості бюджетного процесу, наукова обґрунтованість та активне застосування громадського контролю.

Література:

1. Аналіз вигід і витрат. Концепції і практика: Пер. з англ. / Ентоні Е. Боардмен, Девід Х. Грінберг, Ейдан Р. Вайнінг, Девід Л. Веймар. – К.: Видавництва «АртЕк», 2003. – 568 с.
2. Бланкарт Шарль. Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки / Пер. з нім. С.І. Терещенко та О.О. Терещенка; Передмова та наук. редактування В. М. Федосова. – К.: Либідь, 2000. – 654 с.
3. Водянов А., Гаврилова О., Гришин Л., Шевелева Е., Косаткин А. Инвестиционные проекты, финансируемые из федерального бюджета: методы оценки эффективности. // Российский экономический журнал. – 2006. – №1. – С. 9–28.
4. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базилюк, Я.В. Белінська та ін.; За ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2005. – 388 с.

Коженівський Сергій

ст. гр. ФДГм-21

Тернопільський національний економічний університет

m.hupalovska@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н. Гупаловська М.Б.

ВПЛИВ ТЕНДЕНЦІЙ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ РУХУ КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ НА ОЩАДНО-ІНВЕСТИЦІЙНУ ПОЛІТИКУ ДОМОГОСПОДАРСТВ

За період незалежності України спостерігався низький рівень заощаджень домогосподарств, що пов'язаний з багатьма причинами. В першу чергу це велика частка заощаджень у формі депозитів, що має малу дохідність і є швидше інструментом збереження коштів, ніж їх примноження. Поряд цим низький рівень розвитку вітчизняного ринку фінансових послуг та фондового ринку спричиняє умовну скованість населення у вибо-

рі фінансових інструментів. І ще одним чинником виступає значна обмеженість резидентів України у використанні іноземних фінансових інструментів, що пов'язано, в основному, з податковим законодавством. Тому викликає необхідність у підвищенні лібералізації руху капіталу в Україні.

Хоч основними причинами лібералізації руху капіталу є потреби економіки, але поточні зміни і дії влади у цьому напрямку викликані суто асоціацією з Європейським Союзом. Суть у тому, що ст. 145 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом наша держава зобов'язується здійснити повну лібералізацію руху капіталу на рівні з країнами ЄС. Українська влада в лиці Національного банку України, в свою чергу сформувала план згідно з яким до 2019 р. буде здійснена повна лібералізація руху капіталу та зняття всіх валютних обмежень.

Сам процес лібералізації буде мати сильний вплив на економіку загалом та окремі ринки в частості і вивчення даного питання в усіх аспектах є дуже важливим перед здійсненням самих змін. В даній ж статті акцент буде робитись на домогосподарствах, а точніше на їхній вплив на економіку через ощадно-інвестиційну політику за умов лібералізації.

В широкому розумінні «лібералізація» означає зменшення державного контролю та бюрократичного тиску на певну сферу. На валютному ринку це означає зняття валютних обмежень або їх мінімізація та зменшення документального регулювання здійснення міжнародних операцій.

Стосовно сучасного становища України в даній сфері можна сказати, що присутня жорстка валютна політика та високий рівень бюрократизації операцій. Зокрема, більшість валютних обмежень, що зараз діють на території країни, запровадилися у 2014–2015 рр. і мали на меті стабілізацію курсу національної валюти. Варто зазначити, що дані обмеження поступово зменшуються. Так на основі Постанов Правління Національного банку України №342 від 07.06.2016 «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України» та №341 від 07.06.2016 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» змінено суму готівкової валюти та дорогоцінних металів, яку банку дозволено видавати на руки одній особі з 6 тис. грн. до 12 тис. грн. в еквіваленті [4]. Одночасно зменшилась бюрократизація даного процесу: валютні операції так і здійснюються на підставі посвідчення особи, але ксерокопіювання документів та зберігання в банківській установі відбувається тільки за умови перевищення суми операції 150 тис. грн. у еквіваленті [3].

Поряд з нормативами присутні і інші передумови необхідності лібералізації капіталу до яких можна віднести відкриту ринкову економіку, низький рівень фінансового ринку, низький паритет купівельної спромож-

ності, обмеженість видів фінансових ресурсів, тісні міжнародні зв'язки, значні обсяги іноземної валюти на території країни. Перехідна економіка як така сама є передумовою лібералізації міжнародних відносин, що підтверджують світові тенденції. Загалом такий показник як Індекс обмежень на рух капіталу (Chinn and Ito), який розраховується Міжнародним валютним фондом показує, що за останні 20 років кількість фінансово відкритих країн змінилась з 78 до 93 [5].

Незважаючи на світову тенденцію навіть грамотно продумані дії влади стосовно лібералізації несе за собою як позитивні так і негативні наслідки, що і підтвердила міжнародна практика. До основних позитивних наслідків, які покликана спричинити лібералізація руху капіталу можна віднести:

- збільшення іноземних інвестицій;
- зменшення вартості фінансових ресурсів для населення;
- диверсифікація фінансових інструментів;
- стимулювання розвитку фінансового ринку;
- покращення пенсійного страхування за рахунок недержавного сектору;
- збільшення конкуренції на фінансовому ринку, що спричинить вигоду для споживача;
- більша ефективність інвестицій;
- вища бюджетна дисципліна.

До можливих негативних чинників можна віднести:

- зменшення впливу держави на фінансовий ринок;
- збільшення витрат на фінансування бюджетного дефіциту;
- необхідність удосконалення системи нагляду;
- необхідність активнішої монетарної політики.

Всі ці причини можуть доповнюватись і іншими в залежності від країни, її становища, та способу впровадження змін. Тому і спосіб лібералізації потрібно чітко продумувати залежно від ситуації.

В світовій практиці спостерігається 3 основних види лібералізації в залежності від тривалості переходу: миттєвий (Ізраїль, Туреччина), швидкий (Чехія, Естонія) та поступовий (Ізраїль, Польща) [1]. Зазвичай, вибір стратегії та планування лібералізації проходить у 3 етапи:

- оцінка поточного становища та очікуваного рівня лібералізації;
- розробка етапів лібералізації (етапів реформ);
- розробка системи регулювання та нагляду після реформ.

Українська влада вибрала швидкий спосіб реформування і планує за наступні 3 роки здійснити повну лібералізацію руху капіталу згідно з директивою ЄС 88/361. Передбачається чотири етапи лібералізації:

- 1) Лібералізація обігу валюти (спрощення переказів, зняття валютних обмежень);
- 2) Лібералізація інвестицій (спрощення як вхідного так і вихідного інвестування);
- 3) Спрощення ведення українського капіталу (полегшення операцій з країнами-партнерами);
- 4) Повна лібералізація (застосування європейських стандартів стосовно руху капіталу).

Всі ці зміни повинні позитивно відбитись на ощадно-інвестиційних операціях українського населення. Як стверджують результати опитування поточних вкладників банків лібералізація руху капіталів стимулювала б населення до збільшення обсягу депозитів (у національній валюті на 1%, у іноземній – на 5%) [1]. Зняття валютних обмежень зменшить до мінімуму неоподатковані операції через «валютчиків». Домогосподарства отримають змогу вкласти кошти в закордонні компанії і спроститься вихід на міжнародний фондовий ринок.

Поряд з цим присутній і непрямий вплив лібералізації на ощадно-інвестиційну поведінку домогосподарств. Так, прихід на ринок іноземних фінансових інструментів та фінансових інститутів створить конкуренцію, що змусить покращувати і українські активи. Значні обсяги валюти на ринку через певний час можуть спричинити підвищення паритету купівельної спроможності.

Отже, лібералізація руху капіталу в Україні є дуже позитивною тенденцією як для населення, так і для економіки в цілому. Усунення бар'єрів значно підвищить приплив інвестицій як від іноземних резидентів так і від українського населення. Але прийняття будь-яких заходів необхідно здійснювати з адекватною оцінкою їх наслідків. Тому реформи краще проводити поступово і продумано. В подальшому слід оцінювати стан процесу та вносити необхідні зміни, для отримання максимального ефекту не лише за рахунок євроінтеграції, а й і за рахунок самої лібералізації.

Література:

1. Зняття валютних обмежень та лібералізація руху капіталу. Як і коли? [Електронний ресурс] // Government & Nonprofit. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.slideshare.net/UAR reforms/ss-53876262>.
2. Офіційний сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ier.com.ua>.
3. Постанова Правління Національного банку України «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» №341 від 07.06.2016

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0341500-16>.

4. Постанова Правління Національного банку України «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України» №342 від 07.06.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0342500-16>.

5. Репеко М. Міжнародний досвід лібералізації руху капіталу [Електронний ресурс] Марія Репеко // Вісник Національного банку України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34301735>.

Корнелюк Володимир

ст. гр. ФУДзм-21

Тернопільський національний економічний університет

poodle@ukr.net

Науковий керівник – к.е.н. Русін В.М.

РОЛЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ У ВИКОНАННІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ

Участь держави у забезпеченні соціального та економічного розвитку суспільства залишається сьогодні надзвичайно високою. Обороздатність країни та правопорядок, поліпшення відносин власності й підприємництва, охорона довкілля й ріст матеріального добробуту населення, розвиток освіти, науки, культури, мистецтва, спорту і ще багатьох напрямків творення цивілізованого суспільства прямо залежить від стану державних фінансів, від наявних у держави можливостей отримати у своє розпорядження фінансові ресурси, раціонально їх розподілити та ефективно використати.

Фінансова діяльність держави передбачає насамперед акумулювання значних фінансових ресурсів до державних цільових фондів на законних підставах і цивілізованими методами та подальший їх розподіл в інтересах всього суспільства.

Основним джерелом коштів, що забезпечує реалізацію різноманітних функцій держави, є державний бюджет – основний фінансовий план держави на наступний бюджетний рік. На етапі виконання державного бюджету провідну роль відіграє Державна казначейська служба України. Саме ця структура забезпечує казначейське обслуговування бюджету за доходами та видатками, контролює надходження та використання бюджетних коштів, здійснює бухгалтерській облік бюджетних операцій і формує звітність за ними [1].

Переведення на казначейське обслуговування виконання бюджету дало можливість: здійснювати державний контроль за бюджетними повноваженнями під час зарахування надходжень, прийняття зобов'язань, проведення платежів та оперативно розпоряджатися фінансовими ресурсами держави; ефективно їх перерозподіляти і маневрувати державними коштами; створювати можливість накопичення ресурсів для реалізації державних програм [5].

Система виконання державного бюджету за доходами ґрунтується на комплексі касових операцій, що провадяться органами казначейства. Платники податків перераховують платежі до державного бюджету на доходні рахунки, відкриті в органах казначейства, в розрізі кодів класифікації доходів бюджету та територій, на яких справляються дані платежі (районів і міст обласного та республіканського підпорядкування, районів у містах). Подальший розподіл отриманих доходів здійснюється засобами програмного забезпечення.

Усі кошти, які надійшли на рахунки для акумулювання коштів, в установленому порядку спрямовуються на відповідні рахунки для здійснення видатків державного бюджету.

На підставі даних про рух грошових коштів на аналітичних рахунках з обліку доходів бюджету щоденно в кінці операційного дня територіальними органами казначейства формуються звіти про виконання державного та місцевих бюджетів за доходами у розрізі кожного з місцевих бюджетів відповідного регіону, а також зведених бюджетів районів та областей. Дані звітів за останній робочий день місяця є підставою для складання місячної звітності про виконання бюджетів у частині доходів [4].

Основним принципом складання форм фінансової звітності є використання економічних показників безпосередньо із баз даних Державної казначейської служби України.

На основі показників виконання бюджетів за доходами фінансовим органами та органами податкової служби складається прогноз надходжень на наступний місяць, квартал, до кінця року. Наявність інформації про очікувані надходження доходів до бюджетів дозволяє прогнозувати обсяг фінансових ресурсів для виконання бюджетних зобов'язань поточного періоду та проводити ефективну податкову політику у наступні періоди.

Роль органів казначейства у цьому процесі зорієнтована на те, щоб максимально вірно визначити обсяг ресурсної бази державного бюджету як у цілому, так і за окремими видами доходів в адміністративно-територіальному розрізі. Наявність на централізованому рівні інформації про обсяг ресурсної бази державного бюджету, рух бюджетних коштів та

деталізація їх обліку надає урядові великі можливості для маневрування ресурсами та оперативного контролю за ними [2].

Однак на сьогодні існує ряд важливих питань, які потребують прийняття виважених рішень та впровадження їх у життя. Розроблена Стратегія розвитку Державної казначейської служби України на 2015–2017 рр., яка визначає основні напрями розвитку системи казначейського обслуговування бюджетних коштів і коштів інших клієнтів. Її метою є підвищення дієвості та ефективності функціонування системи казначейського обслуговування, спрямованої на зміцнення державної фінансової системи, дотримання принципів повноти, ефективності та результативності, цільового використання бюджетних коштів, покращення якості послуг, що надаються органами Казначейства.

Окрім того, розроблено Концепцію розвитку інформаційних технологій Казначейства України на 2015–2017 рр. (створення електронного казначейства «e-treasury») з метою підвищення дієвості й ефективності функціонування системи казначейського обслуговування бюджетів за рахунок використання сучасних методів обробки інформації, безперервної модернізації та вдосконалення багаторівневої інформаційно-обчислювальної системи Казначейства України [3].

Отже, підсумовуючи вище викладене можна зробити висновок, що на органи казначейства покладається відповідальність за ефективне виконання державного бюджету за доходами, що забезпечує: ведення бухгалтерського обліку операцій, здійснення попереднього та поточного контролю за надходженнями, щоденне формування звітів про виконання державного бюджету за доходами та іншими надходженнями, взаємодію з іншими учасниками бюджетного процесу. Це надає можливість на будь-який проміжок часу отримувати органам державної виконавчої влади повну і достовірну інформацію для прийняття своєчасного і правильного управлінського рішення. Тому необхідно і надалі вдосконалювати казначейське виконання бюджетів за доходами, шляхом моніторингу грошових потоків, їх аналізу та прийнятті рішень щодо управління фінансовими ресурсами.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 08.07.10 №2456-VI із змінами [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Казначейське обслуговування бюджетів за доходами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.
3. Казначейство у 2016 р. йтиме шляхом модернізації та впровадження численних новаторських проектів // Казна. – 2016. – №1 (42). – С.12–15.

4. Порядок казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету: Наказ Міністерства фінансів України від 29.01.2013 №43. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0291-13>.

5. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 №215. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF>.

Костюк Вікторія

ст. гр. ФУПОМ-11

Тернопільський національний економічний університет

viktoria.kostiuk@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н. Дем'янчук А.В.

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ ЯК ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

На сьогоднішній день, в умовах соціально-економічної кризи, бюджет є дієвим інструментом впливу держави на економічні, соціальні та політичні процеси. Від своєчасності та якості прийняття управлінських рішень у бюджетній сфері залежить рівень ефективності державного регулювання соціально-економічних процесів. Саме організація ефективного використання бюджетних коштів суттєво впливає на досягнення оптимальних параметрів функціонування економіки та вирішення пріоритетних завдань державного рівня. Теоретично кожна країна намагається використовувати свої фінансові ресурси максимально результативно, проте, як свідчить практика, досягти збалансованості між доходами та видатками державного бюджету є одним з найскладніших завдань.

В сучасних умовах, для підвищення ефективності використання бюджетних коштів, важливим є підвищення якості державного фінансування, яке залежить як від обсягу реальних доходів бюджету, та ефективність управління бюджетними ресурсами на всіх рівнях бюджетної системи.

Оскільки видатки бюджетів усіх рівнів за своєю економічною сутністю є інструментом розподілу та перерозподілу грошового фонду держави та фондів фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування та їхнього використання за цільовим призначенням, то саме за їх допомогою повинно забезпечуватись зростання суспільного добробуту населення країни. Також не менш важливим є те, що призначення видатків бюджету полягає у забезпеченні найважливіших потреб соціально-економічного розви-

тку суспільства та реалізації програм, передбачених відповідним бюджетом [1].

У теперішніх економічних умовах в Україні необхідно передусім мінімізувати непродуктивні видатки бюджету, зміцнити дохідну частину бюджету за рахунок удосконалення і стабілізації системи оподаткування, а також доцільно виробити дієву систему фінансового контролю за раціональним, цілеспрямованим та ефективним використанням державних видатків.

Досягнення вищезазначених цілей дозволить забезпечити ефективне використання бюджетних видатків як індикатору фінансового стану держави та стане запорукою економічного розвитку країни.

В даному випадку, говорячи про ефективність бюджетних видатків, термін «ефективність» визначається як здатність забезпечувати результативність, тобто ефект процесу, проекту тощо як відношення результату до витрат, що забезпечили цей результат [2].

Збільшення рівня ефективності використання бюджетних видатків дасть можливість уникнути ризику щорічного збільшення податків. Платники податків мають знати, на що витрачаються їхні кошти та який результат буде одержано від виконання бюджетних соціальних програм. Тому при складанні, розгляді й затвердженні проекту бюджету на наступний рік важливо передусім оцінити кінцеві результати від витрачання бюджетних коштів та акцентувати увагу на тому, як забезпечити ефективність в процесі виконання бюджетних програм, надаючи суспільні блага й послуги населенню.

Через проблеми з використанням бюджетних коштів західні країни світу були змушені ще в середині ХХ ст. запроваджувати в бюджетний процес нові управлінські технології, спрямовані на якісні зміни прийняття рішень у сфері бюджетних відносин. Нові бюджетні технології в управлінні державними коштами поєднували в собі аналіз рішень, що приймаються, та моніторинг щодо результативності їх виконання. Важливим у запровадженні цих технологій стало прогнозування реальних показників та запобігання негативним наслідкам при використанні державних коштів [4]. Це доводить те, що процес виконання бюджету за видатками буде ефективним лише у тому випадку, коли й інші стадії бюджетного процесу будуть відбуватися у чіткому логічному порядку з використанням сучасних технологій і систем забезпечення бюджетного процесу.

Доцільно зазначити, що стадія виконання державного бюджету за видатками є одним з найважливіших етапів бюджетного процесу, оскільки стан виконання бюджету:

- засвідчує досягнення запланованих показників та завдань згідно напрямів бюджетної політики;
- дає змогу визначити реальність запланованих та прогнозованих показників соціально-економічного розвитку країни;
- дозволяє визначити точність запланованих доходів і видатків бюджету, виявити резерви фінансових ресурсів та пріоритетні напрями їх спрямування;
- дає можливість проаналізувати оптимальність та ефективність спрямування коштів на фінансування бюджетних програм, а також – ефективність запозичених ресурсів;
- дозволяє вирішити питання зменшення видатків, коли виникає проблема недоотримання доходів до бюджету через недостовірність їх розрахунку. Така ситуація може виникнути за умов, коли бюджет формувався при закладенні занадто оптимістичних розрахунків надходжень;
- передбачає визначення потреби в коштах, що незаплановані або непередбачені в бюджеті з метою уникнення збільшення розміру необґрунтованих боргів;
- дає можливість проконтролювати прийняття зобов'язань і уникнути незапланованого дефіциту бюджету [3].

Таким чином, у разі недосконалого планування бюджетних видатків, низького рівня організації бюджетного процесу, несвоєчасності проведення бюджетних програм відбудеться значне недовиконання запланованих видатків бюджету, що в подальшому призведе до погіршення економічного становища держави.

Практика нецільового та неефективного використання фінансових ресурсів держави є однією із причин додаткового навантаження на бюджет шляхом зростання внутрішніх та зовнішніх боргових зобов'язань країни. Також значну роль відіграє низький рівень бюджетної дисципліни, який знижує ефективність використання бюджетних ресурсів і сповільнює розвиток національної економіки України.

Оскільки, у процесі виконання бюджету після його затвердження можуть виникати різні ситуації, які призводять до зміни розподілу доходів і видатків між окремими бюджетами, що зумовлює незбалансованість бюджетів, важливо здійснювати такий комплекс заходів, який би забезпечив повне і своєчасне виконання плану доходів і видатків. При цьому виконання плану за видатками означає безперебійне фінансування усіх запланованих заходів і установ, економічне й ефективне використання бюджетних ресурсів, яке у такому випадку забезпечить соціально-економічне зростання держави.

Література:

1. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 №2456-VI (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради. – 2010. – №50–51 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Гупало А.О. Визначення змісту понять: ефект, ефективність та результативність / А.О. Гупало [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.confcontact.com/20121221/3_gupalo.htm.
3. Клець Л.Є. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 640 с.
4. Огонь Ц.Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц.Г. Огонь // Фінанси України. – 2009. – №7. – С. 20–29 Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2009_7_3.

Костецька Олена

ст. гр. БФ-21

Тернопільський національний економічний університет

kvv-scales@yandex.ua

Науковий керівник – к.е.н., доцент Малиняк Б.С.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У сучасних умовах одним з першочергових завдань реформування системи державних фінансів та адміністративно-територіального устрою України визначено формування ефективних механізмів фінансового забезпечення функціонування територіальних громад задля їх повноцінного залучення до процесів соціально-економічного розвитку держави. Це передбачає зміну у поглядах на економічний розвиток окремих територій, характер фінансових взаємозв'язків села, громади, органів влади й обумовлює необхідність нарощування фінансової бази місцевого самоврядування і, як наслідок, зростання його самодостатності та фінансової незалежності.

Зазначене доводить необхідність зміни пріоритетів у фінансовому забезпеченні розвитку територіальних громад – відмови від патерналістської моделі їх фінансування та переходу до ефективного використання їх власного соціально-економічного та фінансового потенціалу [4, с. 228]. Досягнення реальної фінансової спроможності територіальних громад дозволить забезпечити належне виконання покладених на них функцій і перенести основну вагу управлінського процесу на місцевий рівень.

Останні 20 років засвідчують стрімке поширення децентралізації як політичного та інституційного феномену у більшості країн світу. Десь процес децентралізації поглиблює, раціоналізує та систематизує уже звичні практики, десь впроваджує цілком нові принципи та механізми у організацію публічної влади. Проте незаперечним є факт універсальності цієї тенденції та певної спільності незалежно від країни та політичної системи.

Зважаючи на численні конституційні зміни чи доповнення, котрі були здійснені для запровадження децентралізації в різних країнах, цей процес є вітально важливим, а роль та позиція місцевого самоврядування та значне зростання їх повноважень та ресурсів піднята на якісно інший щабель у демократичних державах, не зважаючи на певні труднощі та перепони на шляху впровадження відповідних змін та реорганізації системи державного управління.

Нові умови, котрі забезпечуються завдяки впровадженню реформ з децентралізації, сприяють творенню нового лідерства, відповідальності та активного залучення громадян на місцевому рівні задля більш ефективного та якісного управління власними громадами та задоволення місцевих потреб.

Місьцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення [2].

Децентралізація – це реорганізація державної влади та передача значних повноважень та ресурсних можливостей від державних органів органам місцевого самоврядування. При чому повноваження мають передаватись на найнижчий – тобто найближчий до людей рівень, за умови, що це не шкодить якості наданих послуг і такі повноваження можна реалізовувати найбільш успішно.

Іншими словами децентралізація передбачає побудову ефективної взаємодії різних рівнів обраної та призначеної влади, в центрі якої стоїть інтерес громадянина. При запровадженні конкретних моделей та механізмів зазвичай керуються принципом субсидіарності, відповідно до якого завдання повинні вирішуватись на найнижчому або віддаленому від центра рівні, де їх вирішення є можливим та ефективним.

Виходячи із досвіду європейських держав одним із основних концептуальних підходів до реформування системи адміністративно-територіального устрою є об'єднання адміністративно-територіальних одиниць, що мають спільний адміністративний центр, тобто створення об'єднаної територіальної громади (ОТГ) [1].

Створення об'єднаної територіальної громади дають такі можливості:

– громади отримують в управління земельні ресурси в межах ОТГ, в тому числі поза межами населених пунктів. Вся земля районного підпорядкування розподіляється між об'єднаними територіальними громадами;

– самостійне визначення можливостей забудови в межах ОТГ, надання дозвільних документів, прийняття в експлуатацію будинків та інших об'єктів. Запровадження прозорих і однакових для усіх процедур;

– об'єднаній територіальній громаді може бути створена муніципальна міліція, що виконуватиме функцію охорони правопорядку та буде утримуватись за кошти територіальної громади;

– громада визначає потреби та можливості розвитку місцевої інфраструктури – надання послуг ЖКГ, утримання вулиць і доріг, освітлення та благоустрій, організація пасажирських перевезень на території громади тощо.

Утворення об'єднаної територіальної громади уможливить збільшення її ресурсної бази завдяки:

– передачі з державного бюджету плати за надання адміністративних послуг та державного мита;

– закріплення за місцевими бюджетами 100% податку на майно, землю, транспорт. Включення до оподаткування некомерційного майна;

– впровадження збору з роздрібного продажу підакцизних товарів за ставкою 5% від вартості реалізованого товару;

– закріплення за місцевими бюджетами 60% податку на доходи фізичних осіб;

– передачі до бюджету територіальної громади 25% екологічного податку;

– спрямування до бюджету 100% єдиного податку;

– 100% податку на прибуток установ комунальної власності та фінансових установ комунальної власності [3, с. 163].

Таким чином, основними фінансовими перевагами формування об'єднаної територіальної громади є:

1) Можливість здійснення місцевих та зовнішніх запозичень. Захищеність статей бюджету з обслуговування боргу. Зменшення бюрократичних процедур та перепон.

2) Громада отримує можливість використання коштів Державного Фонду регіонального розвитку для формування інфраструктури ОТГ згідно з планом соціально-економічного розвитку.

3) Громада самостійно визначає пріоритети, планує власний економічний розвиток та залучення інвестицій, а також формує свій бюджет.

4) Держава гарантує фінансову підтримку слабшим громадам через надання базової субвенції – шляхом вирівнювання за закріпленими зага-

льнодержавними податками (податку на прибуток та податку на доходи фізичних осіб) – залежно від рівня надходжень на одного жителя.

Отже, одним із основних завдань реформи місцевого самоврядування в Україні є створення економічно- та фінансово спроможних територіальних громад. На сьогодні це необхідна умова сталого соціально-економічного розвитку територіальних громад і єдиний шлях до побудови громадянського суспільства в Українській незалежній державі.

Література:

1. Децентралізація влади на основі кращих іноземних та українських ініціатив / Матеріали інформаційного семінару Українського інституту міжнародної політики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uipr.org.ua.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування // Офіційний вісник України. – 2015. – №24.

3. Костецький В. Формування ресурсної бази об'єднаної територіальної громади / В. Костецький, А. Бутов // Збірник матеріалів доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток регіонів та громад в умовах адміністративно-територіальної реформи: перспективи та загрози», Тернопіль – Вишнівець, 20–21 жовтня 2015 р. – Тернопіль: Крок, 2015. – С. 161–164.

4. Сторонянська І.З. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи / І.З. Сторонянська, А.О. Пелехатий // Регіональна економіка. – 2014. – №3. – С. 228–238.

Кривецька Дана

ст. гр. ФДГм-21

Тернопільський національний економічний університет

kryvetska.dana@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Коваль С.Л.

МОТИВАЦІЯ ТА ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ

Заощадження мають велике значення для соціально-економічного розвитку країни. Сукупний ефект заощаджень визначає темпи економічного зростання, обсяги випуску продукції та послуг, рівень науково-технічного прогресу і економічну могутність країни та добробут її населення.

В умовах ринкової економіки практично перед кожною людиною або домогосподарством існує проблема управління власними фінансами: витрачати чи заощаджувати? Проте на жаль, населення України через недо-

статній розвиток фінансових ринків має досить обмежений вибір інструментів капіталізації грошових заощаджень.

Добровільне відкладення грошей на задоволення своїх потреб в майбутньому є основою заощаджень населення. Як зазначають вітчизняні дослідники під заощадженням слід розуміти частину грошових доходів населення, яка призначена для того щоб забезпечити потреби у майбутньому і яка формується внаслідок скорочення поточного особистого споживання. Рівень доходів населення зумовлює потребу нагромаджувати кошти, щоб придбати потрібний товар або сплатити послугу в майбутньому [4,с.174].

Дж. М. Кейнс виділяє наступні вісім мотивів, які спонукають людей утриматися від витрачання одержаного доходу [1]:

1) Створення резерву на випадок непередбачених обставин (наприклад, нещасного випадку, хвороби, втрати роботи) – мотив «на чорний день».

2) Забезпечення майбутнього (наприклад, турбота про старість, майбутній добробут дітей, їх освіту, одруження) – мотив життєвого циклу.

3) Забезпечення доходу у формі процента і отримання переваг від зростання цінності майна, оскільки більшому реальному споживанню у майбутньому віддають перевагу над меншим поточним споживанням – мотив міжчасового заміщення.

4) Отримання переваг від можливості поступово збільшувати обсяг споживання в майбутньому – мотив підвищення життєвого рівня.

5) Насолода почуттям матеріальної незалежності та свободою дій і поведінки – мотив незалежності.

6) Страхування ризикових чи ділових операцій – мотив підприємництва.

7) Забезпечення добробуту наступного покоління – мотив спадку.

8) Задоволення почуття скнарості шляхом немотивованого накопичення грошей та інших активів – мотив жадібності.

Сучасні науковці до перелічених мотивів Кейнса додають ще принаймні три мотиви – накопичувальний мотив, мотив невизначеності та мотив вимушених заощаджень.

Зокрема, накопичувальний мотив передбачає накопичення коштів для купівлі товарів тривалого користування або ж оплати послуг, які потребують значних коштів (придбання автомобіля, нерухомості, здобуття освіти, організація відпочинку, оплата медичного обслуговування тощо) [2].

Результати досліджень Дітона свідчать, що в мотивах заощаджень населення країн, що розвиваються, важливу роль відіграє невизначеність майбутніх доходів, пов'язана із залежністю добробуту переважно сільськогосподарських підприємств від непередбаченого впливу природних

умов. У результаті населення згладжує споживання протягом тривалого часу за рахунок заощаджень.

Мотив вимушених заощаджень проявляється при наявності такої ситуації, яка обмежує можливості придбання бажаних товарів та послуг домогосподарствами, при чому останні вимушені заощаджувати, сподіваючись на поліпшення ситуації в майбутньому. Особливо гостро проблема вимушених заощаджень постала в другій половині 1980-х років у СРСР та країнах Центральної Європи. Проблема вимушених заощаджень характерна також для таких домогосподарств, дохід яких збільшується високими темпами, але стиль життя та звички не дозволяють швидко змінити частку доходу, що заощаджується [5].

Одним з основних чинників, що впливає на процес формування заощаджень, зокрема визначає потенційну можливість їх здійснення та окреслює ймовірний рівень накопичень, є дохід домогосподарства. Стабільність розвитку домогосподарства як суб'єкта економічних відносин досить тісно пов'язана з забезпеченням належних умов для фізіологічного розвитку членів даного утворення, що знаходить відображення у придбанні продуктів харчування, здійсненні витрат на одяг, взуття і т. ін. В переважній більшості випадків саме після задоволення першочергових споживчих потреб у домогосподарств з'являється можливість для формування заощаджень. Як свідчать статистичні дані, розмір грошових доходів, що їх отримують вітчизняні домогосподарства, є не достатнім для здійснення заощаджень – у структурі сукупних витрат домогосподарств витрати на споживання є домінуючими. Питома вага даної групи витрат коливається в межах 90% [3].

Проте, окрім рівня поточного доходу, на ощадну поведінку населення впливають й інші фактори, зокрема: внутрішні (рівень, структура та пріоритети споживчих витрат членів домогосподарства, досвід ощадно-інвестиційної діяльності, очікування домогосподарств щодо динаміки цін та змін у поточному доході, демографічні чинники) та зовнішні (рівень довіри населення до інститутів фінансового ринку, стан законодавчого забезпечення операцій, що здійснюються на фінансовому ринку України, наявність широкого спектру інструментів інвестування, величина відсоткових та податкових ставок тощо).

У свою чергу, з усієї сукупності внутрішніх та зовнішніх факторів науковці виокремлюють:

– економічні (рівень поточного доходу та величина сукупного багатства домогосподарства, макроекономічна ситуація, рівень цін, величина відсоткових та податкових ставок, рівень розвитку фінансового ринку тощо);

– політичні (стабільність політичної ситуації в країні, ефективність державної політики, державні гарантії захисту вкладів населення у фінансових установах);

– соціальні (рівень розвитку системи соціального захисту населення, соціальна стабільність у суспільстві, соціальна структура населення);

– демографічні (чисельність і вікова структура населення, середній вік виходу на пенсію, розмір і склад сім'ї, стать, рівень освіти загалом та фінансової грамотності зокрема, сектор зайнятості членів домогосподарства);

– психологічні (традиції та звичаї, менталітет, національні психологічні особливості у сфері заощаджень, рівень довіри населення до держави та фінансових установ тощо);

– територіальні (економічний розвиток регіонів та їх інфраструктури, місце проживання членів домашнього господарства, а саме: міський населений пункт чи сільська місцевість) та інші фактори.

Проведений аналіз причин та факторів, що обумовлюють процеси формування й динаміки заощаджень показав, що практично виокремити вплив певних факторів заощаджень надто складно, адже більшість із них є тісно взаємопов'язаними. Але, незважаючи на це, розуміння механізмів дії ключових визначників ощадливої поведінки домогосподарств у ринковій економіці є важливим для прогнозування впливу заходів економічної політики на рівень особистих, а отже, й національних заощаджень.

Література:

1. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег [Електронний ресурс] / Дж.М. Кейнс. – Режим доступу до ресурсу: <http://socioline.ru/files/5/316/keyns.pdf>.

2. Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: концептуальні засади теорії та практики [Електронний ресурс] / Т.О. Кізіма. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/Факултет%20Фінансів/Каф%20Фінансів/Кізіма%20Т/дисертація/Кізіма%20Т.О.%20Дисертація%20докторська.pdf.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал заощаджень фізичних осіб та механізми його реалізації / А.Ю. Рамський // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №5. – С. 173–178.

5. Смірнов О.Ю. Мотиви та чинники заощадження у сучасній економічній теорії [Електронний ресурс] / О.Ю. Смірнов – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/economy/2006/40-27-47.pdf>.

Лилик Назарій

ст. гр. ФУМзм-21

Тернопільський національний економічний університет

s.savchuk@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н., доцент Савчук С.В.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ БЮДЖЕТУВАННЯ

Сьогодні Україна перебуває на такій стадії свого розвитку, коли активно починають впроваджуватися соціально-економічні реформи. Проте актуальною залишається проблема ефективного управління бюджетними ресурсами, особливо в умовах їх постійного дефіциту, що, в свою чергу, не забезпечує фінансування гарантованих державою усіх суспільних благ та послуг. Тому доволі перспективним є застосування в Україні програмно-цільового методу бюджетування на основі досвіду інших розвинутих країн, що сприятиме економії коштів бюджетів різних рівнів та результативному їх використанню.

Дослідженням програмно-цільового методу та його специфіки впровадження займалися такі вітчизняні науковці як П.К. Бечко, О.П. Кириленко, В.В. Коваль, М.В. Кульчицький, Н.М. Корнієнко, Н.В. Ткаченко, та ін. Проте, незважаючи на значний науковий внесок вчених, актуальність даної проблематики, особливо в контексті прийнятих змін у бюджетному законодавстві, і надалі залишається предметом вивчення.

Сучасні тенденції, що спостерігаються у бюджетному процесі України, свідчать про відсутність якісного стратегічного планування, постійну незбалансованість бюджетів, невідповідність бюджетних показників макроекономічній ситуації в державі, їх неефективне та нецільове використання. Це призводить до зменшення кількості та якості послуг, які надаються населенню, і відповідно, постає необхідність удосконалення порядку формування і виконання бюджетів, в тому числі на місцевому рівні.

Застосування у вітчизняній практиці при формуванні бюджетів постаєтійного (традиційний або затратний) методу, при якому планування видатків здійснюється на короткостроковий період – один рік, основна увага зосереджується на поточних видатках і адміністративних потребах, які, як правило, визначаються з використанням затверджених норм і нормативів. При цьому система бюджетного планування характеризується високою централізацією управління фінансовими ресурсами й суворим контролем за їх цільовим витрачанням. Основними інструментами, які забезпечують такий контроль, є детальна економічна бюджетна класифікація, відповідно

до якої проводиться розподіл бюджетних коштів, чіткий бюджетний розпис, порядок затвердження і доведення лімітів бюджетних зобов'язань. Саме це визначає специфіку постатейного бюджетування, зокрема розподіл бюджетних коштів за видами витрат, за рахунок чого і створюються умови для контролю за цільовим використанням бюджетних коштів.

Однак, за рахунок детальної класифікації видатків спостерігається низька гнучкість бюджету, відсутній взаємозв'язок коштів, що витрачаються, як із плановим, так із фактичним результатом, що, в кінцевому підсумку, не сприяє реальному оцінюванню результативності та ефективності здійснених бюджетних видатків. А також через чіткий розподіл повноважень та відсутність ефективної системи оцінки результатів виконання бюджетних показників невисокою є відповідальність одержувачів бюджетних коштів [6]. Ці та інші недоліки чинної системи формування та виконання державного та місцевих бюджетів обумовили необхідність її вдосконалення.

Тому запровадження та повноцінне застосування на всіх рівнях бюджетної системи програмно-цільового методу в бюджетний процес України стало одним із важливих напрямків реалізації бюджетної реформи [3]. Для цього позитивним у вітчизняній практиці стало використання досвіду зарубіжних країн.

Програмно-цільовий метод бюджетування вперше був застосований у США в середині 60-х рр. ХХ ст. як план доходів і витрат автомобільної компанії «Форд». На державному рівні він був впроваджений Робертом Макнамарою, котрий керував «Фордом», для розроблення кошторису Міністерства оборони США [2]. Застосування програмно-цільового методу набуло поширення в Сполучених Штатах Америки, Новій Зеландії, Австралії, Нідерландах, Великобританії і Швеції (табл. 1).

Як показує зарубіжний досвід, в основі бюджетування, яке має бути спрямоване на кінцевий результат, є ефективне та прозоре використання бюджетних ресурсів. Сьогодні багато держав використовує програмно-цільовий метод як інструмент підвищення ефективності бюджетних видатків.

Так, для прикладу, у Новій Зеландії впроваджена система контрактних зобов'язань для міністерств та уряду. Такий підхід до бюджетування дозволяє чітко визначитися, які результати буде досягнуто за певну плату. З 1999 р. в Австралії застосовується методика підготовки і виконання бюджету, заснована на безпосередніх і кінцевих результатах наданих бюджетних послуг, що дозволяє зосередити увагу на благах створених державним сектором та стратегічних цілях держави. У 1993 р. у Сполучених Штатах Америки було прийнято закон «Про оцінку результатів діяльності

державних установ», який передбачав складення стратегічного плану, плану діяльності на рік і звіту про виконання плану роботи на рік, та, за допомогою зіставлення цілей та завдань, проведення оцінки діяльності федеральних міністерств і відомств [4].

Таблиця 1

Запровадження програмно-цільового методу у зарубіжних країнах [4]

Країни	Рік впровадження	Особливості застосування
США	1950 р. – прийнятий закон «Про бюджет та процедури бюджетної звітності»	Встановлювалась необхідність відображати в бюджеті не структуру видатків за видами діяльності, а очікуваний результат від реалізації певних програм чи виконання державних функцій
Англія	1988 р. – реформа державного управління із запровадження бюджетування, орієнтованого на результат (БОР)	Проведення комплексного аналізу ефективності управління бюджетними ресурсами та розробки пропозицій щодо його вдосконалення
Канада	1995 р. – застосування у всіх міністерствах і відомствах федерального рівня принципів програмно-цільового методу	Здійснюється планування, вимірювання результативності та складається звітність про результати діяльності відомств. Такі звіти є основним джерелом інформації про соціально-економічну ефективність програми і наданих послуг
Австралія	1997 р. – прийняття рішення при підготовці середньострокового бюджету на 1999-2000 рр.	Здійснюється планування, вимірювання результативності та складається звітність про результати діяльності відомств. Такі звіти є основним джерелом інформації про соціально-економічну ефективність програми і наданих послуг

Однак практика застосування програмно-цільового методу засвідчує, що в залежності від специфіки функціонування бюджетної системи окремої країни, рівень його використання різний. Проте можна виділити те, що основною перевагою застосування принципів цього методу є загальна оптимізація управління процесом бюджетування. Це покращення управління державними фінансовими ресурсами, підвищення ефективності вида-

тків бюджетів, модернізація діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування тощо [1].

Таким чином, програмно-цільовий метод бюджетування використовується у багатьох країнах і відомий як один з найефективніших в управлінні бюджетними коштами, оскільки дозволяє оцінити середньострокові проекти та раціонально розпоряджатися фінансовими ресурсами держави та регіонів. Застосування цього методу визначає цільову спрямованість бюджетних ресурсів, при чому розпорядники бюджетних коштів нести-муть відповідальність за досягнення запланованих результатів в контексті забезпечення прозорого вибору шляхів їх досягнення. У цілому впровадження практики програмно-цільового планування сприятиме створенню системи ефективного управління бюджетними коштами, що забезпечить високу якість розробки та ефективну реалізацію бюджетної політики на державному та місцевому рівнях.

Література:

1. Коваль В.В. Організаційно-методичні засади програмно-цільового методу управління бюджетним процесом на сучасному етапі розбудови України / В.В. Коваль // Вісник ЖДТУ. – 2012. – №3 (53). – С. 326-328.
2. Корнієнко Н.М. Зарубіжний досвід програмно-цільового бюджетування та його використання в Україні / Н.М. Корнієнко // Вісн. ДДФА: Економічні науки. – 2012. – №2 (28). – С. 147–152.
3. Крупка М. Програмно-цільовий метод бюджетування в Україні / М. Крупка // Вісн. Львів. ун-ту. – (Серія екон.). – Вип. 41. – Л.: Вид. центр Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2009. – С. 16 – 34.
4. Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: навч. посіб. / [Під заг. ред., В.В.Зубенко]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». – 5-те видання, випр. та доп. – К., 2015. – 120 с.
5. Посаднева О.М. Впровадження програмно-цільового методу управління бюджетними ресурсами в Україні / О.М. Посаднева // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1158>.
6. Ткаченко Н.В. Прагматика і проблематика впровадження програмно-цільового методу в бюджетний процес / Н.В. Ткаченко // Фінансовий простір. – 2013. – №3. – С. 78–84.

Малий Анатолій

ст. гр. ФДГм-21

Тернопільський національний економічний університет

tolyanych00@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Машко А.І.

АНАЛІЗ СПОЖИВЧИХ ТА НЕСПОЖИВЧИХ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Сукупні витрати є одним із важливих індикаторів соціально – економічного становища домогосподарств. Вони дають можливість оцінити структуру використання домогосподарством усіх наявних ресурсів і, тим самим, відображають поточний стан їх добробуту.

За цільовим призначенням сукупні витрати можна поділити на наступні:

– споживчі витрати (на харчування, непродовольчі товари, освіта, оплата житлово-комунальних послуг, транспорт, зв'язок, відпочинок тощо);

– неспоживчі витрати (купівля цінних паперів, валюти, банківські депозити, допомога родичам, ремонт і будівництво житла тощо) [1, с. 108].

Динаміка змін в структурі витрат українських домогосподарств проаналізована в табл. 1.

Аналіз табл. 1 свідчить, що впродовж аналізованого періоду сукупні витрати вітчизняних домогосподарств (в середньому за місяць на одне домогосподарство) зростали щороку. Так абсолютний приріст сукупних витрат у 2015 р. в порівнянні із 2014 р. склав 228,6 грн. Варто відзначити, що найбільшу частку у сукупних витратах домогосподарств займають споживчі витрати, які теж характеризуються позитивною динамікою та у 2015 р. склали 3708,8 грн., що на 262,9 грн. більше, ніж у 2014 р. Щодо неспоживчих витрат, то їх питома вага в сукупних витратах значно менша в порівнянні із споживчими витратами і не перевищує 10%, а у 2015 р. взагалі спостерігався від'ємний абсолютний приріст – 34 грн., з питомою вагою 8,4% в сукупних витратах.

Дана ситуація свідчить про те, що домогосподарства, виходячи із власних ресурсів, не мають змоги витратити їх на неспоживчі блага та майже усі свої доходи направляють на придбання товарів першої необхідності, такі як одяг, харчування, зв'язок, транспорт тощо, а це пояснюється погіршенням фінансового становища населення внаслідок того, що рівень їх доходу, якщо і зростає, то це відбувається із меншими темпами ніж зростає вартість товарів та послуг на ринку.

Таблиця 1

Динаміка обсягу і структури сукупних витрат домогосподарств України у 2013–2015 рр.

(в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство)

Показник	2013		2014			2015		
	Обсяг, грн.	Питома вага, %	Обсяг, грн.	Питома вага, %	Абсолютний приріст, грн.	Обсяг, грн.	Питома вага, %	Абсолютний приріст, грн.
Сукупні витрати	3592,1	100	3820,3	100	228,2	4048,9	100	228,6
Споживчі сукупні витрати	3261,6	90,8	3445,9	90,2	184,3	3708,8	91,6	262,9
Неспоживчі сукупні витрати	330,5	9,2	374,4	9,8	43,9	340,1	8,4	-34,3

* Складено автором на основі [2].

Аналіз витрат домогосподарств України свідчить про те, що більшу частину їх (приблизно 90%) становлять споживчі витрат. За останні роки їх обсяг щорічно зростає. У структурі споживчих витрат приблизно половину усіх витрати складають витрати на продукти харчування, а витрати на освіту, відпочинок і культуру є досить незначними. Це є негативним явищем, що говорить про непросте становище і низький рівень життя вітчизняних домогосподарств. Частка витрат неспоживчого характеру складає приблизно 10% усіх витрат домогосподарств і не здійснює суттєвого впливу на загальні обсяги витрат домогосподарств України.

Таким чином, можна підсумувати, що на протязі останніх років відбуваються негативні зміни в структурі сукупних витрат вітчизняних домогосподарств, спричинені зростанням споживчих витрат, зокрема на харчування і оплату комунальних послуг, а також зменшенням неспоживчих витрат, що пояснюється впливом економічних процесів, які відбуваються в країні. Тому збільшення загального обсягу витрат не свідчить про покращення фінансового становища домогосподарств, оскільки зростання доходів відбувається лише в номінальному вираженні, а реальна купівельна спроможність населення навпаки зменшується через зростання вартості

товарів та послуг на ринку, необхідних для повноцінного життєзабезпечення домогосподарств.

Як підсумок можна сказати, що державі слід вжити ряд заходів з метою мінімізації витрат вітчизняних домогосподарств, зокрема споживчих та зростання рівня їх доходу, що у свою чергу стимулювати домогосподарства до збільшення своїх заощаджень. Заощадження домогосподарств ж слугують основним джерелом інвестицій, які слугують до економічного зростання та процвітання економіки країни в цілому.

Література:

1. Кізіма Т. Витрати домогосподарств України: сутнісно-аналітичний аспект / Т. Кізіма // Вісник ТНЕУ. – 2009. – №2. – С. 63–67.

2. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України). Статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики, 2014. – 380 с.

Мелих Наталія

ст. гр. ФУДзм-21

Тернопільський національний економічний університет

nataliamelykhstud@i.ua

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В.П.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

В сучасних умовах загальносвітовою тенденцією є концентрація уваги органів державної влади на сприянні соціальному й економічному розвитку через надання населенню суспільних послуг. Відповідно до положень концепції «сервісної держави» відбувається зміна ціннісних орієнтирів її існування, яка полягає в усвідомленні того, що основною метою держави є задоволення потреб громадян. У більшості розвинутих країн світу процес взаємодії держави та громадянина ґрунтується на відношенні чиновника до індивіда не як до прохача, а як до клієнта, від якого залежить його репутація і особистий добробут. Як наслідок, якість і доступність суспільних послуг є визначальним чинником, який впливає на оцінку громадськістю результатів діяльності держави, формує її авторитет.

Особливе місце серед спектру суспільних послуг належить послугам освіти, адже саме освіта є визначальним чинником політичної, соціально-

економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Інвестиції в освітні послуги відіграють провідну роль у досягненні стійкого економічного зростання країни. Освітня послуга (*educational services*) – це організований процес навчання для одержання необхідних знань, навичок та вмій [1, с. 59]. Вона являє собою специфічний товар, який надає сторона, що організовує і здійснює навчання, та отримує інша сторона, яка може бути одночасно як учнем і контролером якості послуги, так і платником за неї. Основними джерелами фінансування послуг освіти є такі: кошти державного і місцевих бюджетів; кошти юридичних та фізичних осіб, громадських організацій і фондів; спонсорські і добровільні внески та пожертвування; кошти галузей економіки, плата за додаткові освітні послуги та інші послуги, що надаються закладами освіти тощо.

Ефективність використання фінансових ресурсів на надання освітніх послуг залежить від дотримання базових принципів їхнього фінансування:

- чіткого розмежування сфер бюджетного і позабюджетного фінансування діяльності закладів освіти;

- встановлення єдиних нормативів видатків на особу, яка навчається, введення прямої залежності між обсягами фінансування та рівнем освітніх послуг, які надаються конкретним закладом;

- забезпечення підзвітності й прозорості використання коштів;

- виділення бюджетних асигнувань на конкурсній основі для недержавних закладів освіти відповідно до критеріїв якості освітніх послуг;

- здійснення діяльності закладів освіти на засадах неприбутковості [2].

Провідним джерелом формування ресурсів для надання послуг освіти є суспільні кошти. У більшості розвинутих країн за рахунок фінансових ресурсів держави гарантується надання широкого спектру послуг у сфері початкової та середньої освіти (до 9/10 обсягу суспільних витрат). Крім безпосереднього фінансування, держава впливає на попит на освітні послуги за допомогою таких важелів, як надання студентам стипендій, субсидій і допомог через рішення, які стосуються оплати навчання, а також через загальну систему регулювання приватної освіти.

З позицій споживача, фінансування освітніх послуг може здійснюватися у таких основних формах:

- самофінансування (оплата навчання за рахунок власних доходів);

- зовнішнього фінансування (кошторисного фінансування закладів освіти; бюджетного фінансування закладів освіти на основі показника вартості навчання одного студента; фінансування за рахунок власних надходжень закладів освіти від побічних послуг; фінансування за рахунок гро-

шових доходів юридичних осіб, спонсорських і добровільних внесків та пожертвувань);

– кредитування (спеціальних кредитів для здобуття освіти).

Провідною формою фінансування освітніх послуг є зовнішнє (бюджетне) фінансування, яке здійснюється на основі єдиного кошторису доходів та видатків. Джерелами формування кошторису є як бюджетні кошти, так і кошти, отримані з інших джерел (від надання закладом додаткових освітніх послуг, прибутки від реалізації навчально-виробничої продукції, від здачі приміщень в оренду, кредити банківських установ, добровільні внески). Співвідношення між бюджетними та небюджетними фінансовими ресурсами змінюється залежно від наявності бюджетних ресурсів та адекватної державної політики у сфері освіти, темпів економічного розвитку, форми власності навчального закладу, взаємодії між державним та недержавним секторами економіки та ін. [3, с. 75].

Участь приватного сектору економіки у фінансуванні послуг освіти має двохсторонній характер: по-перше, через заснування приватних навчальних закладів освіти, які здійснюють діяльність на комерційних засадах і повністю фінансуються за кошти юридичних і фізичних осіб; по-друге, через участь бізнесу у благодійницькій діяльності, одноразові пожертви та внески на користь закладів освіти. Підприємницькі структури здебільшого виявляють готовність легально надавати фінансову допомогу закладам освіти, однак перешкодою цьому стають недоліки чинного законодавства, непрозорість використання коштів та ін. [4].

На відміну від дошкільної та середньої освіти, де повністю домінує бюджетне фінансування, при наданні послуг вищої освіти має місце поєднання багатьох джерел фінансування. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [5] фінансування вищих навчальних закладів державної та комунальної форми власності здійснюється за рахунок коштів державного та відповідних місцевих бюджетів, а фінансове забезпечення вищих навчальних закладів приватної форми власності здійснюється їхнім власником. Окрім того, для фінансування вищих навчальних закладів можуть залучатися додаткові джерела фінансування, не заборонені законодавством, зокрема: плата за освітні послуги, надходження від науково-дослідної діяльності ВНЗ, орендна плата та інші.

З розвитком ринкових відносин методи фінансування послуг освіти стають все більш різноманітними. Економічна наука крім прямого бюджетного фінансування передбачає ще інші форми фінансування освітніх послуг, а саме: додаткові асигнування за окремими програмами, заходами (наприклад програма підтримки кращих студентів); дотації або субвенції для вирівнювання освітніх диспропорцій між регіонами; фінансування

специфічних програм (кредитування навчання, ваучерна освіта, харчування малозабезпечених дітей); виділення матеріальних ресурсів, надання пільг; за формулою, яка враховує певні кількісні та якісні показники діяльності навчального закладу та ін. Вони можуть застосовуватися окремо або в комбінації. Саме тому різним може бути механізм, за яким навчальні заклади отримують державні асигнування. Формула фінансування може бути пов'язана з чисельністю студентів або випускників, і в цьому випадку вона стає інструментом менеджменту [6, с. 133].

Таким чином, характерними ознаками фінансового забезпечення послуг освіти є багатоваріантність джерел і методів їхнього фінансування. В Україні фінансове забезпечення освітніх послуг ґрунтується на пріоритетності витрат державного і місцевих бюджетів у гарантуванні належної роботи навчальних закладів, а також широкому залученні коштів суб'єктів господарювання різних форм власності, громадських організацій і фізичних осіб, міжнародних освітніх програм і благодійних організацій; коштів, одержаних за надання додаткових освітніх послуг, виконання науково-дослідних робіт, доходів від виробничої та комерційної діяльності, кредитів і банківських позичок тощо.

Література:

1. Александров В. Освітня послуга / В. Александров // Економіка України. – 2006. – №8. – С. 53–60.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2001. – №29. – С. 4–6.
3. Буковинський В. Шляхи удосконалення планування витрат на освіту / В. Буковинський // Фінанси України. – 2004. – №9. – С. 74–83.
4. Леваєва Л. Фінансування вищої освіти в сучасних умовах / Л. Леваєва // Економічний вісник університету: збірн. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди». – 2010. – №14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evu/2010_14/Levaeva.pdf.
5. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
6. Боголіб Т.М. Фінансування освіти за кордоном / Т.М. Боголіб // Фінанси України. – 2005. – №8. – С. 132–139.

Микитин Юлія, Гасин Христина

ст. гр. 405-ФКбс

ДВНЗ «Університет банківської справи»

Львівський навчально-науковий інститут

juliamykytyn17@gmail.com

kristi5446@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Рисін М.В.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ БАНКУ

На сучасному етапі розвитку банківської системи України одним із пріоритетних завдань є забезпечення стабільного функціонування і розвитку банків та банківської системи в цілому. Зростаюча цікавість до проблеми оптимізації структури активів банку пояснюється специфічним видом діяльності даної сфери бізнесу, посиленням факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, конкуренції на національних і міжнародних ринках, а також фінансовою та економічною нестабільністю. Оптимізація структури активів банку здійснюється, насамперед, для забезпечення прибутковості та стабільності роботи банку.

Актуальність обраної теми полягає у необхідності удосконалення процесу оптимізації структури активів банку з позиції ризику, дохідності та ліквідності.

Дослідження світових вчених з питань управління активами банку та оптимізації їх структури знайшли відображення у працях О.П. Заруцької, Т.В. Корнієнко, Л.О. Примостки та інших, в яких головна увага приділялась саме методам та моделям оптимізації структури активів банку.

У роботах Дж. Маршалла оптимізація структури активів банку розглядається як один із методів управління ризиками поряд із страхуванням та хеджуванням. На думку американського вченого – економіста Пітера С. Роуза, суть оптимізації структури активів банку полягає в формуванні стратегій та виконанні заходів, що приводять структуру балансу банку у відповідність до його стратегічних програм [1].

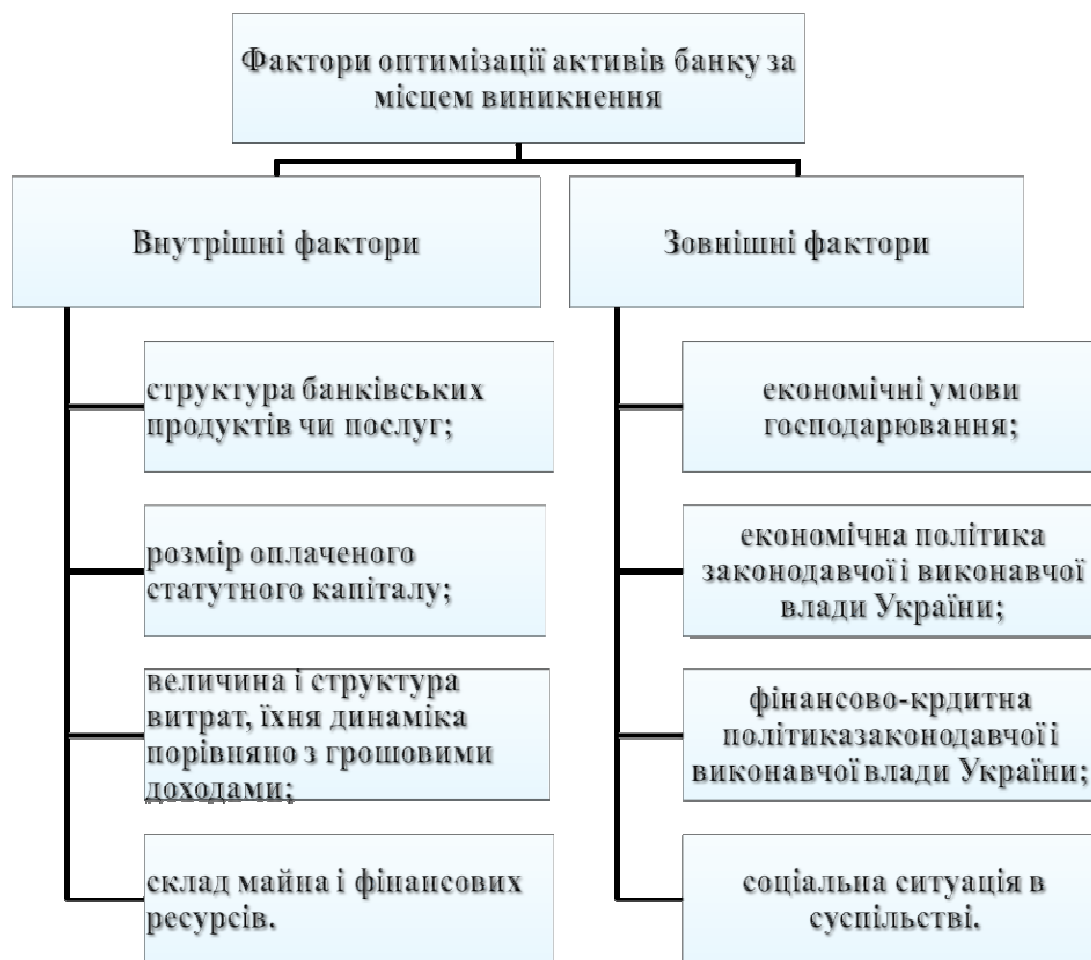

Рис. 1. Фактори оптимізації активів банку за місцем виникнення

На ефективність управління процесом щодо оптимізації структури активів банку впливає ряд численних факторів, які утворюють систему середовища, в якому функціонує установа. Найбільш повною є класифікація за місцем виникнення відповідних факторів (рис. 1).

В.С. Марцин виділяє серед таких внутрішніх факторів наступні: структура банківських продуктів чи послуг; розмір оплаченого статутного капіталу; величина і структура витрат, їхня динаміка порівняно з грошовими доходами; склад майна і фінансових ресурсів. До зовнішніх чинників він відносить: економічні умови господарювання; економічну й фінансово-кредитну політику законодавчої і виконавчої влади України; соціальну ситуацію в суспільстві тощо.

Зовнішні фактори впливу є неконтрольованими, що є негативним аспектом, так як вони складають основу формування банком структури його активів [2].

Погіршення, наприклад, соціального середовища (падіння грошових доходів населення, зростання заборгованості по виплаті заробітної плати та пенсії, порушення платіжної дисципліни) веде до згорання програм кредитування населення та зменшення у зв'язку з цим доходів від кредитування фізичних осіб, зростання неплатежів та негативно класифікованої заборгованості, зростання витрат на формування резервів. Нестабільність політичної ситуації в країні призводить до посилення законодавчих вимог (резервні вимоги НБУ, вимоги до капіталу), позиціонування банку як недостатньо капіталізованого, неспроможності виконувати нові вимоги щодо нормативів, необхідності проведення до капіталізації банку.

Вплив вищезазначених факторів, можна розглянути у розрізі статистики. За підсумками 2015 р. чисті активи банківської системи України скоротились на 4,7%. Водночас з початку 2016 р. їх обсяг зріс на 3,6%. Ключовим фактором коливання обсягу активів банківської системи в досліджуваному періоді виступала динаміка курсу національної валюти, поряд із виведенням частини комерційних банків з ринку, відтоком клієнтських коштів та скороченням кредитних портфелів. Динаміку основних складових активів банківської системи України представлено в табл. 2.

Кредитна активність банківських установ залишається низькою, що обумовлено обмеженим колом надійних позичальників, високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку та високою вартістю кредитного ресурсу [3].

Таблиця 1

Динаміка активів банківської системи України, млрд. грн. [3]

Показник	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.04.2016
Чисті активи	1278,1	1316,85	1254,39	1299,06
Кредитний портфель	911,4	1006,36	965,09	983,94
Вкладення в цінні папери	138,29	168,93	198,84	197,68
Високоліквідні активи	152,9	155,64	191,26	223,05
Офіційний валютний курс UAH/USD,грн	7,99	15,77	24	26,22
Середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті, %	17,2	18,8	21,47	21,1
Середня відсоткова ставка за кредитами в іноземній валюті, %	8,2	8,3	6,88	8,5

Управління активами потрібно підтримувати наявністю достовірної інформації, яка містить архівну інформацію про сам банк і прогнози його розвитку загалом та загальне бачення управлінської структури. Хоча більша частина даної інформації доступна, неможливість її розміщення в зручному форматі є значною перешкодою в процесі управління активами. Уся ця інформація має бути зібрана для складання зручної та необхідної для діяльності звітності.

У банківській практиці застосовуються різні методи оптимізації структури активів банку, використання яких залежить багато в чому від клієнтської ресурсної бази.

Одним з найефективніших методів є метод фондового пулу. Цей метод ґрунтується на підході до управління активами за рахунок покриття банком своїх потреб в ресурсах шляхом постійної конвертації активів в касові і прирівняні по ліквідності активи. Відповідно з цим методом потреба банку в ліквідності задовольняється за рахунок оптимізації управління активними операціями. Стратегія управління активами використовує метод об'єднання джерел фондів в єдиний консолідований фінансовий пул.

Зокрема в цьому методі виокремлюють модель структури варіантів придбання та розміщення коштів (табл. 2).

Таблиця 2

Модель структури варіантів придбання та розміщення коштів

Варіанти придбання коштів	Варіанти розміщення коштів
Розрахункові рахунки	Касові активи
Поточні рахунки	Купівля цінних паперів
Корпоративні та ощадні депозити	Кредити
Позики на грошовому ринку	МБК
Довгострокові позики і акціонерний капітал	Інші активи

Зовнішніми причинами для застосування цієї моделі можуть бути як стійкий стан цінних параметрів залучення депозитів та інших джерел формування ресурсної бази, так і обмеження в можливостях формування джерел коштів. Мета управління активами при такій моделі оптимізації є – орієнтація на диференціацію активних операцій як на спосіб максимізації прибутку. При цьому, завдання полягає у вирішенні задач управління ліквідністю за рахунок оптимізації розміщення активів за рівнями прибутковості, терміновості і обсягів. Методом, який використовується при цьому є – об'єднання джерел фондів в єдиний фінансовий пул. При безпосередній

реалізації методу відбувається посилення контролю за якістю кредитного портфеля, умовами надання кредитів і якості кредитоспроможності і платоспроможності позичальників. Прямим результатом якісного впровадження моделі відбувається максимально повне відображення інтересів клієнта.

Також важливе значення має оптимізація валютних активів банку. Методика управління валютним ризиком розроблена для вдосконалення та оптимізації системи управління валютними ризиками на підставі законодавчих актів та положень НБУ. Оцінка ризику передбачає визначення суми коштів, що перебуває під ризиком та обсягу збитків за відповідними зобов'язаннями.

Розрахунок величини валютного ризику здійснюється на суму відкритої валютної позиції в цілому по банку. Розрахунок здійснює управління контролю ризиків щодня. При оцінці валютного ризику банк враховує, що ймовірність виникнення ситуації, що призводить до великих збитків, дуже незначна, і орієнтація на такі ситуації при поточному управлінні ризиками призведе до невиправданого зниження обсягів валютних операцій. Отримані оцінки валютного ризику зіставляються із затвердженою сумою ліміту обмеження збитків, обирається стратегія управління валютним ризиком.[4]

Отже, можна зробити висновок, що оптимізація структури активів банку – стратегічна діяльність банку щодо проведення фінансових операцій, з метою підтримання ліквідності, оптимізації ризиків його комерційної діяльності, коригування валютних позицій банку тощо.

Література:

1. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент в банку. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
2. Грудзевич У.Я. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. / У.Я. Грудзевич. – К.: УАБС НБУ, 2007. – 222 с.
3. НРА «Рюрік» «Аналітичний огляд банківської системи України за I квартал 2016 р.» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_1_kv_2016.pdf.
4. Владимир О. Управління валютними ресурсами – запорука успішного ведення валютної діяльності банку [Електронний ресурс] / О. Владимир // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 2 (5). – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vomvdb.pdf>.

Олексієнко Володимир

ст. гр. ФДГм-21

Тернопільський національний економічний університет

vovazip2@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Малиняк Б.С.

ШЛЯХИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ У ВІТЧИЗНЯНУ ЕКОНОМІКУ

Міжнародна міграція, котра є характерним явищем для сучасного глобалізованого світу, супроводжується одним з найпотужніших міжнародних фінансових потоків, який формується завдяки переказам, зароблених трудовими мігрантами за кордоном. Суми переказів постійно зростають: так, у 2012 р. вони склали 529 млрд. дол. США, що у 4 рази більше, аніж у 2000 р., що у 5 разів більше, ніж у 1995 р. За обсягами приватні трансферти порівнюють з міжнародною фінансовою допомогою та прямими іноземними інвестиціями і спричиняють вплив не тільки на добробут домогосподарств-отримувачів ресурсів, а й впливають на макроекономічні показники на рівні держав [1, с. 131].

Приватні грошові перекази – це міжнародні перекази та потоки ресурсів, що надходять з інших країн та головним чином пов'язані з тимчасовою або постійною міграцією населення. На думку багатьох науковців, приватні грошові перекази мають переваги над іншими фінансовими потоками. Вони є відносно стабільними та не створюють боргів для країн, що їх отримують і надходять у ті сфери економіки, що найменше відповідають стандартам інвестування прямих іноземних інвестицій. Дослідження підтверджують, що грошові перекази позитивно впливають на платіжний баланс, зменшуючи дефіцит рахунку поточних операцій. Країни отримують додаткове джерело іноземної валюти [4].

Динаміку зростання приватних грошових переказів можна спостерігати з 2010 р., постійний ріст яких тривав до 2014 р. (табл. 1). За підсумками 2013 р., обсяг приватних грошових переказів в Україну збільшився на 38,21% (у порівнянні з 2008 р.) і досягнув рівня 8,5 млрд. дол. США. Співвідношення обсягів грошових переказів трудових мігрантів до ВВП постійно зростає з 2010 р. і за підсумками 2015 р. – такі перекази становили 5,7% до ВВП, що не може насторожити на думку про важливість і значення дослідження шляхів залучення коштів трудових мігрантів у економіку України.

Таблиця 1

**Обсяги приватних грошових переказів з-за кордону,
млн. дол. США***

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Приватні грошові перекази	6177	5370	5862	7019	7526	8537	6489	5154
У % до ВВП	3,4%	4,6%	4,1%	4,1%	4,1%	4,5%	4,8%	5,7%

* Складено на основі [3].

Для того, щоб механізм трансформації міграційного капіталу в інвестиційні ресурси ефективно функціонував, потрібне його державне регулювання шляхом застосування політики стимулювання, за допомогою якого можна знизити рівень інвестиційних ризиків та підвищити роль фінансових ринків та посередників [2, с. 67].

Можна виділити такі напрямки, в яких можуть проводитися заходи щодо стимулювання інвестування коштів грошових переказів мігрантів в економіку:

- вдосконалення фінансових інструментів для мігрантів;
- підвищення фінансової грамотності мігрантів та членів їхніх сімей;
- заохочення мігрантів до спільних інвестицій в підприємницьку діяльність;
- підтримка індивідуального підприємництва мігрантів [5].

Стимулювання мігрантів до інвестицій може відбуватися шляхом співпраці місцевих органів влади з суб'єктами фінансового ринку щодо впровадження нових фінансових інструментів, які б були розроблені спеціально для мігрантів. Все більше банків та інших фінансових установ пропонують на ринку продукти, які максимально враховують потреби мігрантів, передбачають зменшення витрат, підвищення прибутковості та доступності. Вони включають в себе такі інструменти, як грошові перекази, мікрокредитування, програми заощаджень і страхові поліси. На сьогодні витрати, пов'язані з відправленням грошових переказів через банківські установи та платіжні системи, є надто високими. Це спонукає багатьох відправників звернутися до альтернативних неофіційних каналів, які пропонують послуги за більш низькою ціною та привабливішими умовами, такими як швидкість, анонімність угод, вигідне розташування місць відправлення та одержання коштів. Дані НБУ за 2011–2015 рр. демонструють про збільшення частки грошових переказів неформальними каналами у 2015 р. з 14,0% до 20,0%, та зменшення частки переказів, що надійшли через міжнародні платіжні системи (рис. 1)

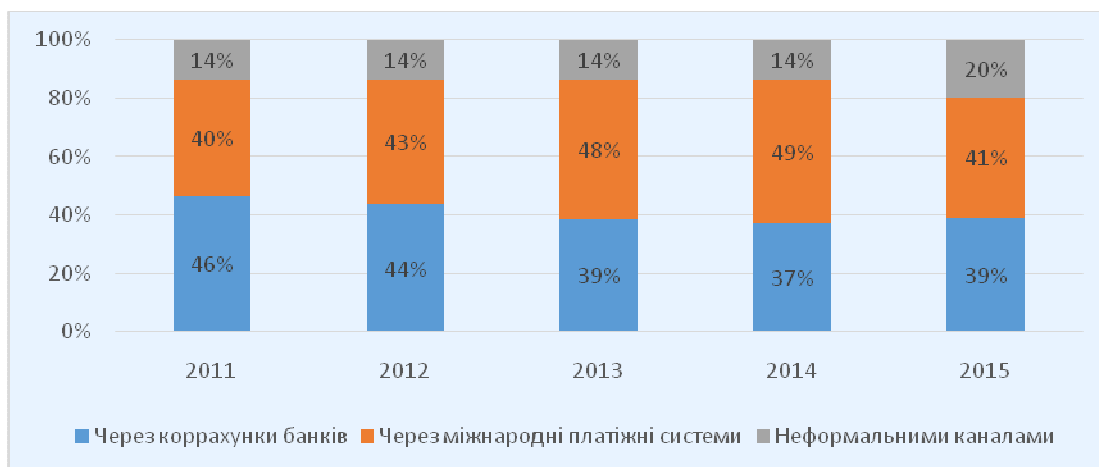

Рис. 1. Обсяги приватних грошових переказів з-за кордону за каналами походження, %

Ключ до успіху у стимулюванні розвитку подібних інструментів значною мірою полягає в їх здатності мобілізувати учасників фінансового сектора, таких як банки, інвестиційні компанії, кредитні та ощадні кооперативи. Зазначимо, що поряд із діяльністю фінансових установ щодо залучення коштів мігрантів в економіку регіону, важливу роль відіграє здатність мігрантів та членів їх сімей вирішувати, куди спрямовувати кошти. Підвищення обізнаності за допомогою комунікації та фінансової підготовки дає можливість мігрантам зробити усвідомлений вибір про те, як перевести гроші зі споживчих витрат на інвестиційні вкладення. Досвід показує, що ефективним є проведення тренінгів з підвищення фінансової грамотності мігрантів та членів їх сімей [6, с.116].

Стимулювання мігрантів до інвестицій їх коштів в підприємницьку діяльність може відбуватися шляхом надання пільгових мікрокредитів в країні походження мігрантів. Виділення позикових коштів може відбуватися на фінансування підприємницької діяльності. Наприклад, жінки мігрантів можуть заохочуватися до створення економічних кооперативів, які можуть перерости в підприємства шляхом фінансування за рахунок фондів, що формуються з грошових переказів та іншої допомоги. В багатьох випадках управління багатьма малими підприємствами, що створюються мігрантами в країнах їх походження покладається на їхніх родичів чи друзів. Засновуючи власну справу, мігранти таким чином готують собі підґрунтя для повернення додому. Щоб такий бізнес був успішним, повинні бути подолані такі основні перешкоди як нестача фінансових ресурсів та відсутність навичок в управлінні [4].

За умов, які були названі вище, у сфері залучення коштів трудових мігрантів видається доцільним розробити та запровадити заходи, спрямовані на заохочення переказів зароблених громадянами за кордоном коштів на батьківщину, їх ефективного використання. Зокрема, необхідно:

1) НБУ на основі зарубіжного досвіду рекомендувати банкам стратегію роботи в сфері переказів мігрантів, зокрема, виробити базові орієнтири щодо депозитних та кредитних послуг (вищі % під накопичувальні рахунки на основі переказів, дешевші кредити на основі цих рахунків для набуття освіти, розв'язання житлового питання, відкриття малого бізнесу. При цьому історія переказів може розглядатися як доказ існування джерела доходів за кордоном і як підстава для отримання зниженої ставки відсотку за кредитом на інвестування в Україні). Заохочувати банки до створення умов для збільшення переказів шляхом розширення кола послуг для мігрантів.

2) Законодавчо гарантувати звільнення від оподаткування переказів та депозитів, сформованих за їх рахунок.

3) У разі повернення працівника-мігранта на батьківщину запровадити систему безкоштовного переказу заощаджень з-за кордону, вільного від будь-яких фіскальних зобов'язань. Вивчити і використати зарубіжний досвід випуску спеціальних державних облігацій для діаспори та мігрантів.

4) Вивчити можливості зменшення мита на ввезення мігрантами інструментів та устаткування для започаткування власного бізнесу в Україні, продумати систему податкових пільг для мігрантів, які повертаються та вкладають зароблені за кордоном кошти у власну справу.

5) Розвивати різні форми підвищення фінансової грамотності мігрантів та отримувачів переказів в Україні, надання консультацій щодо можливостей вигідного вкладання зароблених коштів, започаткування малого бізнесу, працевлаштування, процедур визнання набутої під час практичної роботи за кордоном кваліфікації тощо.

6) Ці та інші заходи передбачити в загальнодержавній, а також регіональних, для регіонів, охоплених найбільш масовою міграцією, програмах дій, спрямованих на використання міграції в інтересах розвитку України [4].

Отже, приватні грошові перекази мігрантів можуть сприяти інвестиційній діяльності і зростанню соціально-економічного розвитку регіону, але цей процес не є автоматичним. Багато залежить від поведінки мігрантів, які переказують додому кошти і те, яким чином ці кошти фактично будуть використані. Кошти мігрантів, спрямовані переважно на споживання, мають невеликий позитивний ефект для економіки.

Література:

1. Куценко В.О. Тенденції розвитку світової системи грошових переказів / В.О. Куценко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України (Електронне наукове фахове видання). – 2010. – №2. – С. 131–138.
2. Малиновська О. Перекази мігрантів з-за кордону: обсяги, канали, соціально-економічне значення : аналітична доповідь / О. Малиновська. – К.: НІСД, 2013. – 67 с.
3. Огляд приватних грошових переказів в Україну [Електронний ресурс] // 2015 – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog>.
4. Перекази мігрантів з-за кордону та можливі заходи щодо їх заохочення та ефективного використання. Аналітична записка/ Відділ соціальної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.
5. Трачук І. Залучення міграційного капіталу в інвестиційну діяльність в Україні [Електронний ресурс] / І. Трачук, М. Вусятицька. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2013-3_0-pages-34_40.pdf.
6. Migration as an enabler of development in Ukraine. – Kyiv: International Organisation for Migration, 2016. – 116 с.

Осташук Ольга

ст. гр. ФУМм-11

Тернопільський національний економічний університет

ol-ostashuk@mail.ru

Науковий керівник – к.е.н. Квасниця О.В.

СТАН МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Висвітлено роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Досліджено структуру місцевих податків і зборів. Проаналізовано динаміку надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів України у період 2012–2015 рр.

Місцеві податки і збори посідають важливе місце у формуванні доходної частини місцевих бюджетів в більшості розвинених країн світу. На даний момент, під час проведення фінансової децентралізації і реформування місцевого оподаткування, дослідження ролі місцевих податків і зборів у системі формуванні доходної частини місцевих бюджетів є важливим і актуальним.

Система місцевого оподаткування повинна бути побудована таким чином, щоб надходження від місцевих податків і зборів покривали основні витрати територіальної громади, пов'язані з її функціонуванням.

Теоретичним підґрунтям дослідження місцевих податків і зборів у системі формування доходів місцевих бюджетів є наукові здобутки, зокрема, таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Й.М. Бескид, Н.О. Бикадорова, Ю.А. Бучакчийська, М.І. Карлін, С.І. Юрій, О.П. Кириленко, О.В. Квасниця, В.В. Письменний та ін.

Положення оновленого Податкового кодексу України [3] регламентують структуру місцевих податків і зборів. До місцевих податків відносять 2 податки (податок на майно, єдиний податок) та 2 збори (збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір). В Україні місцеві органи влади можуть самостійно встановлювати місцеві податки й збори та порядок їх сплати відповідно до переліку та в межах законодавчо визначених граничних розмірів ставок.

Зазначимо, що з 1 січня 2015 р. відбулося реформування податку на майно. В тому числі, збільшено кількість майнових податків. До його складу увійшли податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, плата за землю та транспортний податок.

Відмітимо, що порядок нарахування податку на нерухоме майно та справляння не відповідає практиці розвинутих країн світу, де розмір податку залежить від вартості об'єкта нерухомості, а не від житлової площі, як визначено чинним законодавством України. Тому необхідно внести відповідні корективи до Податкового кодексу. Окрім того, викликає сумніви можливість значних надходжень для місцевих потреб від запровадження податку на нерухомість для сільської місцевості, оскільки в умовах економічної кризи та стрімкого зубожіння селян такі ініціативи заздалегідь приречені на провал [2, с. 208].

До категорії місцевих податків з січня 2015 р. переведено плату за землю. Об'єктами оподаткування є [3]: земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні; земельні частки (паї), які перебувають у власності. Ставка земельного податку не більше 3%, сільськогосподарські угіддя – 1%. Орендна плата за землю 3–12%. Ставка земельного податку, за земельні ділянки, котрі перебувають у постійному користуванні СГД (крім комунальної та державної власності) не більше 12%. Ця законодавча ініціатива приведе до зростання надходжень до місцевих бюджетів.

Відповідно до положень Податкового кодексу України [3], зазначимо, що місцеві ради обов'язково встановлюють єдиний податок та податок на майно (у частині транспортного податку та плати за землю). Також місцеві ради в межах повноважень вирішують питання щодо встановлення податку на майно (у частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та встановлення збору за місця для паркування транспорт-

них засобів, туристичного збору. Забороняється встановлення місцевих податків та зборів, що не передбачені податковим законодавством.

Таблиця 1

Реформування єдиного податку [3; 4]

Групи платників	Річний дохід	Дозволена кількість працівників	Ставки
1 група: Фізичні особи	До 300 тис. грн.	–	До 10% МЗП (137,8 грн.)
2 група: Фізичні особи	До 1,5 млн. грн.	До 10	До 20% МЗП (275,6грн)
3 група: Фізичні та юридичні особи	До 5 млн. грн. (знизився у 4 рази; було 20 млн. грн.)	Не обмежено	3% доходу + ПДВ, або 5% доходу без ПДВ (було 2% і 4%)
4 група: Сільгоспвиробники	До 50 млн. грн.	Не обмежено	0,16%-5,4% нормативно-грошової оцінки 1 га землі, залежно від виду земель (у 2015 р. – 0,09-1,35%; ставки єдиного податку збільшені у 1,8 рази).

Статистичні дані (табл. 1) висвітлюють тенденцію до збільшення абсолютних показників надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів України за 2012–2015 рр. Зазначимо, що надходження місцевих податків і зборів станом на 1 грудня 2015 р. були в розмірі – 21,7 млрд. грн., що на – 271,2% більше показника 2014 р.

Проведемо аналіз структури і динаміки надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України.

Діаграма (рис. 1) наочно ілюструє динаміку надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України за 2012–2015 рр.

Відповідно до статистичних даних про виконання місцевих бюджетів України, відмітимо, що протягом 2013–2014 років домінують обсяги надходжень від єдиного податку до місцевих бюджетів. Зазначимо, що у 2013р. надійшло надходжень від єдиного податку в сумі – 6640,5 млн. грн., у 2014 р. – 7413,3 млн. грн., що на – 772,8 млн. грн. більше показника 2013 р. Що стосується 2015 р., то даний вид надходжень збільшився і досяг суми – 10975,1 млн. грн., а це на – 48% більше показника минулорічного та на – 65,3% більше показника 2013 р.

Наочно динаміка надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів за 2013– 2015 рр. представлена на діаграмі (рис. 2)

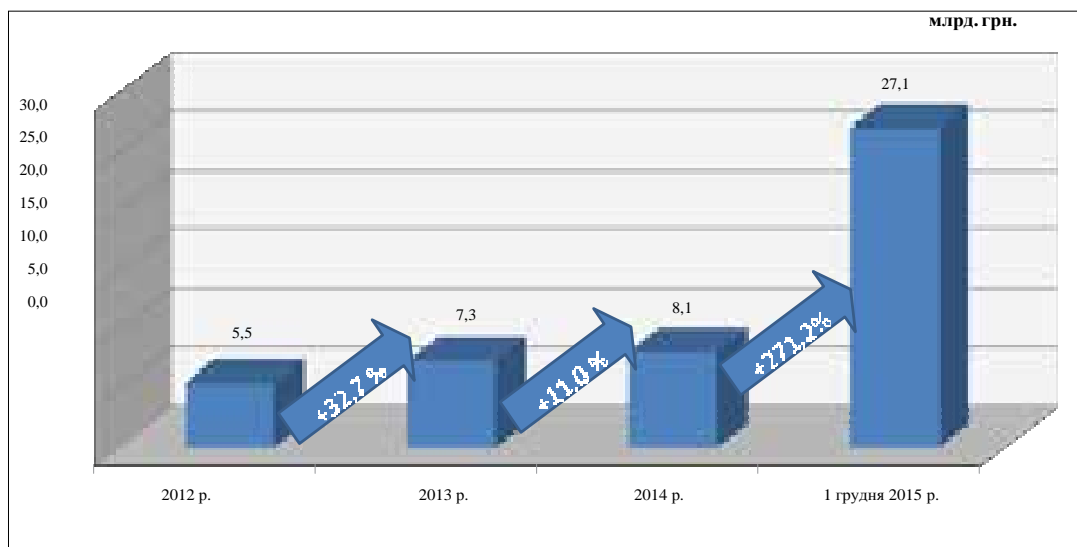

Рис. 1. Інфографіка динаміки надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України за 2012–2015 рр. [5]

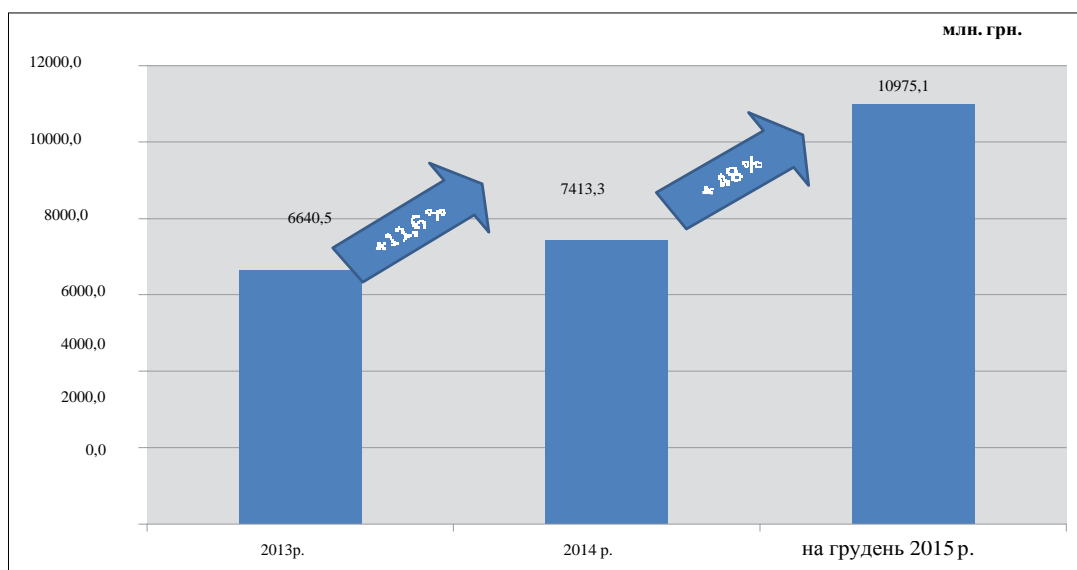

Рис. 2. Надходження єдиного податку до місцевих бюджетів України за 2013–2015 рр. [5]

У результаті проведеного аналізу місцевих бюджетів бачимо, що місцеві податки і збори протягом 2012–2014 рр. забезпечували невелику частку податкових надходжень, яка коливалася в межах від 6% до 10%.

Для порівняння, у США за рахунок місцевих податків забезпечується 65% доходів місцевих бюджетів, ФРН – 45%, у Франції – 60%, в ЄС їх частка сягає 30% (здебільшого завдяки податку на нерухомість), Великобританії – 36%, Японії – 33%. Саме тому місцеві податки і збори мають забез-

печувати фіскальні передумови самостійності місцевих бюджетів у частині формування їхніх доходів [2, с. 206].

Проаналізувавши надходження місцевих податків і зборів можна зробити наступні висновки. За період 2012–2015 рр. абсолютні показники надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів суттєво зросли. Таке зростання зумовлено збільшенням надходжень єдиного податку, частка якого в надходженнях від місцевих податків і зборів становить – 40,5%. А також запровадженням реформованого податку на майно з січня 2015 р. Питома вага якого у податкових надходженнях склала – 59,1%.

Виходячи з вищенаведеного, можемо зробити висновки. Місцеві податки та збори все ще не забезпечують значну частку надходжень до місцевих бюджетів. Для зростання питомої ваги місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів варто скористатися результативним зарубіжним досвідом, зокрема, дозволити місцевим органам влади запроваджувати на своїй території власні податки і збори. А при оподаткуванні податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки брати до уваги оціночну вартість майна, відповідно до якої стягується плата. Тобто, чим дорожча нерухомість, тим більшою повинна бути сума податку.

З проведеного аналізу бачимо, що всі законодавчі ініціативи, які були започатковані вплинуло позитивно на дохідну частину місцевих бюджетів. Вважаємо за доцільне центральним органам влади впродовж кількох років дати можливість проявитися всім нововведенням. Стабільна податкова система створить сприятливий інвестиційний клімат. Необхідно покращувати роботу адміністрування податків і зборів. Крім того, суспільство має бути свідомим щодо належної платіжної дисципліни.

Найбільшу актуальність, на нашу думку, становитимуть подальші дослідження, спрямовані на удосконалення місцевого оподаткування в Україні.

Література:

1. Бескид Й.М. Місцеві податки і збори та їх облік у доходах місцевих бюджетів України / Й.М. Бескид, Н.І. Вовна // Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТАНГ. – Тернопіль, 2011. – Вип. 13. – Ч. I. – С. 140–145.
2. Покатаєва О.В. Роль місцевих податків і зборів у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів в Україні / О.В. Покатаєва, П.С. Покатаєв // Держава та регіон. – 2012. – №2. – С. 206–212.
3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: офіц. текст: за станом на 1 лютого 2016 р. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 р.: Закон України від 24 грудня 2015 р. №909-VIII // Офіційний сайт Верховної Ради

України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/909-19>.

5. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

Панкратьєв Валентин

ст. гр. ФУДм-21

Тернопільський національний економічний університет

valentyn.p@i.ua

Науковий керівник – к.е.н. Квасниця О.В.

БЮДЖЕТНІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03 2012 №4618-VI передбачено надання державної фінансової підтримки через державний та місцевий бюджети на основі бюджетних програм, в яких визначено механізм такої підтримки [1]. Відповідальною за розробку та впровадження таких програм визначалась Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. Проте після її реорганізації постановою Кабінету Міністрів України «Положення про Державну регуляторну службу України» від 24.12.2014 №724 [2] питання пов'язані з розвитком малого підприємництва координуються Міністерством економічного розвитку і торгівлі, при якому діє Департамент дерегуляції та розвитку підприємства.

На сьогодні основними є поворотні бюджетні програми підтримки малого бізнесу, пов'язані із кредитуванням. Зокрема, це програма «Мікrokредитування суб'єктів малого підприємництва», що реалізується через Український фонд підтримки підприємства; в галузі сільського господарства діють такі програми як «Надання кредитів фермерським господарствам», що реалізується через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу» виконання якої здійснюється через державне підприємство «Спецагролізинг», кредити на реалізацію інноваційних та інвестиційних проектів, зокрема пов'язані із впровадженням енергозберігаючих та екологічно чистих технологій Дер-

жавної інноваційної фінансово-кредитної установи. Державним бюджетом також передбачається програма фінансування витрат Національної акціонерної компанії «Укراгролізинг», що надає сільськогосподарську техніку малим сільськогосподарським підприємствам на умовах фінансового лізингу. Обсяги фінансування кожної програми затверджуються законом про державний бюджет на відповідний рік.

Існують також бюджетні програми безповоротної фінансової підтримки. Мова йде про такі програми, як: «Фінансова підтримка фермерських господарств» новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими фермерськими садибами та таким, що розташовані у гірських населених пунктах, на поліських територіях; на часткове покриття витрат із собівартості готової продукції; на підтримку заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів; на підвищення кваліфікації та підготовки кадрів для малого та серед нього бізнесу.

Важливо дотримуватись принципу ефективності виконання бюджетних програм, тобто здійснювати аналіз досягнення запланованих програмою цілей за використання визначеного обсягу фінансових ресурсів. Проте, в Україні немає розроблених механізмів оцінки ефективності бюджетних програм розвитку малого підприємництва та визначення факторів, що вплинули на отриманий результат. Також спостерігається постійне недофінансування таких програм. Наприклад, фінансування програми «Надання кредитів фермерським господарствам» за підсумками 2014 р. було виконано тільки на 47% [3].

До державного бюджету також залучаються кошти на виконання спільних програм із міжнародними фінансово-кредитними організаціями. В даному напрямку співробітництво ведеться із Кредитною установою для відбудови, Європейським інвестиційним банком, Європейським банком реконструкції та розвитку.

Програми бюджетної допомоги ЄС Це не позики, а безоплатна допомога. Програма бюджетної підтримки ЄС-Україна є міжнародним юридичним та фінансовим договором для підтримки узгоджених реформ. Це грант, що переводиться до Державної казначейської служби України, після того, як українська сторона виконає узгоджені умови. Україна отримає 564 мільйони Євро до кінця 2016 р.

Макрофінансова допомога (МФД). Це позики з низькою відсотковою ставкою, які ЄС надає Україні. Ця допомога є частиною ширшого пакету підтримки для України (приблизно 11 млрд. євро), який був оголошений Європейською комісією 5 березня та схвалений лідерами ЄС у Європейській раді 6 березня.

Отже, бюджетні програми підтримки малого підприємництва є невід'ємною складовою всієї системи державної підтримки та потребують детальної оцінки ефективності їх виконання.

До новацій, які створюють додаткові економічні стимули, зорієнтовані на сприяння розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу на рівні громад – відноситься норма про закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел їх поповнення, у т.ч.: податку на доходи фізичних осіб (до бюджетів міст обласного значення та до районів має надходити – 60%, до обласних бюджетів – 15%, до бюджетів м. Києва – 40% цього податку); податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки (до обласних бюджетів має спрямовуватись – 10% відповідного податку). Ці та інші новації зорієнтовані на те, щоб у ОМС та у місцевої громади з'явилися реальні, дієві стимули щодо сприяння розвитку підприємництва, розширення виробництва, створення нових робочих місць як складової стимулювання економічного зростання територіальних громад.

Дійсно, ОМС територіальних громад, отримавши до місцевих бюджетів частину податків, що сплачують бізнес-структури, розміщені на їх території, отримують потужні стимули до залучення інвесторів. Це спонукає ОМС до того, щоб на місцевому рівні (за участю місцевої влади) швидко та прозоро вирішувались питання відведення земельних ділянок, надання дозвільних документів, знищувались корупційні схеми, що заважатимуть розвитку підприємництва. В країнах ЄС існує вислів: «Мер має вміння «продати» місто». Тобто, йдеться про активну рекламу, популяризацію переваг інвестування коштів потенційних інвесторів саме у те чи інше місто (у розвиток певної територіальної громади). Адже за інвесторів між громадами триває жорстка конкурентна боротьба. Дійсно, чим більше інвесторів розпочнуть підприємницьку діяльність на території певної громади, тим більше надходжень отримають місцеві бюджети, а отже – зросте фінансування на саморозвиток цих громад (водночас, такий підхід реалізується за умови, якщо підприємства, розташовані на певній території, за законом будуть сплачувати податки за місцем свого фактичного розташування) [4].

Для залучення потенційних інвесторів місцева влада використовує такі заходи: створення інвестиційних карт територій (що постійно оновлюються); застосування «бренду» міста, що дає додаткові переваги бізнес-структурам під час маркетингу (у т.ч. реклами) продукції, виробленої у тій чи іншій місцевості; відкритість та публічність мають стати нормою в процесі прийняття місцевою владою рішень про виділення земельних ділянок для бізнес-структур, надання дозвільних документів на початок ведення бізнесу; впровадження електронного врядування та «електронних

громадських приймалень», що обслуговують інвесторів, бізнес-структури, населення та ін. Ці та інші новації зорієнтовані на реальну децентралізацію та зміщення центрів економічної активності на місцевий рівень. Адже багатство країни приростає багатством та економічним розвитком її регіонів.

З метою створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва потрібні відповідні зміни щодо реалізації державної політики у цій сфері. Оскільки ефективне використання коштів місцевих бюджетів, повнота та своєчасність фінансування регіональних програм розвитку малого підприємництва є ключовими питаннями в роботі органів місцевої влади, що в перспективі дасть змогу забезпечити економічне зростання кожного з регіонів [5].

Література:

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва [Електронний ресурс]: Закон України від 22.03.2012 №4618-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.

2. Положення про Державну регуляторну службу України [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 р. №724. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/724-2014>.

3. Кредитування державного бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/document>.

4. Біла С.О. Вплив децентралізації на стимулювання економічного зростання територіальних громад в Україні // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Серія №18. – Економіка і право: зб. наукових праць. – Вип. 27. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – С.60–68.

5. Квасниця О.В. моніторинг та оцінка результативності регіональних програм розвитку малого підприємництва в Україні / О.В. Квасниця // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І.Д. Пасічник, О.І. Дем'янчук. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Вип. 24. – С. 163–168.

Патік Анастасія

ст. гр. ФДГм-21

Тернопільський національний економічний університет

m.hupalovska@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н. Гупаловська М.Б.

ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИЦІЙНИХ ВИТРАТ

Розвиток національної економіки та її структурна перебудова на сьогоднішній день залежать від активізації інвестиційної діяльності. Тому основним завданням на даному етапі функціонування економіки України є мобілізація джерел інвестицій і їх раціональне та ефективне використання відповідно до напрямів економічного зростання. Одним із основних джерел інвестиційних ресурсів вважають заощадження домогосподарств, нестача яких призводить до недостатності інвестицій, що є наслідком невідповідності якості основного капіталу та впливає на рівень доходу населення і на загальний обсяг вітчизняного виробництва.

Незважаючи на численну кількість публікацій, пов'язаних з аналізом факторів, які здійснюють вплив на обсяг заощаджень домогосподарств та їхнє стимулювання, все ж потрібно надати ряд пропозицій для покращення процесу оптимізації та трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції та за для активізації діяльності індивідуальних інвесторів на фінансовому ринку, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Одним із основних результатів функціонування фінансів домогосподарств, як окремої ланки фінансової системи України, є формування заощаджень, які не тільки сприяють найбільш повному та безперервному задоволенню потреб домашнього господарства, але і є важливим джерелом для розвитку різних суб'єктів економічної діяльності. Однак для того, щоб заощадження населення ефективно використовувались іншими економічними одиницями, необхідно, щоб вони спочатку були належним чином організовані, а вже потім – трансформовані в інвестиції.

У процесі формування, збереження і використання заощаджень головними суб'єктами виступають держава, фінансово-господарські інституції, домашні господарства. Домогосподарства є ключовим суб'єктом ощадного процесу, тому що вони розпоряджаються вільними грошовими коштами, які виступають джерелом заощаджень, формуючи ті потреби, задоволення яких приводить до виникнення заощаджень.

Існує велика кількість причин через які у домогосподарств утворюються заощадження. Іноді домогосподарства вимушені заощаджувати че-

рез товарний дефіцит або через бажання накопичити певну суму за для непербачених витрат або за для придбання дорогих товарів. Ще однією причиною, яка більш характерна для домогосподарств з високим рівнем доходів. Їхний дохід дозволяє їм спрямувати частину коштів на накопичення з метою вилучення додаткового доходу шляхом вкладення їх в цінні папери, банківські депозити і т.д., тобто інвестування. Високий рівень заощаджень та їх зростання в умовах ринкової економіки свідчать про зміцнення фінансів домогосподарств. Серед інших мотивів, що спонукають домогосподарства заощаджувати відносять: попереджувальний мотив, мотив комфортності, пенсійний мотив, інвестиційний мотив та ін. [2].

Ефективність розміщення заощаджень домогосподарств залежить від багатьох чинників, а саме: обсягу накопичених заощаджень певного домогосподарства; ступінь ризику вкладених фінансових інструментів; термін, на який розміщений фінансовий ресурс; попит на фінансові ресурси з боку установ та підприємств; рівень законодавчого регулювання питань розміщення фінансових ресурсів [4]

Переважно населення зберігає свої збереження у таких формах:

- 1) грошові кошти національній та іноземній валюті;
- 2) вкладення на рахунках банків та небанківських фінансово-кредитних установах;
- 3) купівля акцій та боргових цінних паперів; 4) придбання нерухомості, дорогоцінних металів, антикваріату тощо.

Зазначимо, що ринкова економіка пропонує велику кількість різноманітних форм вкладення вільних коштів та необмежену свободу їхнього вибору. Існують певні критерії, за допомогою яких визначають заощаджувальну поведінку домогосподарств, такі як: ринковій економіці існує велика кількість доступних форм вкладення заощаджень і необмежена свобода їхнього вибору. Основними критеріями, що визначають заощаджувальну поведінку населення, є дохідність, безпека та ліквідність їх заощаджень. Найбільш поширеними серед домогосподарств є такі види заощаджень як: банківські депозити, нерухомість, пайові інвестиційні фонди, дорогоцінні метали, цінні папери, купівля валюти, вклади в кредитні спілки та недержавні пенсійні фонди.

Окрім цього, на ефективність розміщення заощаджень домогосподарств впливає низка суб'єктивних та об'єктивних факторів. До них можна віднести: обсяг заощаджень; термін розміщення; ступінь ризику, з яким їх планується розміщувати; попит на фінансові ресурси від установ, підприємств та організацій; урегульованість питань розміщення фінансових ресурсів на законодавчому рівні.

Основним джерелом для формування заощаджень домогосподарств є грошові кошти, які залишаються у їхньому розпорядженні після здійснення споживчих витрат. Дохід домогосподарств найбільшою мірою впливає на їх ощадну діяльність. Крім рівня доходу, на процес накопичення коштів впливають такі основні фактори: політична та економічна стабільність держави; фінансова стабільність держави; ринкові особливості споживання та заощадження, які склалися у відповідній країні, регіоні і т.д.; культурно-історичні та природно-кліматичні особливості структури споживання, а відтак і заощадження.

Не менш важливим фактором впливу на обсяги заощадження є темп інфляції. Високий рівень інфляції зменшує рівень організованих заощаджень, так як населення в той період починає зберігати ресурси в готівковій формі.

Кожен чинник може впливати на процес заощадження як у напрямі його активізації, так і навпаки – виступати каталізатором для збільшення споживчих витрат. Наприклад, збільшення відсоткових ставок за депозитами стимулює домогосподарства до внесення коштів на депозитні рахунки, пониження ставок зменшить зацікавленість щодо цього інструменту та поживає інтерес до альтернативних шляхів заощаджень. Основним критерієм за яким класифікують заощадження, як вважають більшість науковців, є спонукальні мотиви здійснення заощаджень або функціональна спрямованість, відповідно до якої заощадження домогосподарств поділяються на:

- мотивовані заощадження домогосподарств;
- немотивовані заощадження домогосподарств.

Як правило, мотивовані заощадження є добровільними, оскільки вони визначаються намаганням членів домогосподарств покращити або зберегти рівень задоволення своїх потреб у майбутньому. Це означає свідоме та добровільне відмовлення певної частки поточного споживання громадянами з метою забезпечення майбутніх потреб.

Однак в деяких випадках виникають ситуації, коли громадяни повинні відмовитися від звичних обсягів споживання через певні, незалежні від них обставини. У таких випадках говорять про немотивовані або вимушені заощадження. Причинами їх виникнення зазвичай є [1]:

- швидке зростання доходів населення у випадку, коли можливості для розширення споживання не спричинили виникнення нових потреб;
- невідповідність платоспроможного попиту населення пропозиції товарів і послуг при порушенні відтворювальних процесів в економіці країни;
- отримання громадянами тіньових доходів.

Загалом процес заощадження на рівні домогосподарств проходить три етапи [3]:

I етап – неінтенсивні заощадження на початку трудової діяльності членів домашнього господарства.

II етап – інтенсивні заощадження у передпенсійний період, обумовлені ефективною реалізацією раніше накопиченого людського капіталу членами домашнього господарства, що сприяє отриманню ними максимальних доходів. До того ж, саме у цей період життєвого циклу починають приносити доходи раніше здійснені інвестиції, реалізуються можливості отримання спадщини від родичів старшого покоління та одночасно знижується або стабілізується споживання індивідом товарів і послуг;

III етап – забезпечення поточного споживання за рахунок поступового зниження накопиченого обсягу активів після виходу на пенсію, що пов'язано із втратою поточного доходу від самостійної трудової діяльності. Лише мізерна частка осіб, котрі є власниками значних фінансових активів, може дозволити собі після виходу на пенсію жити на доходи від цих активів та не зменшувати загальний обсяг накопиченого майна. Відтак, фінансові активи та інше майно через механізм успадкування може переходити від одного покоління до іншого.

Правильно заощаджувати кошти повинна вміти кожна людина. На сьогоднішній час незалежні фінансові консультанти та інвестори стверджують, що краще відкладати як мінімум 10% від свого капіталу, щоб не обмежувати себе у найнеобхідніших потребах, оскільки бувають такі індивідууми, котрі заощаджують 50-80% своїх доходів, при цьому обмежуючи себе у всьому. У результаті таких дій через 2-3 місяці людина «зривається» і перестає заощаджувати, що є неправильним. Багато хто відмовляється відкладати кошти, аргументуючи це тим, що грошей вистачає «від зарплати до зарплати». В такому випадку консультанти радять знайти шляхи, завдяки яким можна певним чином заощадити кошти (наприклад, харчуватися вдома, а не в ресторанах або ж користуватися послугами маршрутної таксі, а не приватного).

Отже, основним бар'єром для здійснення активної трансформації заощаджень в інвестиційні ресурси є незначний рівень залучених заощаджень в сектори національної економіки.

Вважається, що найкращим мотивом заощаджень є вибір конкретної мети або цілей, тому що таким чином людина розуміє, для чого вона відкладає кошти. При цьому ціль повинна бути конкретна, реальна, економічно обґрунтована і досяжна. В свою чергу цілі, в залежності від терміну, бувають коротко, середньо і довготермінові. Досягнення перших двох можливе у випадку, коли людина самостійно відкладає кошти, а от досяг-

нути довготермінових цілей краще, використовуючи можливості фінансового ринку.

Література:

1. Алексеєнко М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики: моногр. / М.Д. Алексеєнко. – К.: КНЕУ, 2002. – 276 с.
2. Ватченко О.Б. Заощадження населення в умовах ринкової трансформації економіки України / О.Б. Ватченко, О.С. Альхімович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
3. Кізіма Т.О. Прагматика та перспективи трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції / Т.О. Кізіма // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. – №10. – С. 22–26.
4. Шаманська О.С. Сутність і особливості заощаджень населення в умовах ринкової трансформації економіки / О.С. Шаманська // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції – 2012 – №3. – С. 72–77.

Пачковська Мар'яна

ст. гр. ФУПОМ-11

Тернопільський національний економічний університет

mariana_2695@mail.ru

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лободіна З.М.

ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ

В умовах перманентних соціально-економічних трансформацій в Українській державі зростає значення місцевих бюджетів у реалізації економічної політики, вирішенні соціальних проблем, підтримці незахищених і малозабезпечених верств населення.

Багатогранна роль місцевих бюджетів зводиться до того, що вони виступають фінансовим підґрунтям для реалізації державної регіональної політики та вважаються фондами грошових коштів, звідки органи місцевого самоврядування черпають ресурси для виконання покладених на них повноважень.

З 2015 р. поряд із функціонуванням бюджету Автономної Республіки Крим, обласних, районних бюджетів і бюджетів місцевого самоврядування, до яких належать бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (в т. ч. районів у містах), склад бюджетної системи України

поповнився новим видом місцевих бюджетів – бюджетами об'єднаних територіальних громад.

Упродовж останніх двох років в Україні здійснено реальні кроки в напрямі передачі регіонам і територіальним громадам певних повноважень і фінансових ресурсів для їх реалізації.

Так, внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України дозволило:

- розширити права органів місцевого самоврядування щодо прийняття рішень – їм надано повну бюджетну самостійність щодо наповнення своїх бюджетів та здійснення видаткових повноважень;

- запровадити нову модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин;

- збільшити джерела формування дохідної частини місцевих бюджетів шляхом передачі окремих доходів з державного бюджету та підвищити фіскальну незалежність органів місцевого самоврядування щодо місцевих податків та зборів тощо.

Результати виконання місцевих бюджетів у 2015 р. підтверджують, що зміни до бюджетного та податкового законодавства забезпечили реальний ріст ресурсу місцевих бюджетів та підвищення рівня їх фінансової забезпеченості.

Так, у 2015 р. доходи загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (без трансфертних платежів) зросли порівняно з минулим роком на 43,8% (у 2014 р. у порівнянні з 2013 р. доходи зросли лише на 4,4%).

Забезпечено приріст надходжень по всіх податках, зокрема по: податку на доходи фізичних осіб – 23,1% або 10,1 млрд. грн. (у 15 регіонах з 25 темп росту вище середнього по Україні); платі за землю – 30,3% або 3,4 млрд. грн. (у 14 регіонах з 25 темп росту вище середнього по Україні).

В цілому заплановані показники надходжень загального фонду місцевих бюджетів на 2015 р. були виконанні всіма регіонами.

Також зазнала змін структура видатків місцевих бюджетів. Зросли видатки на виконання самоврядних повноважень, що свідчить про підвищення видаткової автономності місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні. Так, частка видатків на житлово-комунальне господарство збільшилась з 1,9% до 4,5% (+7,0 млрд. грн.). Зросла частка видатків на транспорт і дорожнє господарство з 1,4% у 2014 р. до 2,3% у 2015 р. (+2,9 млрд. грн.) [1; 2].

Основними факторами, які вплинули на зростання надходжень місцевих бюджетів, були:

– реалізація реформи міжбюджетних відносин та надання місцевим органам влади бюджетної самостійності, в тому числі в частині встановлення ставок податків і їх адміністрування;

– скасування пільг, які надавалися на державному рівні, та надання права місцевим органам влади самостійно приймати рішення з даного питання;

– запровадження нового податку (акцизний податок) та розширення бази оподаткування за діючими податками;

– підвищення мотивацій до нарощування дохідної бази місцевих бюджетів.

Зважаючи на вищевикладене, більшість із запропонованих урядових заходів в рамках проведення адміністративно-територіальної та бюджетної реформ є доцільними та спрямовані на забезпечення необхідними фінансовими ресурсами виконання повноважень органів місцевого самоврядування, усунення фіскальних дисбалансів, спричинених диспропорціями у соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць країни. Проте зміни у порядку формування доходів місцевих бюджетів очікуваних позитивних результатів для забезпечення економічного зростання та покращення добробуту населення не принесуть без реалізації виваженої державної політики у напрямку стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання, зменшення тіньового сектору економіки, в першу чергу шляхом створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу, реального послаблення податкового тиску, підвищення інвестиційної привабливості, стабілізації фінансової системи [3, с. 217], боротьби з корупцією тощо.

Література:

1. Бюджетна децентралізація – 2015 та її результати – офіційно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/1674>.

2. Корень Н.В. Аналіз та оцінка реалізації бюджетної децентралізації в Україні. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2242/>.

3. Лободіна З.М. Трансформація доходів місцевих бюджетів у контексті проведення адміністративно-територіальної реформи / Лободіна З.М. // Збірник матеріалів доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток регіонів та громад в умовах адміністративно-територіальної реформи: перспективи та загрози» (Тернопіль–Вишнівець, 20–21 жовтня 2015 р.). –Тернопіль – Вишнівець: ТНЕУ. – 2015. – С. 213–217.

Пивовар Людмила

ст. гр. ФУПОМ-12

Тернопільський національний економічний університет

pivovar.1996@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Важливим кроком у роботі органів Фонду став процес оптимізації кількості територіальних управлінь і штатної чисельності працівників. На даний час уже завершено перший етап об'єднання, в результаті якого було скорочено 158 територіальних управлінь і 4572 штатні одиниці. На 1 травня 2016 р. система органів Пенсійного фонду України складається з 525 територіальних управлінь і центрального апарату. Гранична чисельність працівників становить 31992 штатні одиниці.

Крім того, було проведено великий обсяг роботи з перегляду та аналізу функціональних процесів у розрізі всіх структурних підрозділів Фонду, як по вертикалі підпорядкованості, так і по горизонталі. Результатом роботи стало зменшення кількості структурних підрозділів, різних керівних посад, затвердження нових структур, штатних розписів, положень про структурні підрозділи та посадових інструкцій державних службовців органів Фонду, починаючи з центрального апарату до районного управління. Проведений аналіз кількісного складу персоналу свідчить, що 27316, або 96% всіх працюючих у системі Пенсійного фонду, – державні службовці, з яких 2597 осіб (9,5%) – чоловіки, 24719 осіб (90,5%) – жінки. Протягом останніх п'яти років гранична чисельність персоналу зменшилася на 5746 штатних одиниць, або 15%.

Аналіз якісного складу показав позитивну динаміку підвищення освітнього рівня працівників Фонду. Так 23332 фахівців, або 86% загальної кількості державних службовців Фонду, мають повну вищу освіту (магістр, спеціаліст). При цьому перше місце з питомої ваги посідають працівники з економічною освітою – 18478 (69%), друге, з технічною, – 5301 (20%) та третє – з юридичною освітою – 1 136 (4%). Кількість магістрів державного управління в 2015 р. становила 672 особи (5% загальної чисельності) проти 479 осіб (1%) у 2011 р.

Сьогодні, в умовах централізації та автоматизації функціональних процесів, побудови оптимальної структури органів Фонду, підвищення рівня обслуговування населення, модернізації інформаційних ресурсів і технічної бази, переходу на електронний докуменообіг, працівники системи

Фонду повинні проявляти безперечну фаховість, досконалість знання законодавчої бази та сучасних інформаційних систем.

Побудова професійного, високоефективного, стабільного та авторитетного колективу потребує постійної концентрації зусиль, визначення пріоритетних напрямів роботи. Саме з метою концентрації зусиль і визначення конкретних цілей у кадровому менеджменті було розроблено Стратегію розвитку та зміцнення кадрового потенціалу органів Пенсійного фонду України на 2016–2018 рр.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання функціонування територіальних органів Пенсійного фонду України» від 16 грудня 2015р. №1055.
2. Постанова Правління Пенсійного фонду України «Про стан системи управління персоналом в органах Пенсійного фонду України» від 03.06.2016 №13-2.
3. Офіційний веб-сайт Управління Пенсійного фонду України. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>.

Пінчук Альона

ст. гр. ФУДзм-11

Тернопільський національний економічний університет

i.sydor@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

В умовах необхідності підвищення конкурентоздатності національної економіки нагального вирішення потребує формування і реалізація ефективної бюджетної політики спрямованої на забезпечення функціонування соціальної сфери з метою всебічної підтримки розвитку людського капіталу у всіх галузях. Від навиків людини, її професійності та умінь реалізовувати на практиці теоретичні знання залежить продуктивність праці, а відтак – ефективність виробництва. Саме тому, на сьогодні, актуалізуються питання інвестування в людський капітал з метою розвитку творчих і новаторських здібностей працівників шляхом активізації їх інтелектуальної діяльності та стимулювання мотивації до праці [1, с. 47].

На жаль, аналіз сучасних тенденцій реалізації бюджетної політики у соціальній сфері свідчить про неефективність державної політики у на-

прямі інвестування у людський капітал. Наприклад, при щорічному зростанні обсягів фінансування: освітньої галузі, існує дисбаланс між робітниками з професійною освітою, фахівцями з вищою освітою та попитом на кожну з таких категорій працівників; галузі охорони здоров'я, його рівень не відповідає світовим стандартам, в результаті чого можна спостерігати щорічне падіння якості життя, скорочення середньої його тривалості та зростання захворюваності і смертності населення.

Головним джерелом фінансового забезпечення галузей охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення, а також освіти є кошти Державного та місцевих бюджетів України, щоправда більша частина видатків на зазначені галузі здійснюється з місцевих бюджетів. При цьому, для фінансового забезпечення їх усіх характерні два найбільших недоліки – це недосконалість планування бюджетних видатків на виконання державою соціальної функції та недостатність бюджетних асигнувань, що актуалізують питання пошуку нових альтернативних джерел фінансових ресурсів або ж використання внутрішніх їх резервів, які можна віднайти усередині кожної із зазначених сфер виконання соціальної функції держави.

Розмір видатків Зведеного бюджету України на фінансування галузей 1) охорони здоров'я, 2) соціального захисту й соціального забезпечення, 3) освіти щороку зростають. Щодо перших, вони зросли із 48961,6 млн. грн. у 2011 р. до 57150,1 млн. грн. у 2014 р. Величина других – 105434,8 млн. грн. до 138004,7 млн. грн. відповідно. Треті зросли із 86253,6 млн. грн. у 2011 р. до 100109,5 млн. грн. у 2014 р. [2].

Попри щорічне зростання бюджетних видатків на соціальну сферу, покращення фінансового стану установ і закладів, працівників галузей не спостерігається, що очевидно обумовлено недієвістю чинного фінансового забезпечення, стрімкою рецесією економіки в умовах розбазарювання золотовалютних резервів попередньою владою, буремними соціальними настроями, воєнних дій на Сході країни, загостренням суспільної напруги та, чи найважливіше неефективність організаційно-управлінського механізму в життєво важливих сферах.

Крім того, всередині кожної системи є специфічні, притаманні конкретній галузі проблеми. Так, в сфері охорони здоров'я та освіти – це неефективність фінансового планування бюджетних видатків на основі нормативів (кількості учнів, тарифних ставок, ліжок, ліжко-днів, чисельності медперсоналу), що фактично визначає величину фінансових ресурсів на поточне утримання відповідних закладів та позбавляє їх керівників здійснювати перерозподіл грошових коштів за пріоритетними напрямками, які різняться за видами закладів.

У сфері соціального захисту і соціального забезпечення до таких проблем належать: недосконалість порядку визначення та надання соціальних пільг і гарантій, відсутність державних соціальних стандартів, низький рівень розвитку недержавного соціального страхування, неефективність використання бюджетних видатків, спрямованих на фінансування соціально-важливих програм і заходів, непрозорість і заполітизованість процесу надання різного роду соціальних допомог та відсутність громадського контролю.

Задля удосконалення бюджетної політики у соціальній сфері необхідно здійснити наступні заходи:

– створити законодавчі, інституційні та організаційні умови для розвитку добровільного та вироблення дієвого механізму обов'язкового медичного страхування; встановити мінімальні розміри гарантій безкоштовної медичної допомоги, на яку може претендувати кожен громадянин незалежно від рівня його доходу і соціального статусу; удосконалити планування бюджетних видатків на дану галузь в напрямку урахування обсягу і якості наданих медичних послуг та потужності медичного закладу; здійснювати заходи по боротьбі з корупцією; підвищити рівень оплати праці працівникам даної галузі;

– вдосконалити систему соціальних допомог, пільг і гарантій задля дієвості соціального захисту різних верств населення запровадженням єдиного соціального пакету таких пільг та підвищення адресності соціальних допомог; посилити контроль за майновим станом претендентів на пільги; підвищити розмір заробітної плати працівників, зайнятих у даній сфері та ін.;

– удосконалити планування видатків бюджету на освіту; забезпечити розвиток інструментів в галузі, які стимулювали б до покращення якості освітніх послуг шляхом запровадження грантів на виконання певних науково-дослідних робіт; застосовувати ефективні фінансові важелі задля розширення доступності освітніх послуг серед населення різних категорій шляхом надання кредитів на такі цілі за зниженим відсотками для осіб із малозабезпечених сімей та із низькими доходами; залучати приватні інвестиції з метою покращення матеріально-технічної інфраструктури освітньої галузі.

Література:

1. Максюта А. Бюджетна складова суспільного розвитку / А. Максюта, І. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2012. – №3. – С. 45–54.

2. Звіти про виконання Державного бюджету України у 2010–2014 рр., представлені Державною казначейською службою України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.

Піскун Ірина
ст. гр. ФУПОМ-12
Тернопільський національний економічний університет
justira99@gmail.com
Науковий керівник – к.е.н., доцент Лободіна З.М.

ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ НА БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС

Функціонування бюджетної системи, забезпечення її дієвості та надійності залежить від усіх учасників бюджетного процесу. Якість складання та виконання бюджету впливає на результативність бюджетної політики, котра повинна забезпечити фінансову стабільність держави, високий рівень життя населення у ній.

Проведення реформи у напрямку децентралізації фінансової системи України потребує розгляду її впливу на ефективність бюджетного процесу в країні.

Основними завданнями реформи децентралізації було досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на засадах субсидіарності. Процес об'єднання у громади побудований на добровільних засадах.

Необхідність реформування системи адміністративно-територіального устрою була зумовлена такими основними проблемами:

– знижена ефективність управління територіями за рахунок великої кількості адміністративно-територіальних одиниць базового та районного рівнів. Оскільки у маленьких селах з сотнею мешканців обирають сільську раду і усі гроші громади витрачаються на утримання адміністрації, тоді як спроможності надавати громадянам необхідні публічні послуги – як освіта, охорона здоров'я, комунальні послуги не можливо за власні кошти;

– депопуляція населення в малих селах, яка з кожним роком зростає. У сільських громадах із чисельністю менше 500 осіб у більшості не утворено виконавчих органів сільських рад, немає бюджетних установ, комунальних підприємств тощо;

– невідповідність статусу адміністративно-територіальних одиниць та їхнього кадрового, ресурсного та організаційного забезпечення. Більшість сільських громад дотаційні. Дотаційність 5,4 тис. бюджетів місцевого самоврядування становить понад 70%, близько 500 територіальних громад на 90% утримуються за рахунок коштів державного бюджету. Лише 5% сільських громад, за оцінками Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад, можна вважати самодостатніми, здатними забезпечувати поступальний соціально-економічний розвиток своїх громад;

дублювання повноважень. У складі адміністративно-територіальних одиниць є інші одиниць цього ж рівня, що призводить до конфлікту компетенції як між органами місцевого самоврядування, так і між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади [1].

Взятий досвід Польщі допоміг при розробці механізмів децентралізації влади. Головними напрямками змін, які стосуються підвищення ефективності бюджетного процесу є такі:

– самостійність місцевих бюджетів у плані фінансів та бюджету;
– закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходу та розширення дохідної бази;

– вирівнювання бюджетів за доходами, а не за видатками, тобто зміна бюджетного механізму регулювання та вирівнювання;

– децентралізація видаткових повноважень та наділення сіл, міст, районів та областей виключними повноваженнями за принципом субсидіарності;

– поява територіальних громад. Громади, об'єднані відповідно до критеріїв, визначених Законом «Про добровільне об'єднання територіальних громад»;

– невикористані субвенції залишатимуться в розпорядженні місцевого бюджету і можуть бути використані у наступному році;

– посилення відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів у частині формування паспортів бюджетних програм та запровадження форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку для збору інформації, необхідної для підтвердження результативних показників бюджетних програм;

– прозора система управління новоутворених громад [2].

Проте до сьогодні правове регулювання адміністративно-територіального устрою є недостатнім і суперечливим. Відсутній спеціальний закон про адміністративно-територіальний устрій, хоча відповідно до Конституції України, територіальний устрій України визначається виключно законом. Натомість до цього часу базовим нормативним актом із регулювання адміністративно-територіального устрою залишається Указ

Президії Верховної Ради Української РСР від 12 березня 1981 р. №1654-Х «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР». Цим документом визначено перелік адміністративно-територіальних одиниць, який включає: область, район, місто, район у місті, селище міського типу, сільрада, село і селище. Передбачено існування таких категорій населених пунктів, як міста обласного підпорядкування, міста районного підпорядкування, селища міського типу, що не відповідає Конституції України. Міста обласного значення користуються правами самоврядування, тоді як міста районного значення, села, селища залежать від районної державної адміністрації [1].

Не можна оминати і позитивні зрушення. Хоча реформа ще не доведена до кінця, але результати досить очевидні. Так кількість місцевих бюджетів всього становить 10838, в тому числі: 24 обласних бюджетів; міський бюджет міста Києва; 148 міських бюджетів міст обласного значення; 460 районних бюджетів; 159 бюджетів об'єднаних територіальних громад; 224 міських бюджетів міст районного значення; 592 селищних бюджетів; 27 бюджетів районів у містах; 9199 сільських бюджетів; 4 районних бюджетів які не мають міжбюджетних відносин (без місцевих бюджетів АРК, м. Севастополь та території АТО) [3]. Це менше, ніж було у 2015 р., в якому загальна кількість місцевих бюджетів становила 11488 [4].

Змінилися засади розрахунку і надання міжбюджетних трансфертів, вирівнювання, перерозподілу податків, з'явилась нова податкова база для розвитку місцевих громад, нормалізувалась робота казначейства, повернулися властиві місцевому самоврядуванню повноваження (право самостійно визначатися із політикою щодо паркування автомобілів, повноваження у сфері архітектури та містобудування тощо). Децентралізація надала право кожній території проводити власну соціально-економічну політику, яка враховує інтереси мешканців певної адміністративно-територіальної одиниці та має на меті ефективно використання місцевих ресурсів.

Таким чином, визначивши коло проблем та позитивних зрушень в процесі децентралізації фінансової системи України, можна підсумувати, що результат ефективності даної реформи проявляється у позитивному впливі на бюджетний процес. Кінцевим критерієм успіху реформи мають бути ті можливості, які децентралізація дасть територіальним громадам, щоб в подальшому проводити системні реформи в інших сферах суспільного розвитку, за умови успіху цього процесу реформування.

Література:

1. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. – К.: НІСД, 2016.– 61 с.
2. Бюджетний процес в Україні в контексті змін бюджетного законодавства // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=840>.
3. Місцеві бюджети. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/local-budg>.
4. В Україні затверджені майже всі місцеві бюджети. – 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2015/02/23/529982/>.

Полівчак Олексій

ст. гр. ФУПОМ-11

Тернопільський національний економічний університет

oleksiy.polivchak@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Савчук С.В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Поглиблення процесів децентралізації зумовлюють необхідність модернізації бюджетного процесу, в тому числі на місцевому рівні. Адже соціально-економічний розвиток держави та фінансові можливості окремих регіонів в цілому залежать від ефективної організації бюджетного процесу. Тому дослідження концептуальних основ бюджетного процесу має важливе значення як для розвитку теоретичних підходів, так і для вирішення практичних завдань.

В економічній літературі застосовується багато наукових підходів щодо сутності бюджетного процесу, специфіки його організації, в тому числі на місцевому рівні, що дає змогу виявити масштаби його багатогранного впливу на функціонування та розвиток усіх сфер суспільного життя.

Так, Бюджетним кодексом України бюджетний процес визначено, як регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства [1]. У такому трактуванні передбачено взаємодію учасників бюджетного процесу на всіх його стадіях. Відповідно до ст. 19 Бюджетного кодексу, бюджетний процес охоплює чотири стадії. Зокрема, на місцевому рівні такими стадіями є: складання проекту місцевого бюджету; розгляд проекту та прийняття рі-

шення про місцевий бюджет; виконання місцевого бюджету, в тому числі у разі необхідності внесення змін до рішення про місцевий бюджет; підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього [1].

У Фінансовому словнику (за редакцією А.Г. Загороднього, Г.Л. Вознюка й Т.С. Смовженко) подано визначення бюджетного процесу як «регламентованої законодавством діяльності державних органів щодо складання, розгляду і затвердження бюджету, а також щодо складання, розгляду і затвердження звіту про його виконання» [12, с. 366]. При цьому наголошено на участі у цьому процесі саме державних органів, а також на впливі державного і бюджетного устрою, бюджетного права.

Відрізняється трактування даної дефініції в Економічній енциклопедії за редакцією С.В. Мочерного, де не виключається також і участь місцевих органів: «регламентована законодавством діяльність органів державної влади і місцевого самоуправління з формування (складання, розгляду, затвердження) та виконання бюджету» [5, с. 128].

В основному, вітчизняні науковці у проведених дослідженнях стосовно сутності та організаційних засад бюджетного процесу дотримуються законодавчо регламентованих норм. Незважаючи на це, доцільно наголосити на різнобічності характеру бюджетного процесу.

О.П. Кириленко вважає, що «...призначення бюджету, характер бюджетного процесу, особливості формування дохідної бази та напрямки використання бюджетних коштів зовсім різні в ринковій і командно-адміністративній економіках» [6, с. 101].

Розширений підхід до визначення сутності бюджетного процесу застосовує Ц.Г. Огонь. Характеризуючи це поняття, науковець розкриває ще певний управлінський аспект, що забезпечує гнучкість діяльності учасників бюджетного процесу в контексті удосконалення їхньої діяльності: «визначення фінансової та бюджетної політики, розробку управлінських стратегій, оцінку потреби, пріоритетів та можливостей бюджету, розробку проекту бюджету, який узгоджується з визначеними підходами, оцінку ефективності проекту та його проходження в парламенті, оцінку та прийняття рішення щодо виконання бюджету» [8, с. 224].

Як практичну основу бюджетного управління пропонує трактувати бюджетний процес С.В. Михайленко, яка виокремлює стадії складання проекту бюджету, його розгляд та затвердження, виконання бюджету, складання та розгляд звіту про виконання бюджету, що реалізуються одночасно або паралельно [7, с. 64].

Найбільш повним і комплексним можна вважати визначення бюджетного процесу, яке запропонував В. Г. Дем'янишин. На його думку, бю-

джетний процес – це діяльність органів влади й управління різних рівнів та усіх учасників бюджетного процесу, що ґрунтуються на основі встановлених принципів, положень, заходів, методів та засобів, регулюється нормативно-правовими документами і пов'язана з корегуванням цілей, завдань бюджетної політики на плановий бюджетний рік на довгострокову перспективу з урахуванням бюджетної доктрини, складання, розгляду, затвердження, виконання, розгляду і затвердження звітів про виконання бюджетів усіх рівнів [3, с. 401].

К.В. Павлюк розглядає бюджетний процес у взаємозв'язку з основними засадами реалізації бюджетної політики, як «сукупність взаємопов'язаних, скоординованих дій законодавчих, виконавчих і судових органів різних рівнів влади, пов'язаних з визначенням цілей, принципів і завдань бюджетної політики на плановий бюджетний рік, середньострокову перспективу, розглядом та затвердженням бюджетів, оцінюваннями одержаних результатів і контролем на усіх цих етапах, організацією управління такої діяльності» [9, с. 60]. Зокрема, серед етапів бюджетного процесу дослідником особливе місце відводиться формуванню цілей і завдань бюджетної політики. Однак дискусійним можна вважати залучення до бюджетного процесу судових органів влади.

Виходячи з умов становлення демократичних та ринкових засад у державі, А.Д. Дем'янюк трактує поняття бюджетний процес на субнаціональному рівні, що являє собою «регламентовані й скоординовані між усіма рівнями влади системи забезпечення, технології, процедури, стадії складання і розгляду проектів місцевих бюджетів, їхнього затвердження, виконання та внесення до них змін, підготовки, розгляду і затвердження звітів про їхнє виконання з урахуванням стратегічних потреб розвитку територій субнаціонального рівня і залученням інститутів громадянського суспільства» [4, с. 6].

На відміну від наведених, традиційним можна вважати підхід у визначенні бюджетного процесу О.Д. Василика, Ю.В. Пасічника, В.М. Федосова, С. І. Юрія, які стверджують, що бюджетний процес – це «регламентована нормами права діяльність, пов'язана зі складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України» [2, с. 204; 10, с. 337; 11, с. 177].

З огляду на вищевикладене важливо звернути увагу на позицію В.Г. Дем'янишина, який поняття бюджетного процесу доповнює в частині уточнення учасників бюджетного процесу. Оскільки до процесу формування і виконання бюджетів залучаються як органи державної влади та місцевого самоврядування, так і інші суб'єкти економічної діяльності, які

приймають участь у мобілізації та використанні бюджетних коштів [3, с. 25].

Отже, на нашу думку, саме в даному аспекті потрібно розуміти сутність бюджетного процесу, тобто конкретизуючи усіх суб'єктів діяльності з необхідним дотриманням основних засад бюджетної політики держави та регіонів.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Василик О.Д. Бюджетна система України: підруч. / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навч. літератури, 2004. – 544 с.
4. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монограф. / В.Г. Дем'янишин. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
5. Дем'янюк А.В. Бюджетний процес в умовах демократичних і ринкових трансформацій: субнаціональний рівень: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси і кредит» / А.В. Дем'янюк. – Тернопіль, 2013. – 20 с.
6. Економічна енциклопедія: У 3 т.: Т. 3 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. «Академія», 2002. – 952 с.
7. Кириленко О.П. Місцеві бюджети (історія, теорія, практика) / О.П. Кириленко. – К.: НІОС, 2000. – 384 с.
8. Михайленко С.В. Бюджетний менеджмент: стан та оцінка ефективності: монограф. / С.В. Михайленко. – Одеса: ВМВ, Друк Південь, 2010. – 400 с.
9. Огонь Ц.Г. Доходи бюджету: теорія та практика: монограф. / Ц.Г. Огонь. – К.: Київ. нац. торг. ун-т, 2003. – 580 с.
10. Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки: монограф. / К.В. Павлюк. – К.: НДФІ, 2006. – 584 с.
11. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. / Ю.В. Пасічник. – Київ: Знання-Прес, 2002 – 495 с.
12. Фінанси: підруч. / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
13. Фінансовий словник / [А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко]. – 4-ге вид., випр. та доп. – К.: Т-во «Знання», КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. Ін.-ту НБУ, 2007. – 566 с.

Романюк Юлія
ст. гр. ФДГзм-21
Тернопільський національний економічний університет
t.kizyma@tneu.edu.ua
Науковий керівник – д.е.н., професор Кізіма Т.О.

ВПЛИВ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ФОРМУВАННЯ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Доходи домашнього господарства – частина національного доходу, що створюється в процесі виробництва і призначена для задоволення матеріальних і духовних потреб членів господарства [1, с. 5].

Тема впливу оподаткування доходів домогосподарств на формування зведеного бюджету України є досить актуальною на даний час тому що податок з доходів фізичних осіб є однією з основних статей податкових надходжень в Україні. Актуальність цієї теми неодноразово відображалась в працях вітчизняних вчених: О. Василика, Т. Кізіми, В. Вишневського, В. Синчака, А. Соколовської, С. Юрія та інших.

Частка податку з доходів фізичних осіб в зведеному бюджеті України має стійку тенденцію до зростання. У зв'язку з цим порівнюємо динаміку податкових надходжень до зведеного бюджету України, податку на доходи фізичних осіб, а також структури податкових надходжень за 2012–2014 рр. (табл.1).

Таблиця 1

Структура податкових надходжень до зведеного бюджету України у 2012–2014 рр. [3]

Доходи	Зведений бюджет, %		
	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Податкові надходження з них:	80,9	79,9	80,6
ПДФО	15,3	16,3	16,5
ППП	12,5	12,4	8,8
Збори за спец. використ. природн. ресурсів	3,9	6,5	7,4
Плата за землю	2,8	2,9	2,7
ПДВ	31,2	29,0	30,5
Акцизний податок	8,6	8,3	9,9
Податки на міжнар. торг.та зовн. операції	3,0	3,0	2,8
Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси	3,9	1,3	1,3
Інші податкові надходження	2,5	3,1	3,4

До держбюджету України у 2014 р. надійшло доходів на 21,0 млрд грн, або на 5,6%, менше, ніж передбачено річним планом. Зокрема, подат-

ку на доходи фізичних осіб надійшло менше на 1,5 млрд грн, або на 10,9%; податку на додану вартість на 10,9 млрд грн, або на 7,3%; акцизного податку з вироблених в Україні товарів на 3,8 млрд грн, або на 12,0%; ввізного мита на 3,2 млрд грн, або на 20,7%; платежів за користування надрами – на 2,2 млрд грн, або на 10,7%. Податку на прибуток підприємств надійшло менше на 0,3 млрд грн, або на 0,9%. Єдиним вагомим джерелом надходжень, за яким було зафіксовано перевиконання річного планового показник, став акцизний податок із ввезених на територію України товарів, якого надійшло на 3,8 млрд грн, або на 30,0%, більше, ніж було заплановано [2].

У структурі доходів зведеного бюджету варто відмітити збільшення частки податкових надходжень. Частка податкових надходжень у структурі загальних надходжень зведеного бюджету порівняно з аналогічним періодом 2013 р. збільшилася на 0,7% унаслідок збільшення частки податку на додану вартість на 1,5% , акцизного податку на 1,6% та податку на доходи фізичних осіб на 0,2%. Частка податку на прибуток підприємств порівняно з попереднім роком зменшилася на 3,6%. Частки решти податкових джерел змінилися несуттєво [2].

Отже, можна зробити висновки про те, що податкові надходження відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні доходів зведеного бюджету України. Від податкових надходжень залежить майже увесь стан сукупних доходів, їх склад переважає над усіма іншими складовими доходами бюджету. Тому доцільно формувати нові підходи до розробки ринкової моделі податкового механізму, які в перспективі забезпечать суттєве зростання обсягів податкових надходжень з одночасним зменшенням неподаткових.

Література:

1. Юрій С.І. Фінанси домогосподарств: теоретичні підходи до трактування сутності / С.І. Юрій, Т.О. Кізима // *Фінанси України*. – 2009. – №8. – С. 3–10.
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 р. [Зубенко В., Самчинська І., Рудик Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ – II) впровадження», USAID. – К., 2015. – 77 с.
3. Бюджет України 2014: Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

Ружиляк Микола

ст. гр. ФУМм-21

Тернопільський національний економічний університет

ruzhilyak92@mail.ru

Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В.М.

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Місцеві бюджети відіграють важливу роль у сучасній соціальній державі, вони є фінансовим підґрунтям місцевих органів влади та одним із важелів перерозподілу валового внутрішнього продукту. За рахунок коштів місцевого бюджету забезпечуються матеріальні, духовні, культурні та інші потреби громадян. В умовах системної кризи, що охопила усі сфери суспільного життя в Україні, місцеві бюджети стали фінансовою основою для матеріальної підтримки тих верств населення, які опинилися за межею гідного існування.

Для забезпечення своєї діяльності та задля належного виконання власних і делегованих повноважень органи місцевого самоврядування повинні володіти достатніми для цього фінансовими ресурсами. Проте, протягом багатьох років в Україні спостерігалася хронічна їх нестача, що унеможливило надання на належному рівні суспільних послуг населенню та призвело до занепаду місцевої соціальної інфраструктури. Така ситуація спонукала науковців та практиків до пошуку шляхів вирішення зазначених проблем, серед яких найбільш ефективним напрямом визнано бюджетну децентралізацію, котра передбачає розширення прав місцевих органів влади та управління і надання їм значної бюджетної незалежності і самостійності, стимулювання до фінансової автономії, пошуку додаткових фінансових ресурсів, активізації внутрішнього потенціалу розвитку, а також дозволяє збалансувати потреби та можливості регіонів.

Обраний Україною курс на бюджетну децентралізацію визначив нову систему взаємовідносин між державним і місцевими бюджетами та розширив джерела наповнення останніх. Як наслідок, впродовж двох останніх років суттєво збільшилися фінансові можливості місцевих органів влади. Зростання надходжень до місцевих бюджетів відбувається за рахунок:

1) передачі доходів з державного бюджету (10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, державного мита, 100% плати за надання адміністративних послуг);

2) запровадження акцизного податку від реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (алкогольні напої, пиво, нафтопродукти, тютюнові вироби) за ставкою 5 відсотків вартості реалізованого товару;

3) розширення бази оподаткування податком на майно шляхом включення до оподаткування цим податком комерційного (нежитлового) майна та автомобілів з великим об'ємом двигуна;

4) збільшення нормативу зарахування до місцевих бюджетів екологічного податку з 35% до 80%;

5) віднесення до місцевих податків плати за землю та надання права органам місцевого самоврядування самостійно встановлювати ставки та пільги щодо плати за землю.

Окрім цього, запроваджені медична і освітня субвенції та субвенція на підготовку робочих кадрів, за рахунок яких нині фінансується основна маса видатків в цих сферах. Також місцеві бюджети отримують базову дотацію для вирівнювання їх фінансових можливостей [1].

Все вищезазначене свідчить про те, що перші кроки на шляху проведення реформи міжбюджетних відносин в частині бюджетної децентралізації зроблено. Однак, для наповнення дохідної частини місцевих бюджетів України доцільно також було б сприяти розвитку бізнесу, освоєнню економічних резервів у регіонах, створенню нових, ефективних економічних суб'єктів, ініціювати до роботи молодих, талановитих менеджерів-підприємців, які спроможні започаткувати власну справу та гарантуватимуть її розвиток. Адже нові підприємства – це нові робочі місця для громадян, додаткове джерело наповнення місцевих бюджетів, індикатор соціально-економічного розвитку регіону. Необхідно спрямовувати бюджетні кошти у ті сфери, які призведуть до інвестиційної віддачі.

Показовим для нашої країни в цьому питанні є приклад Угорщини, де намагаються розвивати інноваційні виробництва в депресивних регіонах, а також Польщі, котра успішно засвоїла уроки децентралізації та вдало провела реформу міжбюджетних відносин. Завдяки бюджетній децентралізації місцеві громади цієї країни отримали право власності на землю, більшість державних будівель і об'єктів. Це стало поштовхом для підвищення розвитку ринку комунального нерухомого майна і банківських послуг для громад. Місцеві громади стали незалежними юридичними суб'єктами, з правом захисту власних інтересів у суді (в тому числі – перед урядом) [2].

Ще одним джерелом наповнення місцевих бюджетів України може стати введення нового податку – на благоустрій міста, платниками якого будуть суб'єкти господарювання, для яких головною метою діяльності є отримання прибутку. Ставка даного податку буде розраховуватися на од-

ного працюючого на місяць. Отримані від податку кошти спрямовуватимуться на прибирання вулиць, парків, скверів, вивіз сміття, озеленення територій, придбання урн для сміття. Запровадження даного податку дозволить вирішити побутові проблеми міст [3].

Проте, ми вважаємо, що немає потреби значно збільшувати кількість податків. Необхідно просто вжити заходів для зростання надходжень від найбільш вагомих податків, таких як податок на доходи фізичних осіб та земельний податок. Для зростання надходження від земельного податку потрібно провести повну інвентаризацію земельних ділянок на територіях місцевих громад. Це дозволить виявити невикористані землі, земельні ділянки, що пустують і ті, що не передані в оренду. Часто зменшення надходжень від земельного податку спричинене заниженою грошовою оцінкою вартості земель та веденням недосконалого їх обліку. Тому потрібно періодично здійснювати переоблік земельних ділянок та індексацію грошової оцінки земель [3]. Для підвищення надходжень від податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів України слід ліквідувати заборгованість із заробітної плати (якщо вона наявна), а також збільшити рівень заробітної плати.

Отже, зміцнення дохідної частини місцевих бюджетів залежить, в першу чергу, від ефективності проведення бюджетної децентралізації, що дасть нові можливості для місцевого самоврядування, а це, в свою чергу, призведе до покращення добробуту населення.

Література:

1. Лагутіна Л.О. Джерела формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації. – Збірник наук.праць. – Вип. 6. – 2015.
2. Тулай О.І. Зарубіжний досвід функціонування місцевих бюджетів та можливість його імплементації у вітчизняну практику [Електронний ресурс] / О.І. Тулай. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/knp/121/knp121_93-97.pdf 32.
3. Попова С.П. Удосконалення наповнення місцевих бюджетів / С.П. Попова // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – №17. – С.112–115.

Ряшко Мар'яна

ст. гр. ФУДзм-21

Тернопільський національний економічний університет

vstojan@mail.ru

Науковий керівник – к.е.н., доцент Стоян В.І.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Одним з основних завдань бюджетної регіональної політики є удосконалення процесу формування дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів, соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Тому від якості та своєчасності прийняття рішень з питань формування дохідної частини місцевих бюджетів, ефективності використання бюджетних коштів, виваженості регулювання міжбюджетних відносин залежить збалансованість місцевих бюджетів, рівень ефективності бюджетного впливу на економічні процеси у регіоні.

Вивчення наукових публікацій з питань бюджетної політики у сфері місцевих фінансів дали можливість розглядати її як політику, що характеризує стан розвитку місцевих фінансів, забезпечення відтворення фінансових ресурсів, закріплення досягнутих темпів економічного зростання, створення сприятливих умов для поліпшення інвестиційного клімату. Головним напрямом політики місцевих фінансів є розвиток фінансових відносин, пов'язаних з питаннями задоволення територіальних потреб.

Серед актуальних проблем управління процесами наповнення та цільового використання місцевих бюджетів в умовах ринкових трансформацій можна назвати такі:

- адекватний розподіл повноважень і відповідальності між різними рівнями влади у формуванні фінансової бази регіонів;
- забезпечення самостійності місцевих бюджетів та їх фінансової автономії;
- наповнення місцевих бюджетів за рахунок підвищення ефективності та активізації діяльності підприємств різних форм власності;
- організація ефективної структури фінансових надходжень у місцевий бюджет;
- вирішення суперечностей між дохідною і видатковою частинами бюджету;
- законодавче забезпечення ефективного управління фінансовим наповненням доходів та використанням ресурсів бюджету [1, с. 54].

Запорукою успіху місцевої бюджетної політики є її прозорість, відкритість і зрозумілість як для представницьких органів влади, так і для на-

селення відповідної території, її публічна підтримка. Активний вплив місцевих органів влади на формування нових суспільних відносин можливий лише за умови наявності фінансових ресурсів.

Формування місцевих бюджетів мусить здійснюватися таким чином, щоб це давало змогу органам місцевого самоврядування мати фінансову базу для реалізації повноважень, визначених Конституцією України, законами, іншими нормативно-правовими актами, сприяло забезпеченню необхідними ресурсами виконання завдань соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних утворень. Процедура складання місцевих бюджетів повинна давати можливість місцевій владі виявляти фінансово-господарську самостійність у витрачанні коштів на заходи з утримання та розвитку установ освіти, охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення тощо.

Однією із важливих проблем формування місцевих бюджетів є забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та формування міжбюджетних відносин, з метою підвищення рівня фінансової самодостатності шляхом посилення бюджетної децентралізації.

Децентралізація бюджетних фінансових ресурсів передбачає:

- зміну системи оподаткування, при якій змінюються питомі надходження на користь місцевих бюджетів;
- зміну трансфертної політики, яка не зможе будуватись на радянському принципі «від кожного по можливостям – кожному по необхідності»;
- надання органами місцевого самоврядування більших повноважень в напрямку розробки та реалізації різноманітних програм соціально – економічного розвитку [2, с. 5].

Слід зазначити, що прийняті Верховною Радою у грудні 2014 р. зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України є найбільшим за останні роки кроком у напрямку бюджетної децентралізації. Якщо раніше від 50 до 90 відсотків бюджетів різних рівнів в Україні були дотаційними, то після проведених реформ, кількість дотаційних бюджетів скоротиться вдвічі [3].

За словами Міністра фінансів України Наталії Яресько, прийняті зміни до Бюджетного кодексу України розширяють права місцевих органів влади і в першу чергу в частині самостійності прийняття рішень із формування та використання бюджетних коштів. Це сприятиме формуванню нових прогресивних відносин в управлінні бюджетними ресурсами; визначенню на законодавчому рівні чітких бюджетних прав і рівня відповідальності двох рівноправних гілок влади – Уряду і місцевого самоврядування; комплексному вирішенню питань територіальних громад; збільшенню мо-

тивацій до нарощування дохідної бази місцевих бюджетів. У цілому ресурс місцевих бюджетів на 2015 р. склав 266,9 млрд. грн., що на 20,6% більше, ніж 2014 р. [4].

Якщо проаналізувати перші результати бюджетної децентралізації на місцевому рівні, то більшість сільських рад можуть забезпечити себе самостійно. Але це не повинно стати причиною відмови від об'єднання територіальних громад, оскільки бюджети об'єднаних громад прирівнюються до бюджетів міст обласного значення і районів і це надає їм певні переваги при формуванні доходів. Крім того, об'єднання громад дозволить оптимізувати видатки на утримання апарату управління, а головне – значно покращить якість надання адміністративних та соціальних послуг населенню.

Крім позитивних зрушень за наслідками проведення бюджетної децентралізації на сьогодні має місце низка проблемних питань, які виникли в ході практичного застосування нових норм бюджетного законодавства, що потребують вирішення на законодавчому рівні.

На думку деяких експертів децентралізація бюджетного процесу (зокрема, через вилучення у обласних державних адміністрацій повноважень щодо розробки бюджетів областей, передача окремих установ соціально-культурної сфери на фінансування з місцевих бюджетів, а також впровадження нової системи вирівнювання) у вітчизняних умовах може призвести до розбалансування всієї системи бюджетоутворення в Україні, оскільки залишається високою ймовірність закладання в місцеві бюджети заздалегідь нереальних витрат. Централізованим залишається також контроль з боку держави за рухом коштів місцевих органів, які знаходяться на рахунках у Державній казначейській службі. Так, операції щодо виконання платіжних доручень будуть виконуватись протягом п'яти операційних днів тільки за умови виконання доходів зведеного бюджету України, тобто при всій самостійності для місцевих бюджетів продовжує мати місце ризик неможливості використання власних надходжень [5].

Так, ч. 5 ст. 43 та ч. 2 ст. 73 Бюджетного кодексу України пропонується у випадку розміщення коштів бюджету розвитку місцевого бюджету та власних надходжень бюджетних установ на депозитах або на рахунках в інших банках, не надавати бюджетам короткотермінові позички на покриття тимчасових касових розривів. Отримання короткотермінових позичок передбачається в діючих умовах, коли строки платежів податків до місцевих бюджетів згідно з Податковим кодексом України не збігаються з строками основних виплат з місцевих бюджетів, зокрема строків виплати заробітної плати, питома вага якої сягає 80-85% усіх видатків бюджету, і виникає касовий розрив виконання бюджетів. У цьому випадку місцевий

бюджет отримував короткотермінову позичку у межах 1/12 річної суми доходів загального фонду. Практично всі місцеві бюджети користуються цими позичками. Пропонованими змінами місцеві бюджети ставляться в умови хронічних зривів термінів виплати у першу чергу заробітної плати та порушення Закону України «Про заробітну плату».

Парадоксальність ситуації полягає в тому, що кошти, які пропонується дозволити розміщувати не на рахунках в органах казначейства (кошти бюджету розвитку і більшість власних надходжень установ (благодійні внески та кошти за дорученням), не можуть бути направлені на захищені статті (у першу чергу на заробітну плату та енергоносії) [6].

Принцип фінансової самостійності є ключовим при формуванні бюджетів органів місцевого самоврядування. А оскільки громада є територіальною основою для створення та діяльності органів місцевого самоврядування, то для того, щоб вона була здатною забезпечити виконання своїх завдань, повинна володіти відповідним обсягом фінансових ресурсів, які необхідні для покриття власних витрат.

Політична й економічна самостійність місцевих органів влади є найважливішим критерієм демократизації суспільства. Європейська хартія місцевого самоврядування декларує, що органи місцевого самоврядування в межах, визначених законом, мають повну свободу дій для реалізації власної ініціативи з будь-якого питання, яке перебуває у сфері їх компетенції. Для забезпечення здійснення своїх повноважень вони мають право на володіння достатніми власними фінансовими ресурсами, якими можуть вільно розпоряджатися [7].

Перед суспільством завжди постає питання визначення оптимальних меж бюджетного перерозподілу, тому що регулятивні можливості доходів бюджету обмежені. Так, надмірне вилучення коштів у підприємств і населення призводить до зменшення підприємницької активності, сукупного попиту на ринку і, таким чином, впливає на зменшення обсягів виробленої продукції, ВВП, потенційних доходів бюджету. Одночасно встановлення низького рівня вилучення скорочує бюджетні доходи, що призводить до зменшення можливостей державного регулювання.

З огляду на європейський досвід, зазначає В.В. Моїсеєнков, бажано виконувати дві умови: по-перше, місцеві податки мають покривати не менше половини місцевих витрат; по-друге, місцеві органи влади повинні мати право встановлювати ставки одного-двох головних податків, будувати власний план видатків відповідно до можливостей і бажання населення платити місцеві податки [8]

Що стосується організації бюджетної політики фінансового наповнення місцевих бюджетів в Україні, то вона не забезпечує «ефективного

стимулювання діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та населення на основі повнішого використання їх природного, економічного, трудового, наукового та інших потенціалів» [9]. Тому місцеві органи влади в процесі формування бюджетів повинні виходити зі встановлених законодавством положень, маючи при цьому достатню свободу дій для формування місцевої бюджетної політики. В умовах формального порядку розподілу міжбюджетних ресурсів кращих результатів досягає та територія, що має власну цілеспрямовану ефективну політику.

Узагальнюючи результати нашого дослідження хочемо зазначити, що на сучасному етапі становлення економіки зроблено значний крок вперед в проведенні реформи міжбюджетних відносин, прийняті відповідні зміни до законодавства, змінено механізми бюджетного фінансування та вирівнювання. Разом з тим, місцеві ради та громади виявилися не готовими до змін, особливо це стосується процесу об'єднання громад та встановлення ставок податків і розподілу коштів в умовах нової системи вирівнювання.

Література:

1. Заїчко І.В. Роль бюджетної політики у забезпеченні фінансової незалежності органів місцевого самоврядування // Наукові праці НДФІ. – 2010. – №1 (50). – С. 47–55.
2. Габа І.М. «Децентралізація»- деякі плюси і мінуси / І.М. Габа // РайонІнфо.- 2014. – №1. – С.5.
3. Демчак Р. Бюджетна децентралізація є основним чинником економічної безпеки держави / Р. Демчак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://solydarnist.org/?p=15037>
4. Яресько Н. Ресурс місцевих бюджетів на 2015 р. / Н. Яресько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247868006&cat_id=24426429.
5. Юрченко К., Гудзь Г. Які ризики децентралізації? / К. Юрченко, Г. Гудзь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/kyurchenko/article/17090.aspx>.
6. Децентралізація: все ще в пошуках рецептів року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/economics_of_regions/decentralizaciya-vse-sche-v-poshukah-receptiv-.html.
7. Європейська хартія місцевого самоврядування (2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://federal.org.ua/content/evropeiska-khartiya-mistsevogo-samovryaduvannya>.
8. Моисеенков В.В. Местная налоговая автономия в контексте децентрализации бюджетной системы / В.В. Моисеенков // Актуальные проблемы управления ресурсами городского развития. – Донецк: Ин-т эконом.-правовых исслед., 2003. – С. 168–172.

9. Буковинський С.А. До питання про Бюджетний кодекс України / С.А. Буковинський // Фінанси України. – 2003. – №4. – С. 1–13.

Сафандула Ярослав

ст. гр. ФУПОМ-11

Тернопільський національний економічний університет

y.safandula@ukr.net

Науковий керівник – к.е.н. Петрушка О.В.

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Сучасна пенсійна система України є результатом еволюційної трансформації інституту пенсійного забезпечення, який сформувався після здобуття незалежності на початку 90-х рр. ХХ ст. Вона базується на солідарній системі державного пенсійного страхування, яка, в свою чергу, побудована на механізмі пенсійного страхування, що передбачає персоніфікований розподіл через суспільні страхові фонди надходжень від працездатної частини населення на користь пенсіонерів.

У Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» визначаються фінансові аспекти державного пенсійного страхування, зокрема принципи, засади та механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування: призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з рахунку Пенсійного фонду, що формуються із страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел.

Державне пенсійне страхування функціонує під впливом формальних і неформальних норм, які регламентують фінансові відносини між економічними суб'єктами. Позитивний вплив на функціонування державного пенсійного страхування справляють ті положення нормативно-правових актів, відповідно до яких найважливіші елементи соціального страхування можуть бути врегульовані виключно законодавчими актами. При цьому їх не повинно бути непомірно багато. В реальному часі в нашій державі діє більше як 30 законодавчих актів, які встановлюють певні виключення і преференції для окремих категорій застрахованих осіб. Зрозуміло, що такий стан нормативної бази суттєво погіршує фінансове забезпечення державного пенсійного страхування [1].

Реалізація функцій державного пенсійного страхування в Україні передбачає акумулювання необхідних фінансових ресурсів через Пенсійний фонд України, який є самостійною фінансово-банківською системою, що здійснює управління фінансами пенсійного страхування на території всієї держави. Джерелами формування Пенсійного фонду виступають обов'язкові внески застрахованих осіб, інвестиційний дохід, кошти Державного бюджету та цільових фондів, суми фінансових санкцій та адміністративних стягнень, благодійні внески юридичних і фізичних осіб, добровільні внески та інші надходження.

Зростання заробітної плати (доходу), з якої здійснюються відрахування до Пенсійного фонду, зумовлює позитивну тенденцію до формування доходів фонду.

Варто наголосити, що практика мобілізації доходів до бюджету Пенсійного фонду України характеризується суттєвими недоліками, котрі призводять до значної нестабільності фінансового становища Пенсійного фонду України. Насамперед, це стосується того, що чимало роботодавців через складні економічні умови свідомо занижують розмір заробітної плати працівників, і відповідно, не сплачують належні страхові внески.

На нашу думку, пріоритетом у системі заходів щодо розширення доходів державного пенсійного страхування має стати робота щодо легалізації заробітної плати. Виникла нагальна потреба в розробці спеціальних інструментів, що посилюють мотивацію платників страхових внесків до повноцінної сплати та вдосконалення контролю за нарахуванням і сплатою єдиного соціального внеску, а також запровадження системи повноцінного інформування населення про набуті ним пенсійні права. Їх реалізації сприятимуть сучасні можливості комунікацій та інформаційних технологій. Доцільно запровадити порядок надання доступу платникам страхових внесків до інформації про сплачені ними та роботодавцями внески за весь період трудової діяльності [1].

За роки незалежності України збільшення мінімальних розмірів пенсії за віком упродовж відбувається дуже неритмічно. Періоди різкого збільшення мінімальних пенсійних виплат припадають на час виборів центральних органів влади, що засвідчує той факт, в Україні доволі потужно діє політичний чинник впливу на державне пенсійне страхування. Це призводить до порушення виконання функцій державного пенсійного страхування та функціонування Пенсійного фонду України.

Основним завданням у вирішенні питання функціонування механізму мобілізації доходів пенсійного страхування є вжиття заходів з метою зростання власних доходів Пенсійного фонду. Це можливо здійснити двома

шляхами: зростання розміру єдиного соціального внеску або розширення бази його нарахування.

Проте, необґрунтовано підвищувати внески на державне страхування не буде правильним рішенням, оскільки це може призвести до зростання нелегальної зайнятості та неофіційної виплати заробітної плати, а також матиме негативні наслідки для зайнятості населення [2]. Вважаємо більш ефективним, поступово змінювати структуру внеску на державне пенсійне страхування, що передбачатиме збільшення навантаження на працюючих осіб і зменшення навантаження на роботодавців.

На підставі вищевикладеного можна зробити такі висновки і пропозиції:

– державне пенсійне страхування перебуває в Україні в кризовому стані, що підтверджується неспроможністю повноцінного виконання покладених на нього функцій та незбалансованістю наявних фінансових зобов'язань і законодавчо визначених доходів у передбачуваній перспективі;

– необхідно запровадити законодавчі норми, згідно з якими підвищення мінімальних розмірів пенсій залежатиме від рівня інфляції та від середнього розміру заробітної плати в країні;

– забезпечити належну прозорість діяльності Пенсійного фонду України, легалізацію зайнятості українців у зарубіжних країнах, посилення відповідальності роботодавців за використання робочої сили без необхідного оформлення, запровадження кримінальної відповідальності за використання робочої сили без необхідного нарахування заробітної плати і сплати єдиного соціального внеску.

Література:

1. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: моногр. / [О.П. Кириленко, Б.С. Малиняк, О.В. Петрушка та ін.]: за ред. О.П. Кириленко, Б.С. Малиняка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 350 с.

2. Сазонець І.Л. Фінансовий механізм пенсійної системи України в умовах трансформації світової економіки: [моногр.] / І.Л. Сазонець. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. – 396 с.

Сидорчук Сергій
ст. гр. ФУПОМ-11
Тернопільський національний економічний університет
sydorчук17@outlook.com
Науковий керівник – к.е.н. Петрушка О.В.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

На сьогодні, роль державного пенсійного страхування в Україні, займає одну із провідних позицій у забезпеченні добробуту суспільства. Це проявляється у поступовому зростанні розмірів мінімальних пенсійних виплат та збільшенні середнього розміру пенсії. За таких умов доцільно розглянути джерела формування фінансових ресурсів державного пенсійного страхування та шляхи їх оптимізації.

Джерелами формування коштів Пенсійного фонду згідно чинного законодавства є:

- обов'язкові страхові внески;
- інвестиційний дохід від розміщення резервних коштів;
- кошти Державного бюджету та державних цільових фондів, що перераховуються до Фонду у випадках, передбачених законодавством;
- благодійні внески юридичних та фізичних осіб;
- добровільні внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;
- інші надходження відповідно до законодавства[1].

Обсяги доходів Пенсійного фонду нашої держави за останні 10 років збільшилися майже у 10 разів. На сучасному етапі Україна максимально задіяла такий механізм підтримки фінансування Пенсійного фонду як трансферти Пенсійному фонду з Державного бюджету. ПФУ у будь-який момент має право взяти у Державному казначействі безвідсоткову позику терміном до одного року на покриття касових розривів. Вважаємо, що залучення коштів з Єдиного казначейського рахунку має негативний вплив на розвиток економіки, адже порушує рівновагу забезпечення коштами розпорядників коштів та створює напругу в органах місцевого самоврядування.

За 2015 р. з усіх джерел фінансування до бюджету Пенсійного фонду України надійшло 264732,0 млн. грн. Власні надходження за цей період становили 169831,1 млн. грн. З державного бюджету на фінансування пенсійних програм надійшло 94811,6 млн. грн., з яких 14000 млн. грн. на фінансування виплати пенсій січня 2016 р. Кошти з інших фондів соціально-

го страхування становили 89,3 млн. грн., що є не значним у структурі доходів фонду[2].

Страхові платежі забезпечують 2/3 доходів Пенсійного фонду, що свідчить про вразливість його фінансового становища та залежність від коштів Державного бюджету та Єдиного казначейського рахунку.

Відповідно до Указу Президента України від 31 серпня 1998 р. №957 «Про невідкладні заходи щодо погашення заборгованості з виплати пенсій» Кабінет Міністрів України затвердив порядок сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій.

Так, за 2015 р. надходження коштів за зборами на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій склали 3912,8 млн. грн, що позитивно вплинуло на динаміку зростання доходів бюджету Пенсійного фонду України. Зокрема, з операцій купівлі іноземної валюти у готівковій формі – 284,0 млн. грн., з послуг рухомого стільникового зв'язку – 1384,2 млн. грн., від придбання нерухомого майна – 778,1 млн. грн., від операцій з дорогоцінними металами – 211,7 млн. грн., з купівлі автомобілів – 1254,8 [2].

Джерела та механізм формування ресурсної бази ПФУ потребують оптимізації. Причиною дефіцитності фонду протягом останніх років є невідповідність доходів та видатків бюджету Пенсійного фонду України, а також проблеми адміністрування встановлених законодавством зборів. Забезпечення страхових принципів у фінансуванні бюджету Пенсійного фонду України, дасть змогу зменшити в його доходах частку ресурсів державного бюджету.

На сьогодні, в економіці України, велика частка належить тіньовому сектору, що зменшує надходження соціальних внесків та зборів до фонду. Для поповнення ресурсів Пенсійного фонду важливим буде зменшення частки тіньової економіки та легалізація відносин на ринку праці в Україні [3].

Ще одним поштовхом до підвищення ефективності формування доходної бази ПФУ є замотивованість працівників різних підприємств. Підвищення ефективності їх праці призведе до збільшення розміру доходів підприємств в цілому, а це у свою чергу, сприятиме збільшенню сум соціальних внесків та зростанню економіки загалом.

Отже, можна зробити висновок про те, що основним джерелом доходів ПФУ лишаються власні надходження, проте має місце дефіцит фонду, покриття якого можна досягнути з підвищенням замотивованості працівників та зі зменшенням тіньового сектору економіки. Кошти, вивільнені у

наслідок зменшення дефіциту бюджету ПФУ, можна спрямувати у розвиток інших сфер економіки.

Література:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» №1058-VI від 9 липня 2003 р. зі змінами і доповненнями станом на 01.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main=1058-15.

2. Сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id.

3. Петрушка О. Шляхи удосконалення практики мобілізації доходів Пенсійного фонду України / Олена Петрушка // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2013. – Вип. 16. – С. 136–139.

Сліпець Катерина

ст. гр. ФУПОМ-12

Тернопільський національний економічний університет

katyaslipets@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Стоян В.І.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОГО КАЗНАЧЕЙСЬКОГО РАХУНКУ

У сучасних реаліях затяжної економічної кризи система казначейства займає провідне місце в управлінні бюджетними ресурсами держави. Практика свідчить, що органи державної казначейської служби постають одним із найактивніших учасників процесу управління фінансовими ресурсами завдяки використанню законодавчо прийнятих механізмів та процедур виконання державного і місцевих бюджетів відповідно до вимог бюджетного законодавства.

Реалізація функції управління бюджетними потоками держави відбувається через консолідацію фінансових ресурсів на єдиному казначейському рахунку (ЄКР). Концентрація коштів на ЄКР дозволяє не лише акумулювати фінансові ресурси, контролювати їх цільове використання, прогнозувати майбутні залишки або нестачу бюджетних коштів, але й демонструє його роль у системі управління.

Відкриття ЄКР у Національному банку України є обов'язковою умовою для проведення переказу через систему електронних платежів і встановлення кореспондентських відносин Казначейства з НБУ. Відповідно до

Плану рахунків бухгалтерського обліку Національного Банку України його номер 3240 «Єдиний казначейський рахунок».

Для відображення інформації про стан ЄКР, відкритого в НБУ, в режимі реального часу на балансі Казначейства України відкрито рахунок 1111 «Єдиний казначейський рахунок» Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів. На ньому відображаються операції про рух коштів на рахунках, які відкриті в центральному апараті та головних управліннях казначейства [1, с. 62].

Від налагодженої роботи органів казначейства та виконання такої функції як управління фінансовими потоками залежить і виконання бюджету, і макроекономічні процеси в державі. Наявність своєчасної й достовірної інформації про надходження до бюджету, здійснені видатки та наявні зобов'язання дозволяє оперативно ухвалювати рішення щодо розміщення тимчасово вільних залишків або здійснення запозичень.

Слід зазначити, що при управлінні фінансовими ресурсами ЄКР виникає низка проблем, серед яких:

- обмеженість фінансових ресурсів та недосконалість діючого механізму управління ними;

- порядок реєстрації зобов'язань, що потребує вдосконалення на всіх етапах, починаючи з реєстрації асигнувань, кошторисів, змін до них, контролю за прийняттям зобов'язань, закінчуючи розрахунками згідно з платіжними дорученнями тощо;

- відсутність важелів впливу на виконавчу дисципліну головних бухгалтерів бюджетних установ;

- реструктуризація, зміни в структурі (вже втретє змінюється назва органів державного казначейства, змінюються посадові інструкції та й самі посади), що зумовлює додаткові не завжди виправдані статті видатків державного бюджету [2].

До вищеназваних проблемних питань управління фінансовими потоками в системі казначейства можна віднести також програмно-технічне забезпечення. З лютого 2015 р. Державна казначейська служба України розпочала широкомасштабну промислову експлуатацію Системи дистанційного обслуговування (СДО) клієнтів через програмно-технічний комплекс «Клієнт Казначейства – Казначейство» (ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство»). Однак процес підключення до СДО клієнтів через цей програмний комплекс відбувається досить повільно. Про це свідчать такі дані: станом на 21.10.2016 кількість установ та організацій, включених до Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів складає 79535; а кількість підключених до СДО клієнтів через ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство» становить 11137, з яких 2564 фінансуються

з державного бюджету, 8448 – з місцевих бюджетів та 125 фондів (інших клієнтів або одержувачів бюджетних коштів відповідно) [3]. Низькі темпи підключення клієнтів через ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство» до СДО спонукають до необхідності проведення роз'яснювальної роботи, зокрема шляхом доведення переваг та можливостей СДО.

Проте, навіть нові програмні продукти не забезпечують повною мірою тих потреб, які продиктовані сьогоденні навантаженнями окремих територіальних органів казначейства. Так, структурні підрозділи окремих головних управлінь, які забезпечують виконання операцій з обслуговування розпорядників та одержувачів коштів державного і місцевих бюджетів проводять до 750 платіжних доручень в періоди пікових навантажень з розрахунку на одного казначея [2]. Фізично та морально застаріле комп'ютерне обладнання на автоматизованому робочому місці уповільнює роботу казначея: зависання програмного забезпечення перевантажує сервери, уповільнюючи таким чином втягування та набір платіжних документів в програму «Є-Казна». Це пояснюється тим, що наявні технічні засоби не відповідають обсягам навантаження та не розраховані на велику кількість проведених документів упродовж операційного дня.

Хочемо наголосити, що розвиток системи казначейства висуває нові зростаючі вимоги, які відповідно породжують й нові фінансові можливості, з одного боку, та кількісні зміни інформаційного забезпечення, тобто збільшення обсягу оброблюваної інформації, виконуваних казначейською службою функцій. З іншого – якісні: розширення завдань, покладених на казначейство, зміни їх направленості тощо.

З огляду на пріоритетне місце й роль Державної казначейської служби у системі фінансових органів держави, потребує подальшого вдосконалення нормативно-законодавча база для ефективного її функціонування. Нормативні-правові документи, які регламентують діяльність органів казначейства, повинні відповідати динамізму його розвитку та функціональних повноважень з урахуванням світового досвіду. Вимагає вдосконалення та постійного внесення змін, зокрема «Положення про Державну казначейську службу», а також про головні управління та управління ДКСУ відповідно до виконуваних функцій. Це дозволить закріпити специфіку роботи ДКСУ, наголосити на її відмінності від інших органів виконавчої влади, яка полягає в поєднанні функцій органу виконавчої влади та органу, який функціонує на принципах прийнятних для банківської системи.

Зазначимо, що запровадження ЄКР дозволило централізувати фінансові ресурси держави, що, звісно, не вирішує завдання підвищення ефективності використання коштів бюджету, а лише створює передумови для цього. Тому необхідно формувати ефективну модель використання фінан-

сових ресурсів державного бюджету, сконцентрованих на ЄКР. Важливою складовою цієї моделі є технологія активного управління щоденними касовими активами і пасивами, що створюються у процесі виконання дохідної й видаткової частини бюджету.

Література:

1. Стоян В.І. Управління фінансовими ресурсами в системі Казначейства України через механізм функціонування єдиного казначейського рахунку / В.І. Стоян, О.П. Зварич // Фінанси України. – 2015. – №5. – С. 55–68.
2. Курганська Е.І. Управління фінансовими ресурсами в системі державного казначейства: практика та прагматика / Елеонора Іванівна Курганська // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М.І. Зверькова та ін. – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2015. – Вип. 2. – №57. – С. 257–265 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4513/.pdf>.
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>.

Телеп Василь

ст. гр. ФУПОМ-11

Тернопільський національний економічний університет

vasyatelep@mail.ru

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В.П.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Проблематика реформування місцевих фінансів в сучасних умовах є одним із найбільш актуальних напрямів наукових досліджень. В даний час триває процес глибокої перебудови фінансової системи країни, направлений на зміцнення ролі місцевих фінансів, розширення фінансової бази місцевого самоврядування. Внаслідок цього реальним змістом наповнюється теза щодо вирішальної ролі місцевих бюджетів як найдієвішого інструменту управління соціально-економічним розвитком адміністративно-територіальних одиниць й основи фінансового забезпечення виконання повноважень місцевих органів влади.

Формування місцевих фінансів, як і всієї фінансової системи України, відбувається в жорстких умовах. Це гальмує процес становлення основ фінансової автономії місцевих органів влади. В даний час регіональні фі-

нанси знаходяться в незадовільному стані. До найбільш гострих проблем у сфері формування місцевих бюджетів, а також їхніх відносин із державним бюджетом України, у першу чергу, варто віднести переважання дотаційних джерел фінансування бюджетів на місцях, існування великої кількості фінансово незабезпечених місцевих рад, неефективне використання бюджетних коштів на місцях, нерозвиненість перспективного і середньотермінового бюджетного планування і ринку місцевих запозичень; несприятливий інвестиційний клімат, причиною якого є неефективна податкова система.

Однією з найбільш гострих проблем формування місцевих бюджетів є невідповідність делегованих повноважень місцевих органів влади можливостям щодо їх фінансування. Нерідко процес передачі видаткових повноважень не супроводжується передачею необхідних для їх покриття ресурсів. Внаслідок цього місцеві органи влади потрапляють у скрутне становище і змушені відволікати для цих потреб власні ресурси. Зважаючи на це, в рамках реформи міжбюджетних відносин необхідно чітко закріпити норму щодо недопущення спрямування власних коштів органів місцевого самоврядування на покриття фінансово незабезпечених переданих повноважень. Це створить прецедент, коли такі дії будуть розглядатися як порушення бюджетного законодавства. Відтак, органи місцевого самоврядування зможуть аргументовано апелювати до уряду щодо недопущення передачі фінансово незабезпечених повноважень. Також вважаємо, що в рамках проведення міжбюджетної реформи доцільно передбачити норму щодо обов'язкової наявності у доходах дотаційних бюджетів альтернативних джерел фінансування (наприклад, 10-20% коштів мають надходити до місцевого бюджету за рахунок грантів, позикових коштів, іноземних інвестицій тощо). У майбутньому така практика має бути поширена на всі місцеві бюджети України [3].

Важливим аспектом реформування місцевих бюджетів має бути адаптація вітчизняного законодавства у цій сфері до європейських параметрів. Це дасть змогу втілити якісні зміни в політичній сфері і економічному житті. Цей процес має відбуватися шляхом прийняття сукупності спільних прав і зобов'язань, обов'язкових до виконання країнами, які прагнуть стати членами ЄС. В Україні вже розпочато імплементацію у правове поле загальноєвропейських правових норм стосовно оптимізації повноважень органів місцевого самоврядування, розширення можливостей транскордонного співробітництва, впровадження програмно-цільового методу управління місцевими бюджетами. Зокрема, у 2017 р. запланований перехід на програмно-цільовий метод фінансування видатків бюджетів усіх міст обласного значення. Це дасть змогу створити передумови для підви-

щення ефективності використання бюджетних коштів за рахунок впровадження тісної кореспонденції між видатками та результатами їх використання, посилити відповідальність за виконання програмованих завдань.

Розширення повноважень органів місцевого самоврядування у питанні здійснення видатків має супроводжуватись також посиленням їх фінансової автономії, в тому числі розширення повноважень місцевої влади у питанні місцевого оподаткування, впровадження інших джерел наповнення місцевого бюджету. Примітно, що високий рівень фінансової незалежності місцевих органів влади має місце у багатьох розвинутих країнах світу. Так, місцеві бюджети Ісландії, США, Люксембургу, Австрії, Швеції практично не залежать або слабо залежать від бюджету центральної адміністрації, рівень їх фінансової автономії перебуває в інтервалі 99,2–72,8%. У Німеччині, Японії, Франції, Фінляндії, Бельгії і Данії фінансова автономія місцевих бюджетів коливається в межах 68–56% [1]. Основу доходів місцевих бюджетів у цих країнах становлять не трансферти, а місцеві податки й місцеві надбавки до загальнодержавних податків, тому вживання терміну «податкова автономія» стосовно них цілком правомірне [2].

Поряд із переглядом дохідних, видаткових повноважень органів місцевої влади, одним із найбільш резонансних реформаторських кроків останніх років є оптимізація самої кількості місцевих бюджетів в Україні внаслідок формування об'єднаних територіальних громад. Зрозуміло, що існування великої кількості фінансово незабезпечених місцевих рад, які перебувають у практично повній залежності від трансфертів з вищестоящих бюджетів є економічним нонсенсом. Підвищення ефективності функціонування бюджетної системи має передбачати перехід від кількісної до якісної орієнтації місцевих бюджетів, радикального скорочення їхньої кількості за підсумками утворення фінансово спроможних територіальних громад. При цьому важливо забезпечити добровільний характер укрупнення територіальних громад, що є запорукою успішності усієї реформи децентралізації. На відміну від Франції, Швеції та деяких інших країн, де укрупнення адміністративних одиниць було здійснене примусово, у Фінляндії за результатами політичних дебатів стосовно територіальної реформи переміг принцип добровільності об'єднання. Внаслідок цього було забезпечено широку суспільну підтримку реформи, що стало одним із чинників її успішності. Держава заохочувала об'єднання муніципалітетів через надання додаткових субсидій, тобто стимулювалася економічними інструментами [3, с. 18].

Ще один проблемний аспект у системі місцевих фінансів та міжбюджетних відносин – це якісне реформування місцевих бюджетів за рахунок використання в Україні середньострокового планування видатків, яке

відрізняється від традиційного бюджетування та планування. По-перше, система охоплює періоди тривалістю не менше ніж 3–5 років. Цій системі властива повторювана структура. По-друге, основа і точка відліку цієї системи визначаються політикою уряду і не змінюються в майбутньому. По-третє, відмінність між структурою системи середньострокових видатків, яка повторюється щороку, і плануванням розвитку полягає в тому, що в першому випадку окреслюється застійна структура, а в другому – динамічна [3, с. 19].

Отже, підсумовуючи вищесказане слід відмітити, що в місцевих фінансах спостерігаються ряд проблемних моментів, які потребують подальшого вдосконалення. Основне місце у системі заходів з модернізації місцевих фінансів відводиться реформуванню місцевих бюджетів, як основи фінансової бази органів місцевого самоврядування. При цьому, потрібно впроваджувати досвід країн, які досягли успіху в даній сфері фінансів, і підлаштовувати їх під українські реалії. До основних завдань реформування належать: забезпечення стимулювання саморозвитку територіальних громад; досягнення фінансової забезпеченості місцевого самоврядування. Також необхідно чітко закріпити норму щодо недопущення спрямування власних коштів органів місцевого самоврядування на покриття фінансово незабезпечених повноважень; передбачити норму щодо обов'язкової наявності у доходах дотаційних бюджетів альтернативних джерел фінансування; адаптувати вітчизняне законодавство до європейських норм; посилити фінансову автономію органів місцевого самоврядування; оптимізувати кількість місцевих бюджетів; запровадити середньострокове планування видатків.

Література:

- 1, Бутко М.П. Фінансові ресурси в умовах ринкової трансформації / М.П. Бутко, К.О. Білокур // Фінанси України. – 2011. – №10. – С. 23–32.
2. Жемеренко Є.В. Ефективне використання бюджетних коштів / Є.В. Жемеренко // Фінанси України. – 2011. – №8. – С. 12–18.
3. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації: наук. доп. / [редкол.: Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, В.В. Толкованов та ін.]; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю.В. Ковбасюка. – К.: НАДУ, 2014. – 128 с.
4. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: моногр. / За ред. О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. – 376 с.

Толуб'як Павло
ст. гр. ФУПОМ-12
Тернопільський національний економічний університет
ptolubyak@gmail.com
Науковий керівник – к.е.н. Петрушка О.В.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ТА ЇЇ ОСНОВНІ МОТИВИ

Економічний і соціальний розвиток багатьох країн світу дедалі більше залежить від трудової міграції. Розвинені країни використовують працю мігрантів в своїх економічних цілях, а країни, що розвиваються – міграційний капітал у вигляді грошових переказів. Тому актуальним є питання дослідження передумов трудової міграції та чинників, що змушують людей ставати трудовими мігрантами. У суспільстві панує думка, що причиною добровільної міграції працездатних людей є незадоволення своїм матеріальним становищем, роботою, перспективою кар'єрного зростання тощо. В таких випадках стимулом до міграції виступає бажання знайти місце у світі, де мігрант зможе краще себе реалізувати, досягти фінансового успіху.

Одним з найголовніших чинників активізації міжнародної трудової міграції є нерівномірність економічного розвитку країн. Починаючи з другої половини ХХ ст. цей розрив постійно збільшується. Розвинені країни збільшили свою частку у світовому виробництві з 70% до 89% за останні 10 років. Водночас, частка країн з доходом нижче середнього рівня постійно зменшується. Ще суттєвіше знижуються відносні показники бідності країн, що розвиваються. Зокрема, ВВП на душу населення в цих країнах зростає значно меншими темпами, ніж у розвинених країнах. Посилення відмінностей у рівні ВВП на душу населення на думку А. Мансур і Б. Квілін [1, с. 79], стимулює відтік мігрантів з країн із низьким рівнем доходів в країни з більш високим економічним розвитком.

Основною метою заробляння і накопичення коштів для мігрантів є:

- задоволення поточних життєвих потреб (харчування, придбання необхідних товарів повсякденного вжитку тощо);
- фінансування освіти дітей;
- поліпшення житлових умов (інвестування будівництва житла), придбання автомобілів та інших товарів тривалого вжитку;
- створення власного бізнесу [2].

Не дивлячись на відмінності у характері трудової міграції різних країн світу, її мотиви є дуже схожими. У більшості випадків мотивація між-

народної трудової міграції ґрунтується на базовій моделі відторгнення і притягання. Наприклад, економічні проблеми, демографічне навантаження, безробіття на батьківщині – це основні чинники відторгнення. Водночас висока оплата праці, попит на робочу силу, возз'єднання сімей в країнах – реципієнтах мігрантів це чинники притягання [3, с. 76].

Важливою умовою активного переміщення трудових ресурсів є наявність міграційних мереж. Слідом за мігрантами – першопрохідцями, які облаштувались в нових країнах їдуть їх земляки. Перші мігранти часто стають ініціаторами створення міграційних мереж. Найбільш потужні мережі створені китайцями в Канаді, мексиканцями у США, турками у Німеччині, вірменами у Росії [4]. Вони сприяють не тільки приїзду нових мігрантів, але й їх облаштуванню, працевлаштуванню, підприємницькій діяльності, фінансовому обслуговуванню, соціальному оточенню тощо.

Одним із яскравих прикладів формування міграційних об'єднань є стабільна мережа молдавських мігрантів в Південній Європі. За оцінками професора І.Івахнюкової, не менш як 500 тис. молдаван перебувають у цьому регіоні, з яких переважна частина – нелегально [2, с. 85]. Але той факт, що їм вдалось виїхати на територію інших держав і знаходитись там тривалий час говорить про те, що вони швидше за все опираються на допомогу земляків, які виїхали раніше і легалізувались там.

Важливою рисою міграційних мереж є їх здатність до самовідновлення. Тобто, міграційний процес підтримується на необхідному рівні, навіть коли умови для міграції стають несприятливими: в приймаючій країні мігрантам протистоїть обмежена міграційна політика або триває економічна рецесія.

Додатковим мотивом міжнародної міграції трудових ресурсів є наявність комерційних організацій з іноземного працевлаштування, які виступають в ролі посередників між роботодавцями і потенційними мігрантами. У 1960-1970-х рр., коли потреба в іноземній робочій силі була високою, агенції, які займались міграцією робочої сили для західноєвропейських країн, вели активний пошук та відбір робочої сили, навіть пропонували оплату транспортних видатків. Зараз ситуація змінилась і потенційні мігранти самостійно оплачують послуги посередникам, в тому числі, і затрати на переїзд. Більшість агентств спеціалізуються на одному чи декількох секторах ринку праці в країнах-реципієнтах робочої сил.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що масова трудова міграція стала можливою завдяки альянсу бізнесу (бажає отримати дешеву робочу силу), лобістів етнічних організацій (прагнуть збільшити свою чисельність), міграційних індустрій та самих мігрантів. Всі суб'єкти міграційного процесу отримують від міграції свою вигоду, а тому зацікавлені у

розширенні її масштабів. Механізм трудової міграції запускається як на основі структурних чинників, діючих на макрорівні(світу, регіону, країни), так і на мікрорівні(сім'ї, домогосподарства, індивідуума). Поєднання усіх цих чинників дає можливість зрозуміти причини та економічну сутність такого соціального явища, яким є міжнародна трудова міграція.

Література:

1. Mansoor A., Quilli B. Migration and remittances. Eastern Europe and the former soviet union. Prepared by World Bank. Washington D.C.: WB Publication.
2. Ивахнюк И. Международная трудовая миграция: Учебное пособие. – М.: Экономический факультет МГУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://demoscope.ru/weekly/2005/0207/biblio05.php>.
3. Гайдуцький А.П. Міграційний капітал: теорія, методологія, практика / А.П. Гайдуцький. – К.: ТОВ «Інфосистем», 2010. – 446 с.
4. Левцун О. Зовнішня трудова міграція в Україні як демографічна проблема // Електронна газета «Діалог» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dialog.org.ua/ru/project/page4040.html>.

Торлоп Юлія

ст. гр. ФДГзм-21

Тернопільський національний економічний університет

m.hupalovska@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н. Гупаловська М.Б.

ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

За сучасних умов поглиблення проблем дефіциту фінансових ресурсів на відновлення економічного розвитку зростає значення інвестиційного потенціалу домогосподарств. Цей внутрішній ресурс країни через належні державні механізми потенційно спроможний активізувати процеси інвестування реального сектора економіки та, відповідно, сприяти призупиненню зношеності виробничих фондів і технологічної відсталості виробничих процесів; втрати конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та звуження сегментів на внутрішньому і зовнішніх ринках; ускладнення реалізації державних програм з модернізації економіки на інноваційній, ресурсозберігаючій і екологічно безпечній основі, відновлення інфраструктури, набуття відповідності євростандартам тощо.

Проте негативна практика останніх двадцяти років стосовно інвестування домогосподарств через неетичність поведінки окремих фінансових посередників, зокрема при операціях з цінними паперами, побудові фінансових пірамід, зменшує мотиваційну складову та призводить до реалізації інвестиційного потенціалу за межами України. Недовіра у домогосподарств до фінансових інститутів, несформованість цивілізованого ринку інвестицій, відсутність належної державної політики та взаємодії державних регуляторів у сфері забезпечення створення інвестиційного потенціалу домогосподарств та дієвих інструментів диференційованості гарантування вкладених інвестиційних ресурсів (залежно від рівня ризику інвестування та реалізації інвестпроектів, виду каналу трансформації фінансових ресурсів в інвестиції), вказують на необхідність ефективної реалізації інвестиційного потенціалу домогосподарств в Україні.

Інвестиційний потенціал домогосподарств, як основна передумова процесу інвестування, досліджувався науковцями в різні історичні періоди з позиції джерел формування заощаджень, інших фінансових ресурсів, а також напрямків і психології їхнього інвестування. Упродовж цих періодів інвестиційний потенціал набував різних форм, з огляду на:

- стадії розвитку економіки, зокрема фінансової системи;
- умови формування фінансової спроможності домогосподарств та їхньої мотивації до заощадження й інвестування;
- рівень і надійність гарантування (гарантійного забезпечення інвестицій) та виправдання очікувань інвестора щодо результату (прибутковості) інвестування [1, с. 22].

В сучасних умовах надзвичайно важливого значення набувають процеси акумулювання заощаджень, їхня трансформація в інвестиційний потенціал, реалізація в інвестиційний продукт та генерування активів і доходів від цього продукту. Значущими факторами впливу на заощаджувальні процеси домашніх господарств є: грошовий і наявний дохід, оплата праці, кінцеві споживчі витрати домашніх господарств, поточний приріст заощаджень і кредитів на особу та їх співвідношення з ВВП, нетто-заощадження тощо.

Частка заощаджень домогосподарств України у ВВП за період 2006–2015 рр. становила 1,4–15% (табл. 1), що для максимального значення (верхньої межі) є досить суттєвим. У 2014 р. під впливом об'єктивних чинників цей показник знизився на 1,2 в.п. до 6,7% порівняно з попереднім роком. При цьому слід зазначити, що за умов кризи у 2014–2015 рр. залучення інвестиційних ресурсів, зокрема домогосподарств, ускладнюється через зменшення неспоживчих грошових витрат, посилення психологічних чинників та незадоволення рівнем мотиваційної складової інвес-

тування, тоді як потреба в інвестиціях зростає для забезпечення фінансування відновлення рівноваги на фінансовому і товарних ринках та зростання економіки.

Таблиця 1

**Динаміка заощаджень домогосподарств України у ВВП
у 2006–2015 рр. [2]**

Показник	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обсяг чистого заощадження, млрд. грн.	44,2	47,8	52,0	80,4	161,9	123,1	147,3	116,3	105,5	19,8
ВВП (номінальний), млрд. грн.	544,2	720,7	948,1	913,3	1082,6	1302,1	1411,2	1465,2	1566,7	1372,2
Частка заощаджень у ВВП, %	8,1	6,6	5,5	8,8	15,0	9,5	10,4	7,9	6,7	1,4

Таким чином, заощаджувальні процеси домогосподарств за своєю економічною сутністю та призначенням полягають у забезпеченні формування валового наявного доходу, що потенційно спроможний збільшувати нагромадження, інвестування у нові засоби виробництва та інші продукти ринку інвестицій. Нереалізований інвестиційний ресурс зменшує потенційно можливе зростання ВВП у майбутньому та виводить грошові кошти з фінансових потоків та обороту, що негативно позначається на економічному зростанні та створює ризики недофінансування інших інституційних секторів економіки. В результаті утворюється ефект втрачених можливостей економіки.

Література:

1. Рамський А.Ю. Сутність заощаджувальних процесів домогосподарств та їх вплив на розширене відтворення ВВП / А.Ю. Рамський // Бізнес Інформ. – 2013. – №3. – С. 21–30.
2. Заощадження домашніх господарств України у ВВП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Шевчук Ігор
ст. гр. ФУПОМ-12

Тернопільський національний економічний університет
supremepwnz@mail.ua

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лободіна З.М.

ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В КОНТЕКСТІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Важливим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток держави є бюджет. За його допомогою держава, здійснюючи розподіл і перерозподіл ВВП, впливає на структуру суспільного виробництва, результати господарювання, здійснює соціальні трансформації тощо. В умовах ринкової економіки роль бюджету не змінюється, проте модифікуються методи бюджетного впливу на суспільне виробництво, реалізацію завдань та повноважень держави.

Належна реалізація державою своїх функцій може бути забезпечена за умови відповідних обсягів та оптимальної структури видатків бюджетів. Тому проблеми використання бюджетних коштів у стимулюванні соціально-економічних процесів, раціонального розподілу видатків між окремими ланками бюджетної системи були завжди предметом особливої уваги з боку суспільства, адже саме за рахунок видатків бюджетів держава забезпечує розвиток пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери, підтримує належний рівень соціального захисту населення, обороноздатності країни та діяльність органів державної влади, державного управління, місцевого самоврядування [1].

Видатки бюджетів відіграють провідну роль у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку адміністративної території. На обсяги, склад і структуру видатків місцевих бюджетів впливають обсяги і характер власних та делегованих від органів державної влади органам місцевого самоврядування повноважень. Особливої актуальності зазначена проблема набуває в контексті проведення в Україні адміністративної територіальної реформи та децентралізації управління.

Як зазначено у Бюджетному кодексі України, видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. Законодавець визначає, що витрати бюджету є поняттям ширшим, оскільки включає видатки бюджету, а також надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення коштів на депозитах, придбання цінних паперів [2].

Розмежування повноважень між гілками та рівнями влади лежить в основі розподілу видатків між державним та місцевими бюджетами держави (ст. 82 Бюджетного кодексу України).

Розмежування видів видатків між місцевими бюджетами здійснюється з урахуванням принципу субсидіарності, що передбачає повноту надання суспільних послуг та наближення її до безпосереднього споживача. Відповідно до цих критеріїв виокремлюють такі види видатків з: 1) бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань; 2) бюджетів міст республіканського АР Крим та міст обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад; бюджету АР Крим та обласних бюджетів [2].

Особлива роль місцевих бюджетів та специфіка їх функціонування відображається у складі та структурі видаткової частини. За допомогою видатків розкривається та досліджується економічна сутність бюджетів, існування яких підпорядковане вирішенню пріоритетних завдань державного та місцевого значення, формуванню фінансової основи місцевого самоврядування, забезпеченню населення якісними та доступними суспільними послугами, сприянню процесам соціально-економічного розвитку адміністративних територій. Органи влади покликані вирішувати потреби, які безпосередньо пов'язані з наданням різних суспільних послуг, піднесенням рівня добробуту населення, створенням необхідних умов для його життєдіяльності. І разом з тим, на видатках місцевих бюджетів суттєво відображаються наслідки соціально-економічних трансформацій, які відбуваються у суспільстві.

У 2015 р. обсяг видатків місцевих бюджетів України (з урахуванням коштів, що надаються з місцевих бюджетів до державного бюджету) становив 280,1 млрд.грн. Це на 24,1% більше показника минулого року.

Обсяг видатків місцевих бюджетів України (без урахування коштів, що надаються з місцевих бюджетів до державного бюджету) становив 276,9 млрд.грн., що на 23,9% перевищує показник 2014 р. Рівень виконання планових показників, затверджених місцевими радами на 2015 р., становив 94%, у т.ч. за видатками загального фонду – 96%, спеціального фонду – 84,8%.

Частка видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного бюджету України становила 40,7%, що на 2% менше, ніж у 2014 р. При цьому питома вага видатків загального фонду порівняно із 2014 р. зменшилася на 4% і склала 38,6%, частка видатків спеціального фонду зросла на 14,6% до 58,1%.

Рівень перерозподілу ВВП через місцеві бюджети України за даними 2015 р. становив 13,99%, що на 0,09% менше, ніж у 2014 р. Найбільше

зростання цього показника спостерігалось за видатками на економічну діяльність (0,39%). Найбільше скоротилася частка за видатками на житлово-комунальне господарство (на 0,33%) та на освіту (0,26%).

Найбільше зросли видатки на цивільну оборону (у 5 разів з 2,1 млрд. грн. у 2014 р. до 10,6 млрд. грн. у 2015 р.) та забезпечення громадського порядку (майже у 3 рази з 245,5 до 319,6 млрд. грн.). Збільшився обсяг видатків соціального спрямування на освіту (17,6%), охорону здоров'я (на 27,9%), духовний та фізичний розвиток (на 6,9%), соціальний захист та забезпечення (26,4%). Позитивною тенденцією вважаємо зростання видатків на економічну діяльність органів місцевої влади до 19,1 млрд. грн., що понад як у 2 рази перевищує відповідний показник 2014 р. (9,2 млрд. грн.). Зокрема, найбільший обсяг коштів в 2015 р. за даною статтею було спрямовано на розвиток дорожнього господарства у сумі 5,7 млрд. грн. проти 3,1 млрд. грн. у 2014 р. Відповідно в загальній структурі зросла частка дорожніх видатків до 2,0% проти 1,4% у 2014 р.

Зважаючи на те, що фінансування інфраструктури є одним з найбільш перспективних напрямків підвищення економічного/інвестиційного потенціалу регіонів, обсяг капітальних видатків за 2015 р. склав 32,2 млрд. грн. або 11,5% від обсягу видатків загального та спеціального фондів місцевих бюджетів. Це на 18,6 млрд. грн. або на 136,8% більше, ніж було у 2014 р. Так, частка видатків на житлово-комунальне господарство збільшилась у 2015 р. порівняно з 1,9% у 2014 р. на до 4,5%, або на 7,0 млрд. грн. Зросла частка видатків на транспорт і дорожнє господарство з 1,4% у 2014 р. до 2,3% у 2015 р., або на 2,9 млрд грн. [3]

Подальша реалізація реформи бюджетної децентралізації та забезпечення ефективності механізму бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку потребує розширення прав місцевих органів влади, зміцнення їх бюджетної самостійності та визначення відповідальності. В контексті дослідження проблем здійснення видатків місцевих бюджетів вважаємо, що першочерговими кроками у даному напрямі мають стати: забезпечення ефективності управління бюджетними коштами та розробка і затвердження державних соціальних стандартів, які лежать в основі визначення обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються з місцевих бюджетів на виконання бюджетних програм.

Література:

1. Бюджетна система. Вишкіл студії: навч. посіб. / За ред. С.І. Юрія, О.П. Кириленко. – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – 424 с.
2. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

3. Корень Н.В. Аналіз та оцінка реалізації бюджетної децентралізації в Україні. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2242/>.

Шепетюк Михайло

ст. гр. ФУПОМ-12

Тернопільський національний економічний університет

mykhailoshepetiuk@ukr.net

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лободіна З.М.

ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Місцеві бюджети є визначним чинником впливу на суспільний розвиток: обсяг їх доходів є водночас і умовою, і результатом соціально-економічного розвитку територій. Трансформаційні процеси в економіці потребують активізації діяльності місцевих органів влади щодо вирішення соціально-економічних питань. Децентралізація процесів прийняття управлінських рішень значно збільшує можливості у розвитку відповідної території.

У зв'язку з цим децентралізація бюджетних відносин є однією з умов життєздатності органів місцевого самоврядування. Успіх цього значною мірою залежить від формування потужної дохідної бази місцевого бюджету шляхом запровадження новітніх підходів до процесів планування та прогнозування, метою яких є визначення достатнього обсягу бюджетних ресурсів для здійснення необхідних витрат.

Урахування всіх факторів, що впливають на формування дохідної бази місцевого бюджету, визначає якість прогнозу. На базі якісних даних прогнозування встановлюються планові показники на середньострокову перспективу, що дозволяє в повному обсязі та своєчасно виконувати бюджетні зобов'язання [1].

Досягнення позитивного ефекту від економічних перетворень визначається умінням враховувати коливання макро- та мікроекономічних показників при плануванні та прогнозування бюджетних надходжень.

В сучасних умовах, коли гостро постають проблеми контролю за ефективним використанням бюджетних коштів та вибору оптимальної фінансової політики, відбувається реформування бюджетного процесу. Одним із напрямів реформування став перехід до середньострокового бюджетного планування, яке ґрунтується на формулюванні фінансової та економіч-

ної стратегії розвитку країни та узгодженні річного бюджету з перспективними фінансовими планами і прогнозами.

Запровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів, які мають взаємовідносини з державним бюджетом, починаючи із складання проектів місцевих бюджетів на 2017 р., відповідно до Бюджетного кодексу України обумовило необхідність складання прогнозу доходів бюджетів на два наступні бюджетні періоди. Однією з переваг такого прогнозу є можливість відвернути появу проблем, які могли б статися через кілька років: чим більше часу є на підготовку, тим менш помітними будуть наслідки.

Бюджетне прогнозування доходів являє собою визначення вірогідних показників доходів і на перспективу за допомогою спеціальних методів.

Доходна частина прогнозу місцевих бюджетів на 2017 р. розроблена на основі норм чинного Податкового і Бюджетного кодексів України та інших законодавчих актів із врахуванням децентралізації та поліпшення умов ведення бізнесу.

При прогнозуванні Міністерством фінансів України дохідної частини місцевих бюджетів на 2017 р. було враховано:

- статистичні показники, які використовуються при розрахунку прогнозних надходжень податків та зборів, зокрема за 2015 р., очікувані макроекономічні показники Міністерства економічного розвитку і торгівлі України на 2016 р. та прогнозні на 2017 р. за I сценарієм, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 01.07.2016р. №399;

- зміни податкового законодавства щодо індексації ставок, виражених у абсолютних значеннях;

- фактичне виконання дохідної частини бюджету за результатами 2013–2015 років та 7 місяців 2016 р.

Прогноз доходів місцевих бюджетів на 2017 р. обраховано в сумі 174,7 млрд. грн., у тому числі сума доходів: загального фонду – 157,6 млрд. грн.; спеціального фонду – 17,2 млрд. грн.

Прогнозні показники доходів місцевих бюджетів на 2017 р., у порівнянні із затвердженим на 2016 р., збільшено на 24,5 млрд. грн. або на 16,3% (із очікуваними на 13,4 млрд. грн. або на 8,9%), у тому числі по: загальному фонду – збільшується на 22,7 млрд. грн. або на 16,9% (із очікуваними на 12,8 млрд. грн. або на 8,8%); спеціальному фонду – збільшується на 1,8 млрд. грн. або на 11,5% (із очікуваними на 0,7 млрд. грн. або на 4,1%) [2].

В науковій літературі зустрічаються різні підходи до вибору найкращого методу прогнозування доходів бюджету, оскільки кожен має свої переваги й недоліки. Обраний метод, з одного боку, повинен забезпечити

функціональну повноту, достовірність і достатню точність прогнозних розрахунків; з іншого – зменшити затрати часу й фінансових ресурсів на сам процес прогнозування, тобто бути економічно ефективним. Метою планування і прогнозування як компонентів складання бюджету є визначення реального обсягу ресурсів.

Ми погоджуємося із пропозицією науковців Феценко Л. та Рибалки І. стосовно того, що одним із надійних інструментів прогнозування доходів місцевих бюджетів є метод тенденцій. Прогнозування на основі цього методу цілком покладається на час як єдину визначальну змінну. Техніка тенденцій залежить від щорічних коливань у змінній попереднього року. Визначаючи коливання за минулі роки, деякі доходи можна спрогнозувати досить точно [3].

Запровадження окресленої пропозиції у вітчизняну практику, як свідчить зарубіжний досвід, дозволить покращити якість бюджетного прогнозування.

Література:

1. Зварич О.В. Середньострокове прогнозування доходів бюджету та їх взаємозв'язок з макроекономічними показниками / О.В. Зварич // Фінанси України. – №8. – 2011. – С. 59–75.
2. Лист Міністерства фінансів України «Щодо формування проектів місцевих бюджетів на 2017 р.» від 19.09.2016 №31-05110-14-8/26486.
3. Феценко Л.В. Вдосконалення організації планування і прогнозування доходів місцевих бюджетів / Л.В. Феценко, І.М. Рибалка // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – №41. – С. 63–67.

Шмигельська Ірина

ст. гр. ФУДзм-21

Тернопільський національний економічний університет

i.sydor@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

МОНІТОРИНГ ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

В умовах утвердження в Україні економіки ринкового типу державний бюджет виступає одним із найбільш дієвих інструментів реалізації як загальнодержавної політики та вирішення важливих економічних завдань.

Ефективне функціонування державного бюджету тісно пов'язане із здійсненням бюджетного процесу на державному рівні та в розрізі окремих його стадій. Однією із стадій бюджетного процесу є виконання державного бюджету.

Виконання бюджету – це забезпечення повної і своєчасної мобілізації надходжень до державного бюджету, як загалом, так і за кожним із джерел, а також своєчасного, повного, безперервного та цільового фінансування передбачених ними програм і заходів. На забезпечення ефективного виконання бюджетів спрямована діяльність, яка зосереджується на усіх інших стадіях бюджетного процесу, зокрема складання, розгляду і затвердження державного бюджету та складання і затвердження бюджетної звітності про виконання цього бюджету.

Слід відмітити, що процес виконання бюджету є найважливішою, найскладнішою та найтривалішою стадією бюджетного процесу, від якої залежить забезпечення фінансування пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери, втілення в життя програм і заходів соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Моніторинг виконання державного бюджету у 2014–2015 рр. вказує на те, що безпосередній вплив на цей процес справили: несприятлива цінова кон'юнктура на світових товарних ринках, зокрема на основні товари українського експорту – чорні метали, добрива та залізорудну сировину, зернові, застосування торговельних обмежень з боку країн – членів Митного союзу, у першу чергу, Російської Федерації, а також втрата виробничих потужностей, інфраструктури та руйнування господарських зв'язків через військовий конфлікт на сході України та найважливіше – накопичені структурні дисбаланси в економіці. Усі ці зовнішні ризики призвели до формування тимчасових дисбалансів на валютному ринку, внаслідок чого на початку 2015 р. В Україні посилювались девальваційні та інфляційні процеси через зростання тарифів на енергоресурси для споживачів в квітні 2015 р.

Виконання дохідної частини бюджету у 2015 р. здійснювалось в умовах змін, внесених у податкове законодавство, спрямованих на покращання адміністрування платежів, створення більш рівних та справедливих умов оподаткування, а також підвищення наповнюваності бюджету.

Надходження до Державного бюджету України у 2015 р. становили 534,7 млрд. грн., що на 177,6 млрд. грн., або на 49,7% більше ніж у 2014 р. До загального фонду державного бюджету за 2015 р. надійшло 503,8 млрд. грн., що на 193,1 млрд. грн., або на 62,2% більше ніж за 2014 р.

Вищі темпи зростання доходів загального фонду, ніж державного бюджету в цілому, пояснюються перенесенням із спеціального фонду до загального фонду надходжень від ввізного мита, акцизного податку, екологічного податку.

Найбільшими джерелами надходження до державного бюджету у 2015 р. стали:

– ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) – 108,1 млрд. грн., що на 26,1 млрд. грн., або на 31,9% більше ніж у 2014 р.;

– ПДВ з ввезених на територію України товарів – 138,8 млрд. грн., що на 31,5 млрд. грн., або на 29,3% більше ніж у 2014 р. Значне падіння обсягу імпорту товарів (за даними Державної служби статистики імпорт товарів за 2015 р. до попереднього року зменшився на 31,1%) було компенсовано істотним зростанням курсу гривні до долара США (за даними Національного банку України середньорічний курс гривні до долара США за 2015 р. збільшився на 83,8%);

– податку на прибуток підприємств – 34,8 млрд. грн., що на 5,2 млрд. грн., або на 12,9% менше ніж у 2014 р., що обумовлено змінами до Бюджетного кодексу України, стосовно спрямування 10% податку на прибуток підприємств недержавної форми власності до місцевих бюджетів (на рівні області);

– податку та збору на доходи фізичних осіб (у т.ч. військового збору і податку на доходи фізичних осіб із доходу у вигляді процентів) – 45,1 млрд. грн., що у 3,6 рази, або на 32,4 млрд. грн. більше від аналогічного показника 2014 р. та пов'язане із тим, що відповідно до пункту 1 частини 2 ст. 29 Бюджетного кодексу України з 2015 р. до державного бюджету зараховується 60 відсотків податку на доходи фізичних осіб що сплачується на території міста Києва (у 2014 р. – 50%) та 25% на відповідній території України (крім території міст Києва та Севастополя) (у 2014 р. – 0%). Також слід зазначити, що сплата військового збору та оподаткування доходів фізичних осіб у вигляді процентів було введено з серпня 2014 р.;

– акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) – 38,8 млрд. грн., що на 10,7 млрд. грн., або на 38,1% більше ніж у 2014 р. та обумовлене як збільшенням обсягів виробництва деяких підакцизних товарів (зокрема, за даними Держстату, за 2015 р. порівняно з попереднім роком збільшився обсяг виробництва: тютюнових виробів – на 8,1% та виноробної продукції – на 17,3%) так і змінами законодавства (підвищено специфічні ставки акцизного податку на сигарети без фільтру у 2,2 рази; на бензин та дизпаливо на 2,0%; на транспортні засоби від 0,4% до 33% та запроваджено акцизний податок на вантажні автомобілі, авто-

буси та електричну енергію (Закон України від 28.12.2014 №71 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи»). Крім того, на надходження позитивно вплинуло збільшення реалізації нафтопродуктів вітчизняного виробництва на внутрішній ринок за даними Державної фіскальної служби на 17,1% порівняно з 2014 р.;

– акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) – 24,3 млрд. грн., що на 7,5 млрд. грн., або на 44,3% більше ніж у 2014 р., що пояснюється підвищенням ставок, а також збільшенням обсягів імпорту деяких підакцизних товарів у 2015 р., зокрема скрапленого газу на 34,0% та імпортованих легкових автомобілів, що були у використанні (на які ставка акцизу в 3 рази більша, ніж на нові) – у 5 разів;

– ввізного мита – 39,9 млрд. грн., що на 28,8 млрд. грн., або у 3,2 рази більше ніж у 2014 р. Значне падіння обсягу імпорту товарів (імпорт товарів за 2015 р. до попереднього року зменшився на 31,1%) було компенсовано істотним зростанням курсу гривні до долара США (за даними Національного банку України середньорічний курс гривні до долара США за 2015 р. збільшився на 83,8%). Крім того, з метою стабілізації платіжного балансу України з 26 лютого 2015 р. було запроваджено додатковий імпорتنний збір (Закон України від 28.12.2014 №73 «Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 р.»), від якого у 2015 р. надійшло 25,2 млрд. грн.;

– рентної плати за користування надрами – 37,0 млрд. грн., що на 18,8 млрд. грн., або у 2 рази більше ніж у 2014 р. Зазначене зростання відбулося в основному внаслідок збільшення у 2015 р. ставок за видобуток природного газу, що використовується для потреб населення (видобуток до 5000 м) з 01.04.2015 з 20% до 70%; видобутого під час виконання договорів про спільну діяльність з 01.01.2015 з 55% до 60%, з 01.04.2015 до 65%, а з 01.07.2015 до 70% [2].

Разом із позитивною тенденцією щодо зростання доходів державного бюджету необхідно відмітити, що в умовах зниження виробництва і погіршення фінансових результатів суб'єктів господарювання обсяг несплачених до державного бюджету податкових зобов'язань, а саме податкового боргу разом із розстроченими податковими зобов'язаннями, з початку 2015 р. зріс на 21,7 млрд. грн, або в 1,8 рази.

Податковий борг за податковими зобов'язаннями, самостійно визначеними платниками податків, і за результатами контрольної роботи, без урахування податкового боргу платників податків, які перебувають у про-

цедурах банкрутства або щодо яких судом прийнято рішення (постанова) про зупинення провадження у справі, з початку 2015 р. збільшився на 8,9 млрд. грн., або 42,5%, і на звітну дату становив 29,8 млрд. грн. При цьому обсяг чинних розстрочень і відстрочень грошових зобов'язань (податкового боргу) перед державним бюджетом з початку року збільшився на 12,8 млрд. грн., або у 3,0 раза, та становив на 1 жовтня 2015 р. 19,1 млрд. грн., з яких підприємствам добувної промисловості – 16,5 млрд. грн., або 86,3% загального обсягу розстрочень, що на 11,1 млрд. грн., або в 3,1 раза, більше, ніж на 1 січня 2015 р. Крім того, платникам податків у січні – вересні поточного року списано податкових боргів на суму 3,7 млрд. грн., що на 1 млрд 480,5 млн. грн., або в 1,7 раза, більше, ніж у відповідному періоді 2014р. [1]

Таким чином, поряд із позитивними тенденціями щодо наповнення дохідної частини державного бюджету мають місце проблемні аспекти виконання бюджету за доходами. Зокрема виконання державного бюджету як за доходами, так і за видатками здійснюється з порушенням бюджетних процедур та «в ручному режимі». Негативними факторами, які впливають на виконання бюджету можна віднести: відсутність чіткого розмежування повноважень щодо контролю за виконанням бюджету, а також відповідальність за виконання бюджету між розпорядниками бюджетних коштів та державними органами влади на місцях; неефективне та нецільове використання бюджетних коштів. Усі вище відмічені недоліки процесу виконання державного бюджету в Україні потребують негайного вирішення, з метою визначення шляхів удосконалення даного етапу бюджетного процесу в напрямку ефективного впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Література:

1. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/>.
2. Звіти про виконання Державного бюджету України за 2014–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/>.

Шпурак Валентина

ст. гр. ФДГзм-21

Тернопільський національний економічний університет

t.kizyma@tneu.edu.ua

Науковий керівник – д.е.н., професор Кізіма Т.О.

СУБ'ЄКТИ ТА ОСНОВНІ МОТИВИ КРЕДИТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Одним з видів фінансової поведінки домогосподарств є кредитна поведінка, під якою розуміють діяльність індивіда або домогосподарства, у процесі якої відбувається запозичення коштів на умовах терміновості, зворотності й платності [1, с. 94].

Життєвий цикл кредиту, як будь-якого іншого фінансового продукту, розглядають насамперед з точки зору трьох основних типів його споживачів. Перша хвиля – «новатори» – це особи, які добре поінформовані щодо фінансових питань і мають велику потребу в отриманні додаткових грошових коштів. Як правило, вони обирають установу самостійно, розглядаючи та аналізуючи пропозиції різних кредитних організацій. Представників другої хвилі називають «мережевими споживачами кредитних ресурсів», оскільки вони приймають рішення, звертаючись передусім до порад або рекомендацій своїх друзів, знайомих, колег по роботі, тобто тих осіб, яким вони довіряють. Важливими параметрами при виборі ними конкретної кредитної установи можуть слугувати як особисте знайомство з ким-небудь із її співробітників, так і позитивний досвід їхнього соціального оточення. Третя хвиля позичальників – «масовий споживач кредиту», який приходить на кредитний ринок, коли у нього виникає стійке відчуття, що оточуючі роблять теж саме. При чому споживча стратегія його кредитної поведінки – це яскраво виражена стратегія послідовників. Ці особи не є професіоналами, оскільки є погано інформованими стосовно фінансових питань; вибирають насамперед найбільш відомі кредитні організації, а їхні рішення формуються під впливом масової реклами та стимулюючих акцій. Важливими параметрами для таких осіб є також репутація банку та його надійність, легкість і зрозумілість умов кредитування, швидке і зручне оформлення кредитного договору [2, с. 98].

Таким чином, можна стверджувати, що процес формування кредитної поведінки домогосподарств відбувається послідовно: будучи включеним у певний соціум, у якому поширена активна кредитна поведінка, особа також включається в неї, залучаючи членів з інших соціальних груп, завдяки

чому відбувається динамічне поширення кредитної поведінки в українському суспільстві [3, с. 49].

Загалом осіб, які відчують потребу у кредитних ресурсах, можна поділяють на дві основні цільові групи:

– малозабезпечені верстви населення, які мають потребу здебільшого у невеликих короткотермінових позиках для підтримання рівня життя на прийнятному рівні, оплати медичних послуг тощо;

– верстви населення з середнім рівнем доходу, які орієнтуються на відносно великі середньо- та довгострокові позики для здійснення дорогих покупок, організації бізнесу тощо [4, с. 9].

Однак зазначимо, що існують певні причини, зважаючи на котрі громадяни не наважуються або не прагнуть реалізації своєї кредитної поведінки. До таких належать:

– відсутність мотивації: відсутність необхідності у кредитних ресурсах, принципове небажання брати гроші у борг, позичити кошти у когось із родичів або знайомих;

– небажання співпрацювати з фінансовими інституціями, оскільки має місце негативний досвід отримання грошей у борг або кредит, недовіра до фінансових установ;

– відсутність формальної можливості: жорсткість умов отримання кредиту, відсутність поручителів або можливості внести заставу, низький рівень заробітної плати, тривала процедура отримання кредиту;

– відсутність реальної можливості: низький рівень доходів, високі процентні ставки по кредиту, побоювання щодо неможливості повернути кредитні кошти вчасно, недостатність інформації [4, с. 22].

Відтак можемо стверджувати, що кредитна поведінка вітчизняних домогосподарств характеризується значною неоднорідністю: є особи, які охоче беруть гроші в борг для вирішення своїх поточних проблем. Такі громадяни позитивно ставляться до боргових зобов'язань, мають відносно високу схильність до ризику, прагнуть до швидкого покращення рівня свого добробуту. Інші, можливо, й хотіли б узяти кредит, однак побоюються, що не зможуть вчасно повернути його або ж вважають процентні ставки занадто високими. Проте є й такі, які принципово не беруть грошей в борг лише тому, що вважають, що мати борги – це погано, а боргові зобов'язання вселяють відчуття економічної нестабільності та тривоги [5, с. 72].

Безумовно, кожна з перелічених груп має свої специфічні мотиви запозичень або, навпаки, причини, відповідно до яких особи не бажають чи не планують брати гроші в борг. Причому кожна з наведених вище груп

має свої переваги або обмеження стосовно максимально можливого розміру кредиту, величини процентних ставок і строку їх погашення.

Література:

1. Шаманська О.С. Сучасні мотиви та тенденції реалізації кредитної поведінки домогосподарствами в Україні / О.С. Шаманська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». – 2013. – Вип. 22. – С. 94–96.
2. Стребков Д.О. Социальные аспекты кредитного поведения населения / Д.О. Стребков // Социологический журнал. – 2007. – №1. – С. 83–102.
3. Іващенко М.В. Поведінкові аспекти інституційної динаміки кредитного ринку України / М. В. Іващенко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – №1 (13). – С. 49–55.
4. Стребков Д. Развитие системы кредитования в России: анализ потребностей и предпочтений населения / Д. Стребков. – Москва: Независимый институт социальной политики, 2003. – 47 с.
5. Піголенко І.В. Кредитна залежність – хвороба сучасного суспільства / І.В. Піголенко, О.М. Раптова // Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право: Збірник наукових праць. – 2010. – №1 (5). – С. 70–74.

Якимечко Андрій

ст. гр. ФУМзм-11

Тернопільський національний економічний університет

v.rusin@tneu.edu.ua

Науковий керівник – к.е.н. Русін В.М.

ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНИХ ФІНАНСІВ

На сучасному етапі розвитку української держави відбувається докорінне реформування механізму господарювання на всіх рівнях економіки, зокрема й на муніципальному. Враховуючи бажання України інтегруватися в європейське середовище, задеклароване як стратегічний пріоритет її державної політики, зарубіжний досвід організації муніципальних фінансів може бути корисним, а тому заслуговує на уважне і детальне дослідження.

У цьому аспекті варто виокремити праці українських і зарубіжних вчених в галузі муніципальних фінансів, серед яких О.Д. Василик, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, О.В. Корнєєва, І.О. Луніна, Б.С. Малиняк, В.М. Русін, І.П. Сидор, О.І. Тулай.

На початку 70-х рр. ХХ ст. у Європі розпочався процес об'єктивного виокремлення регіонального управління в автономну систему і відповідно самостійний елемент (складову) державної економічної політики. Завданням державної політики на регіональному рівні в країнах Європи стає не просто вирішення проблем окремих регіонів, а забезпечення їх скоординованого розвитку та оптимального й ефективного використання економічного потенціалу в кожному окремому випадку. Серед методів державної регіональної політики поряд із безпосереднім наданням фінансової допомоги починають широко застосовуватись методи заохочення щодо регіонального використання власних можливостей у вирішенні регіональних проблем. Зазначений процес супроводжується розширенням прав регіонів у регулюванні соціально-економічної сфери, в тому числі, шляхом зміни їх адміністративно-правового статусу.

В державах Європейського союзу головними суб'єктами фінансових відносин у сфері місцевих фінансів є муніципалітети, комуни, регіони, департаменти, провінції, області, округи та інші адміністративно-територіальні утворення. Головними суб'єктами таких відносин в Україні є територіальна громада та органи місцевого самоврядування, правовий статус яких закріплено в Конституції України. Але процес визначення компетенції подібних суб'єктів у сфері місцевих фінансів ще триває.

На думку О.В. Корнєєвої необхідно було б виділити основні форми впливу фінансів органів місцевого самоврядування на економіку та соціальну сферу держави взагалі.

По-перше, до фінансових систем органів місцевого самоврядування мобілізують значну частину внутрішнього валового продукту та здійснюють його розподіл і перерозподіл. Таким чином, місцеві фінанси є інструментом муніципального регулювання економічного і соціального розвитку держави.

По-друге, місцеві фінанси є фіскальним інструментом, який забезпечує ресурсами органи місцевого самоврядування.

По-третє, фінанси місцевого самоврядування є інструментом забезпечення громадських послуг. Державні видатки на житлово-комунальне господарство майже повністю фінансуються з місцевих бюджетів.

По-четверте, місцеві фінанси є інструментом забезпечення економічного зростання, однією з форм соціально-економічного регулювання. Вплив фінансів органів місцевого самоврядування на економічне зростання в Європі здійснюється через капітальні витрати, через діяльність на ринках позичкового капіталу, нерухомості, землі, завдяки чому ці органи є значними інвесторами.

По-п'яте, форми впливу на економіку та соціальну сферу пов'язані з виконанням делегованих повноважень центральної влади. Отже, фінанси органів місцевого самоврядування є інструментом забезпечення частини функцій, які виконує держава, впливу на всі процеси в економіці та соціальній сфері держави. До того ж децентралізація державного управління в більшості розвинутих держав Європи значно підсилила фінансову самостійність органів місцевого самоврядування, основою підсилення яких стали місцеві бюджети [2, с. 2–3]

Беззаперечно, самостійність адміністративно-територіального утворення неможлива без наявності у самоврядних структур власних фінансів. Кожен орган місцевого самоврядування повинен володіти своїми фінансовими джерелами достатніми для організації управління економікою і соціальною сферою на власній території.

Для більшості європейських держав у фінансовій системі місцевого самоврядування характерні такі тенденції:

- приріст бюджетних об'єктів;
- збалансованість доходної і видаткової частин бюджету, іноді взагалі не допускається бюджетний дефіцит (Франція, ФРН);
- збільшення сум, що надходять до місцевих бюджетів у вигляді субсидій, дотацій, кредитів з державних і регіональних бюджетів (спостерігається переважно у нових членів Європейського Союзу);
- розширення фінансової підтримки місцевого підприємництва і виконання зовнішніх джерел фінансування.

Обсяги фінансових ресурсів, що надходять у розпорядження місцевої влади, залежать від тих завдань, які на них покладаються. Відповідно до концепції суспільних благ, місцева влада надає населенню, що проживає на території місцевого самоврядування, певні місцеві послуги. Їх склад та рівень в окремих країнах і навіть у розрізі регіонів однієї країни можуть суттєво відрізнятися, що пояснюється особливостями історичного розвитку, процесом становлення інституту місцевого самоврядування, національними традиціями, державним устроєм, розвитком демократичних засад. Наприклад, у Франції муніципалітети надають окремі види соціальних послуг, утримують шляхи та вулиці, здійснюють забезпечення кадрами.

Натомість у Нідерландах місцева влада опікується охороною здоров'я,

- освітою, житловим будівництвом, культурою, забезпеченням правопорядку. В Іспанії муніципалітети здійснюють санітарний контроль, освітлення вулиць, утримують парки і кладовища, надають допомогу бідним, фінансують міську автоінспекцію. В Італії місцева влада фінансує санітарну,

– медичну, комунальну службу, місцеву поліцію, міський транспорт, школи,

– надання соціальної допомоги. У Швеції муніципалітети здійснюють соціальне забезпечення, догляд за літніми людьми, фінансують дошкільні заклади,

– обов'язкову освіту, рятувальні служби, громадську охорону здоров'я, докільця, розваги та мистецтво, житлове будівництво. [1, с. 378]

Рівень доходів від податків у різних державах різний: в Італії, Ірландії, Нідерландах він найнижчий і становить менше 10% ресурсів місцевих бюджетів. У Бельгії, Франції, Німеччині Великобританії доходи від місцевих податків перевищують 20% бюджетних доходів. У Данії та Франції ця стаття доходів перевищує 40%. Сама ж кількість місцевих податків у країнах Заходу різноманітна. Так, в Італії нараховується близько 30 місцевих податків, у Франції більше 50, у Бельгії близько 100, у Великобританії лише 2.

Оскільки однією з передумов стабільного розвитку ринкових відносин є наявність фінансових ресурсів і право розпоряджатися ними на території адміністративно-територіальних одиниць, органи місцевої влади повинні вирішувати проблеми, пов'язані з розвитком інфраструктури. Взагалі досвід розвинутих європейських країн свідчить, що характерна особливість низових територіальних одиниць полягає в наявності досить розвинутої системи місцевого оподаткування з високим ступенем юридичної відповідальності щодо введення місцевих податків і зборів, установа порядку їх нарахування та стягнення.

Варто відзначити, що важливе місце у вирішенні фінансових проблем розвитку окремих громад можуть зіграти фонди розвитку громади. Фонд громади (Community Foundation) загальнонавчавне визначення громадських фондів, що залучають кошти донорів, громадян, інколи держави та спрямовують їх на користь громади. Ідея фондів в Європейських країнах полягає в тому, щоб на певній території для населення працювала благодійна структура якій довіряли б і яка була б ефективним механізмом вирішення загальних проблем. Особливостями такої форми благодійної установи є територіальна обмеженість діяльності й орієнтація на певну громаду та її потреби. Під громадою найчастіше розуміють особливе середовище, до якого відчують приналежність люди, або територію, що включає всі вікові, етнічні, релігійні та соціальні групи населення. За визначенням американських експертів, уособленням фонду громади є організація-грантодавець, яка об'єднує доходи та активи з різних джерел – приватні, корпоративні, державні та спрямовує їх на задоволення визначених потреб цієї громади.

На сучасному етапі Україна тільки долучилася до процесу формування фондів громад різних рівнів. Їх кількість поки досить обмежена, то ж про вартість їх фінансових активів говорити ще зарано. Триває процес становлення, обміну досвідом, навчання та розвитку.

Експерти стверджують, що становлення фонду громади є тривалим процесом. За сприятливих умов розвитку та фінансової стабільності це досягається до 20 років.

На нашу думку, фонд громади може стати дієвим інструментом та партнером у виконанні завдань та розвитку муніципальних утворень та створити атмосферу довіри та співпраці між ними.

Виходячи з цього можна зробити висновок, що європейський досвід формування матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування є вельми корисним для України.

Література:

1. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: підруч. / за ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2014. – 448 с.
2. Корнєєва О.В. Євпорейський досвід формування матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування.// Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – №1.

Яковчук Інна

ст. гр. ФУПОМ-12

Тернопільський національний економічний університет

inna.yakovchuk1@gmail.com

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидорчук А.А.

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ВИТРАТИ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

В сучасних економічних літературних джерелах не існує спільної точки зору на визначення змісту поняття «витрати домогосподарств». Зокрема, на думку С. Мочерного «витрати домогосподарств» являють собою сумарну суму усіх грошових коштів і благ матеріального стану, котрі витрачені в ході виконання домогосподарствами своїх економічних функцій, в результаті чого між домогосподарствами, з одного боку, та відповідними гілками влади, фінансово-кредитними установами та іншими суб'єктами, з другого боку, утворюються відносини приватного та неприватного характеру на різних етапах сфери суспільного відтворення [1].

На думку Кізими Т. під витратами домашнього господарства можна вважати грошові кошти або інші або інші матеріальні активи (скажімо, продукцію особистого підсобного господарства), які вже використані домашнім господарством з метою задоволення особистих чи колективних потреб. Грошові витрати домашнього господарства є сукупністю платежів, які здійснює домогосподарство з метою забезпечення його життєдіяльності, а також добровільні внески його членів на користь інших осіб. Іншими словами, витрати домашнього господарства можна охарактеризувати як фактичні затрати, які спрямовані на задоволення матеріальних і духовних потреб його членів та є необхідними для забезпечення життєдіяльності і розвитку домогосподарства [5].

Як стверджують Юрій С. та Федосов В., витрати домогосподарств – це сукупність платежів, які здійснюються домогосподарством з метою забезпечення його життєдіяльності, що включають витрати на придбання продовольчих і непродовольчих товарів та оплату послуг, інвестиційні витрати, податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти. Сукупні витрати включають фактично сплачені грошові витрати домогосподарства, вартість натуральних надходжень, суми пільг та безготівкових субсидій. Основними складовими сукупних витрат домогосподарств є споживчі і неспоживчі витрати [6].

За методологічним визначенням Державного комітету статистики, витрати домогосподарства – це сума платежів домогосподарств за товари та послуги, отримані в звітному періоді, сума коштів, направлених ними на купівлю акцій, сертифікатів, валюти, нерухомості, на будівництво, капітальний та поточний ремонт, допомогу родичам і знайомим, на вклади до банківських установ, на податки (крім прибуткового) та інші внески.

Варто зазначити, що споживчі сукупні витрати складаються з грошових витрат, а також – вартості спожитих домогосподарством продовольчих товарів, отриманих з особистого підсобного господарства та в порядку самозаготівель або подарованих родичами та іншими особами, суми отриманих пільг та безготівкових субсидій на оплату житла, комунальних продуктів та послуг, суми пільг на оплату телефону, проїзду в транспорті, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату ліків, вітамінів, інших аптекарських товарів, медичних послуг (у тому числі стоматологічних послуг, проведення обстеження та отримання процедур, лікування в стаціонарі тощо) . Неспоживчі сукупні витрати складаються з грошових та негрошових витрат домогосподарства на допомогу родичам та іншим особам; витрат на купівлю нерухомості, на капітальний ремонт, будівництво житла та господарських будівель, на купівлю великої рогатої худоби, коней та багаторічних насаджень для особистого підсобного гос-

подарства, на придбання акцій, сертифікатів, валюти, вкладів до банківських установ, аліментів, податків (крім прибуткового), зборів, внесків та інших грошових платежів, використаних заощаджень, позик та повернутих домогосподарством боргів [4].

Відсутній і єдиний підхід до класифікації витрат. Так, О. Шевченко представив такі види (статті) витрат домогосподарств: витрати на сплату податків; витрати на харчування домогосподарств; витрати на одяг та додаткові речі до одягу, на взуття; витрати на здійснення оплати житла(квартири); витрати на транспорт; витрати на здійснення оплати комунальних послуг (зокрема електроенергії, води, газу, телефону тощо); витрати на здобуття освіти; витрати на проведення відпочинку, подорожей та розваг тощо[3].

У свою чергу, споживчі витрати або витрати на споживання О. Шевченко поділяються на три групи:

- витрати на товари повсякденного вжитку, тобто на товари харчування, переважну частину одягу, засоби особистої гігієни тощо;

- витрати на товари, термін використання котрих є тривалим (побутова техніка, предмети електроніки тощо);

- витрати на послуги (здійснення оплати житла та комунальних послуг, послуг, наданих у сфері освіти, медицини тощо) [3].

О. Данілов та Д. Серебрянський, виділяють наступні види витрат домогосподарств: споживчі витрати; грошові заощадження; обов'язкові платежі [2].

Враховуючи вище наведені позиції щодо розуміння суті витрат домогосподарств, ми поділятимемо підхід запропонований Державним комітетом статистики, а саме, під витратами домогосподарств будемо розуміти суму усіх грошових коштів, що були використані домашнім господарством, для підтримки своєї життєдіяльності, тобто видатки на різні товари і послуги, які їм необхідні. Для всебічного аналізу використання ресурсів домогосподарств вивчаються грошові витрати, які відповідають вищенаведеному визначенню, їх основні складові – споживчі та неспоживчі грошові витрати, а також обраховуються споживчі та неспоживчі сукупні витрати та зведений показник сукупних витрат. Для більш детального аналізу порівняємо показники споживчих і неспоживчих витрат за 2014–2015 рр.

На рис. 1 наведено динаміку сукупних витрат в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство.

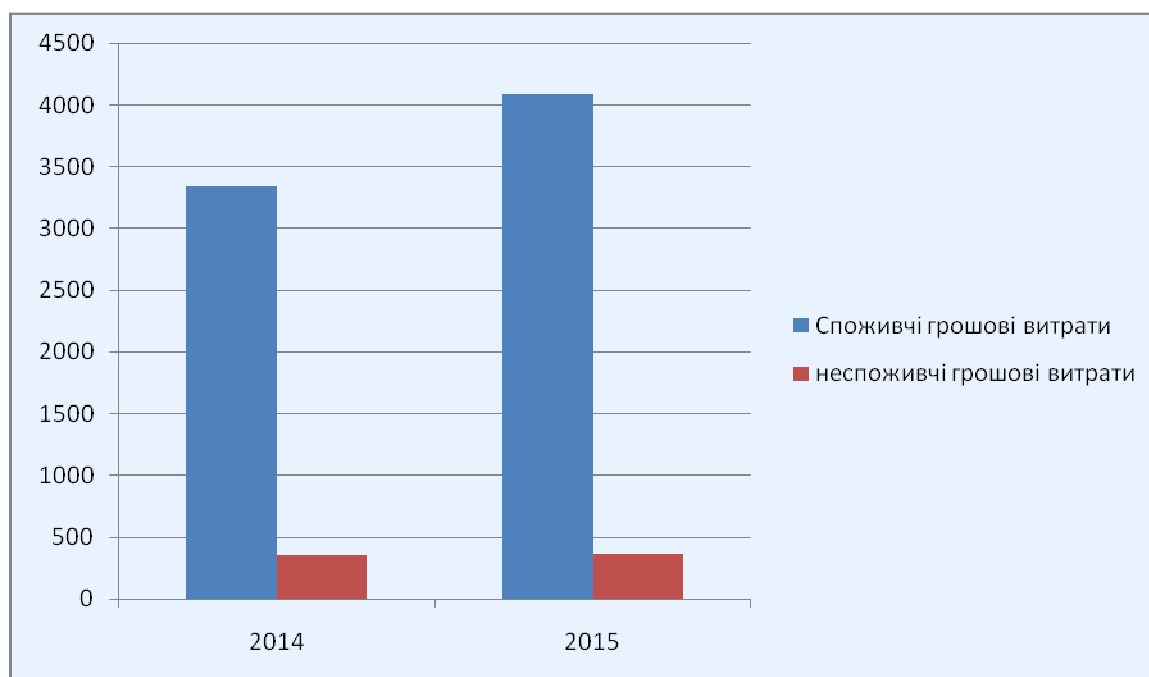

Рис.1. Структура сукупних витрат домогосподарств за 2014 р. та 2015 р.

У ході аналізу статистичних даних встановлено, що у 2015 р. сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство зросли на 747,9 грн., порівняно з 2014 р. Зростання становить близько 22,4%. Що ж до неспоживчих витрат – ситуація суттєво не змінилась (підвищення складає трохи менше 10 грн., близько 2,4%).

Із рис. 2 видно, що основною складовою грошових витрат українців є витрати на продовольчі товари та харчування поза домом, яка у 2015 р. склала 55%, тобто більшу половину всіх витрат. До цих витрат входять харчові продукти, алкогольні напої, тютюнові вироби, харчування поза домом та ін.

Децю меншу частину складають непродовольчі товари (одяг, тканини, взуття, меблі, предмети гігієни та медикаменти, транспортні засоби, запчастини та пальне і т.д.) і оплата послуг (житлово-комунальні, побутові, медичні, навчання і дошкільне виховання і інше) – 24% і 13% відповідно. Лише незначну частину займають витрати на підсобне господарство та інші витрати.

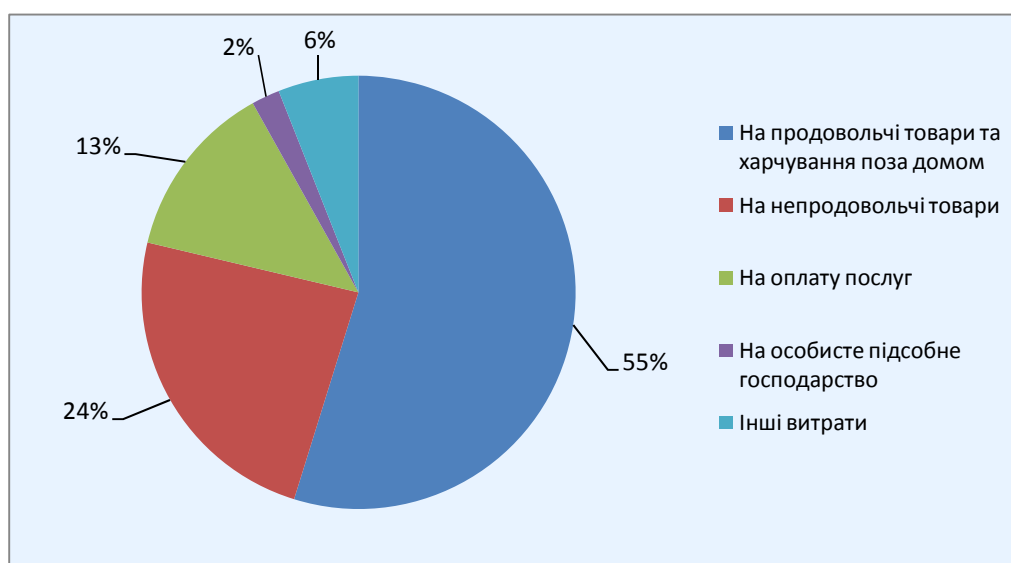

Рис. 2. Структура грошових витрат домогосподарств України в 2015 р.

Підсумувавши все вищесказане, можна дійти *висновку*, що питання витрат домогосподарств є важливою поняттям, оскільки стосується кожного з нас і є вагомим економічною одиницею, яка потребує дослідження.

Література:

1. Мочерний С.В. Політична економія: навч. посіб. / С.В. Мочерний. – К.: Знання-Прес, 2002. – 687 с.
2. Данілов О.Д. Фінанси у запитаннях і відповідях: навч. посіб. / О.Д. Данілов, Д.М. Серебрянський; Національний ун-т держ. податкової служби України, Київський економічний ун-т менеджменту. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: КНТ, 2008. – 523 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ndi-fp.asta.edu.ua/files/doc/Fin_put_vidp_2007.pdf.
3. Шевченко О.О. Формування споживацької поведінки домогосподарств в умовах розвитку нової економіки: інституціональний аспект / О.О. Шевченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №7–8. – С. 27.
4. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2015 р. Статистичний збірник. – Ч. 1. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 379 с.
5. Кізима Т.О. Витрати домогосподарств України: сутнісно-аналітичний аспект / Тетяна Кізима // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – Вип. 2. – С. 61–70.
6. Фінанси: підруч. / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 687 с.

Наукове видання

**Збірник тез доповідей Третьої Всеукраїнської
студентської Інтернет-конференції кафедри
фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ**

«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ, ПІДПРИЄМСТВА ТА ДОМОГОСПОДАРСТВА: ПОГЛЯДИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ»

м. Тернопіль, 14 листопада 2016 р.

Верстка: В.В. Письменний
super_verstka@ukr.net

Підписано до друку 11.11.2016.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 80 г/м². Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 10,2.
Тираж 100 примірників. Замовлення №11/20/1-6.

Відруковано у видавничому центрі «Вектор»
46018 м. Тернопіль, вул. Львівська, 12
тел. (0352) 40-08-12
(0352) 40-00-63

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
серія ТР №46 від 7 березня 2013 р.
ФО Осадца Ю.В.

